

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Skolotāju izglītības nodaļa

Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programma “Skolotājs”

INGA PAPARDE

Studenta apliecības Nr. s40660

**Grupu darba metodes izmantošana aizvēstures satura apgūvē
vēstures stundās 7. klasē**

Diplomdarbs

Darba vadītāja:

Dr. paed., Mg. hist. Staņislava Marsone

Rīga, 2021

ANOTĀCIJA

Diplomdarba temats: “Grupu darba metodes izmantošana aizvēstures satura apgūvē vēstures stundās 7. klasēs” (“Method of group work in acquiring pre-history content in classes 7”). Lietpratīgs skolēns ir ģimenes, skolas un sabiedrības lielākais ieguvums. Lietpratību veido caurviju prasmes, kuras skolēns apgūst visos mācību priekšmetos. Latvijas un pasaules vēsturei kā sociālās un pilsoniskās jomas stūrakmenim ir būtiska loma zināšanu un prasmju apgūvē. Mūsdienu skolā skolotājam ir jāizmanto un jāpilnveido dažādas metodes vēstures, tostarp aizvēstures satura apgūvē, kas skolēnā pamatskolā veido pamata zināšanu un prasmju kopumu. Grupu darba metode kā viena no kooperatīvās mācīšanās metodēm ļauj sasniegt vairākus pedagoģiskā procesa mērķus. Diplomdarbā “Grupu darba metode aizvēstures satura apgūvē 7. klasēs” pētīts, kādi ir priekšnosacījumi grupu darba metodes izmantošanai vēstures satura apgūvē, kā šī metode ir piemērota 7. klases skolēnu vecumposmam; kādi ir vēstures satura apguves nosacījumi skolā ar mazākumtautību valodu. Lai sasniegtu diplomdarba mērķi, veikts empīrisks pētījums, izmantojot novērošanas un darbības metodes, kā arī skolēnu un skolotāju aptaujas. Darbības pētījums, izstrādājot un praksē pielietojot grupa darba metodi aizvēstures temata apgūvē 7. klasēs, parāda grupu darba ieguvumus, kā arī iezīmē riskus, kas skolotājam jāņem vērā, plānojot grupu darbu.

Darba saturs: trīs nodaļas un 8 pielikumi (87 lpp.), 13 attēli, 2 tabulas, analizēti 66 literatūras avoti un normatīvi.

Atslēgas vārdi: kooperatīvā mācīšanās, grupu darba metode, vēsture, pamatskola, sociālās prasmes

ANNOTATION

The subject of this diploma paper: “Method of group work in acquiring pre-history content in class 7”. A proficient student is the biggest benefit for his family, school, and society. Students’ proficiency is developed through developing cross-curricular skills in all subjects. The history of Latvia and history of the world as cornerstones of social and civil fields play a key role in acquiring knowledge and skills. Teacher needs to use a variety of methods for teaching history, including pre-history content, that makes grounds for a basic set of knowledge and skills for the today’s primary school student. The group work, one of the methods of cooperative learning, makes it possible to achieve several objectives of the teaching process. Diploma paper studies the preconditions for using the method of group work for learning the content of pre-history; analyses whether this method is appropriate for class 7 students; discusses the conditions for learning the content of history in a school with a minority language. To achieve the goal of the diploma paper, an empirical study was carried out using observation and practical activity methods, as well as student and teacher surveys. The results of the practical study (designing and applying the group work method in practice for acquiring the pre-history theme in class 7) show the benefits of group work and highlights the risks that the teacher should take into account when planning the group work.

Diploma paper consists of three chapters, 8 attachments (p.87), 13 images, 2 tables, 66 literature sources and regulations.

Key words: cooperative learning, group work method, history, pre-history, primary school, social skills

Saturs

Ievads.....	5
1. Kooperatīvo mācību metožu izmantošana vēstures stundās pamatskolā	7
1.1. Kooperatīvo metožu raksturojums	7
1.2. Kooperatīvo metožu atbilstība vecumposma attīstības īpatnībām.....	19
2. Vēstures satura apguves nosacījumi pamatskolā ar mazākumtautību mācību valodu	23
3. Empīriskais pētījums. Grupu darba metodes izmantošana un novērtēšana aizvēstures temata apgūvē 7. klasēs.....	34
3.1. Empīriskā pētījuma bāzes un metožu raksturojums.....	34
3.2. Pētījuma rezultātu analīze un interpretācija.....	36
Secinājumi	46
Izmantotā literatūra un avoti.....	49
Pielikumi.....	53
1. pielikums. Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc dzimtās valodas	53
2. pielikums. Pāreja uz mācībām valsts valodā (informatīvs materiāls par reformu)	54
3. pielikums. Mazākumtautību izglītības vēsture līdz 21. gs.	55
4. pielikums. Skolēnu aptaujas rezultāti (pilotpētījums, 2020. gada septembris)	56
5. pielikums. Skolēnu aptaujas jautājumi	57
6. pielikums. Skolotāju aptaujas jautājumi.....	60
7. pielikums. Temata plānojums.....	63
8. pielikums. Stundu plāna paraugi	64

Ievads

21. gadsimta izglītības sistēmā pasaulē un Latvijā svarīgs ir ne tikai izglītots (noteiktas zināšanas apguvis jauniešs), bet noteiktas sociālās prasmes ieguvus cilvēks, kas ir gatavs mācīties visa mūža garumā. Mūžizglītības pamatā ir vairākas izglītības pamatkompetences, kuras saistītas ar vēsturi un vēstures mācību priekšmetu – sociālā un pilsoniskā kompetence, kultūras izpratne, digitālā kompetence un citas. Vēstures zināšanas pašas par sevi neveido skolēnā kompetenci jeb lietpratību, tāpēc būtiski mūsdienu skolā uz vēstures mācību priekšmetu skatīties kopsakarībā ne tikai caur zināšanu un faktu apguves skatupunktu, bet vēstures mācību priekšmetā apgūstamās spriestspējas, kritiskās domāšanas, analizēšanas, vērošanas, sadarbības prasmju viedokļa.

Vēstures priekšmeta apguve pamatskolā pašlaik ir pārejas jeb reformas posmā, jo 2020./2021. gadā Latvijas vispārīzglītojošajās skolās realizē jaunu – kompetenču pieeju mācību saturā (Skola2030), kuras mērķis ir ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai vecumā no pirmsskolas gadiem līdz vidusskolai, kā rezultātā skolēni gūtu dzīvei mūsdienās nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes. Jaunajā pieejā tiek uzsvērtas caurviju prasmes, kas palīdz apgūt zināšanas dažādos kontekstos un ar dažādiem domāšanas un pašvadītas mācīšanās paņēmieniem, stiprinot jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi. Nodēfīnētās caurviju prasmes pilnībā iekļaujas vēstures apguves procesā un tieši vēsture sadarbībā ar sociālajām zinībām ļauj skolēnam apgūt visas prasmes. Skolai un skolotājam mācīšanas un mācīšanās procesā jāuzvēlas metodes, kuras ļauj skolēnam apgūt ne tikai vēstures zināšanas, bet arī sociālās prasmes. Mūsdienu sabiedrība faktiski pieprasa tādus jaunos cilvēkus, kuri spēj risināt dažādas problēmsituācijas sadarbojoties. Grupu darbs ir viena no kooperatīvajām mācību metodēm, kuras izmantošana mācību procesā ļauj sasniegt vairākus no pedagoģiskā procesa mērķiem. Šī metode ir piemērota arī kompetenču izglītības modelim, lai skolēnos radītu interesi par vēsturi, vēstures avotiem, tostarp sabiedrību aizvēsturē.

Mācību process Latvijas skolās pašlaik nav viendabīgs, proti, virknē skolu mācības norit saskaņā ar mazākumtautību mācību programmu¹. Mazākumtautību skolēni ir Latvijas sabiedrības daļa un pēc būtības nebūtu nodalāmi – mazākumtautību (krievu un citas skolas atkarībā no mācību valodas) no skolām, kurās bērni pamatā mācās latviešu valodā. Tomēr realitātē skolēni, kuriem pamatskolā vai vidusskolā Latvijas un pasaules vēsturi (vienā

¹ Pārskats pār mazākumtautību izglītību Latvijā. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija>

priekšmetā, jaunais izglītības standarts kopš 2020. gada, 7. klases²) un Latvijas vēsturi un Pasaules vēsturi (atsevišķi mācību priekšmeti 8.-9. klasēs, 11., 12. klasēs) māca tikai latviešu valodā, saskaras ar teksta, vēstures avotu uztveres un izpratnes grūtībām. Valsts Izglītības satura centra analīze par centralizēto eksāmenu rezultātiem rāda, ka mazākumtautību skolās vēstures eksāmena rezultāti ir zemāki, nekā skolās ar latviešu mācību valodu³. Šie mācību priekšmeta uztveres traucējumi atstāj iespaidu uz skolēnu iesaisti gan mācību procesā, gan tēmu izpratni, gan novērtējumu. Tātad skolotājam jāatrod pedagoģiski un psiholoģiski pareizākā metode, kā mācīt vēsturi, un sadarbojoties ar skolēniem tā jāīsteno skolas dzīvē.

Pētījuma mērķis: izvērtēt grupu darba kā vienas no kooperatīvajām mācību metodēm lomu aizvēstures satura apgūvē 7. klasēs mazākumtautību skolā

Pētījuma uzdevumi:

1. Apkopot un analizēt zinātnisko literatūru par kooperatīvo mācīšanos;
2. Analizēt grupu darba metodi kooperatīvās mācīšanās kontekstā vēstures mācībā;
3. Pētīt grupu darba metodes atbilstību pusaudža vecumposmam skolā ar mazākumtautību programmu;
4. Veikt empīrisko pētījumu, analizējot grupu darba praktisko norisi;

Pētījuma jautājums: Kā grupu darba metode sekmē vēstures satura apgūvi 7. klasē mazākumtautību skolās?

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskās literatūras un avotu izpēte;
2. Empīriskās metodes:
3. Novērošana (izvērtēt grupu darba kā metodes efektivitāti vēstures apgūvē pamatskolā)
4. Skolēnu anketēšana, lai noskaidrotu viedokli par grupu darba nozīmi vēstures apgūvē;
5. Skolotāju anketēšana, lai noskaidrotu viedokli par grupu darba nozīmi mācību procesā.

Pētījuma bāze. Pētījumā iesaistīti Rīgas X vidusskolas 7.a un 7.b klases skolēni un skolotāji. Pētījumā piedalījās 27 skolēni (7.a klase) un 25 klases skolēni (7.b klase), kā arī 19 skolotāji.

Darba struktūra. Diplomdarbam ir 3 nodaļas, četras apakšnodaļas un 8 pielikumi.

² Mācību programma "Latvijas un pasaules vēsture 7.-9. klasei"
<https://mape.skola2030.lv/materials/ZdhufVfGbd79zqudDyVGsb>. Aplūkots 10.01.2021

³ Valsts pārbaudes darbi 2018./2019. m.g. Oficiālā statistika un rezultātu raksturojums. Pieejams:
<https://www.visc.gov.lv/lv/valsts-parbaudes-darbi-20182019-mg>

1. Kooperatīvo mācību metožu izmantošana vēstures stundās pamatskolā

1.1. Kooperatīvo metožu raksturojums

21. gs. Pasaulē un Eiropā valstis izvirza jaunus uzdevumus izglītības sistēmai, kur svarīgs ir ne tikai izglītots (noteiktas zināšanas apguvis jauniešs), bet cilvēks, kas apguvis noteiktas sociālās prasmes un ir gatavs mācīties visa mūža garumā. To nosaka arī strauji mainīgā sabiedrība un pieprasījums pēc jauna veida darbiniekiem, proti, tādiem, kuri spēj risināt dažādas problēmsituācijas sadarbojoties. Pamatus šīm prasmēm noteikti dod skola un pedagoģiskais process, kurā ietverta ne tikai pedagoga plānotā pedagoģiskā darbība, bet arī audzēkņa pašattīstošā reakcija un rīcība, proti, gan pedagogs, gan audzēknis ir aktīvi un viens otru ietekmē. A. Špona un I. Maslo mijiedarbību pedagoģiskajā procesā izprot kā mācību subjektu savstarpēju izziņu mācīšanas un mācīšanās procesā, kur, savstarpēji ietekmējoties, notiek informācijas, ideju un uzvedības apmaiņa (Špona, 2001, Maslo, 2003).

Pētījuma ietvaros tiek aplūkotas trīs atšķirīgus pedagoģiskās mijiedarbības modeļus, analizējot, vai un kurš no šiem modeļiem ir pamatā kooperatīvām mācībām un grupu darbam.

- 1) Biheiviorisma modelī visaktīvākais ir pedagogs, kas pamatā strādā ar lekciju un māca pēc formulas: stimulš – reakcija. Šajā modelī tieši pedagogam “pieder” visa stunda un zināšanas.

Šo modeli visbiežāk īsteno skolotāji, kuri strādā ar frontālo mācību metodi, ko var izmantot un jāizmanto mācību darbā, bet stingri sabalansējot ar citām metodēm, lai rosinātu skolēnus pašus izzināt mācību saturu. Nereti skolotāja saka: *viņš vēl neko par šo tēmu nezina, tieši skolotājam ir jāpastāsta*, tomēr, ņemot vērā mijiedarbības un skolēnu pašizziņas attīstības aspektu, darba autore uzskata, ka zināšanu apguvē, pat sākumposmā, ir iespējams un ir jāļauj skolēniem pašiem atklāt jaunās zināšanas, un arvien mazāk izmantot lekcijas, skolotāja stāstījumu. Vēstures mācību priekšmetā tas ir ļoti sarežģīts jautājums, jo no vienas puses skolotājs uzskata par svarīgu skolēniem pastāstīt par visiem noteiktā vēstures perioda/notikuma faktiem, taču no otras puses, ir absolūti skaidrs, ka visu vēsturi izstāstīt nav iespējams.

Uz kognitīvajām teorijām orientētais modelis respektē skolēnu izpratnes veidošanos, tajā ietverta problēmu risināšanas spēja, intuīcija, iztēle un uztvere (šīs filozofijas pamatus izstrādājis Ž. Piažē).

Atslēgas vārdi, kurus var izmantot saistībā ar šo teoriju grupu darbā, ir izpratne, problēmu risināšanas spēja, ko apgūt var mijiedarboties, līdz ar to šo modeli ir iespējams integrēt grupu darbā un kooperatīvajā mācīšanās modelī.

2) Humānistiskās mijiedarbības modelī galvenā atziņa ir audzēkņa pašrealizācija, proti, skolēns ir iekļauts viņam nozīmīgā mācīšanās. Amerikāņu psihologs D. Kolbs pētījumos ir secinājis, ka “mācīšanās klasē ir atrauta no dzīves un nav saistīta ar katra indivīda dzīvi”, tāpēc, lai iesaistītu skolēnu problēmu risināšanā, uzdevumam ir jāatspoguļo reālā dzīve un pašam skolēnam jāuzņemas atbildība par uzdevuma izpildi (Kolb, 1979).

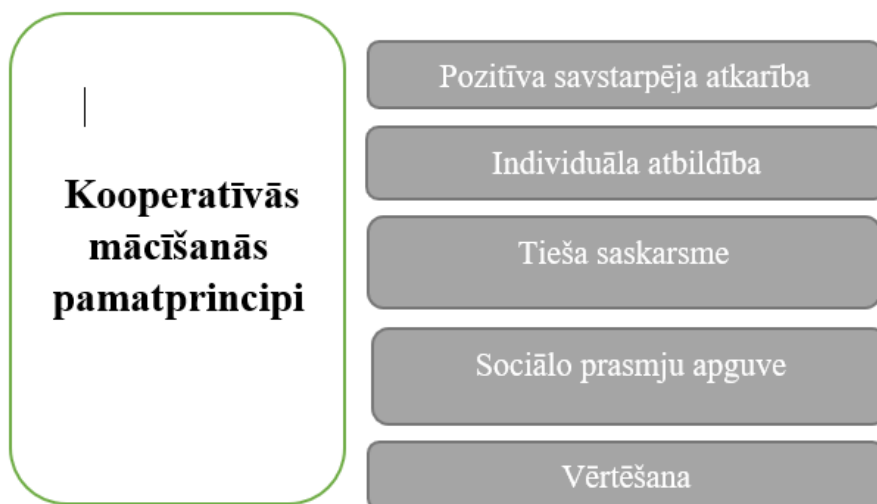
Šis modelis ir kooperatīvās mācīšanās pamatā, jo 1) skolēns ir mācību procesa aktīvs dalībnieks; 2) tiek uzsvērtā skolēna iniciatīva, spēja pašrealizēties; 3) skolēnam, skolēnu grupai ir jāuzņemas atbildība par savu darbu kopā, kas noteikti attīsta sadarbības prasmes un atbildības sajūtu kopumā; 4) šis modelis ļauj mācības plānot tā, lai skolēni var izvirzīt savus mācību mērķus, kas būs saistīti arī ar pašu skolēnu dzīvi (vēstures priekšmetā skolēni secinās paši un atbildēs uz jautājumu – kāpēc man jāmacās par tūkstošiem gadu senu pagātni?).

Dz. Albrehta izšķir mācību organizācijas vispārīgās un konkrētās formas. Mācību organizācijas vispārīgās formas ir: frontālā; grupālā; individuālā. Savukārt viena no mācību organizācijas konkrētajām formām ir kooperatīvā mācīšanās (Albrehta, 2001). Kooperatīvā mācīšanās ietver dažādas struktūras, kā organizējama stunda, piemēram, kooperatīvās tēzes, trīs pakāpju intervija u.c.

Kooperatīvā mācīšanās zinātniskajā literatūrā tiek definēti no dažādiem skatu punktiem, proti, tai nav vienas definīcijas, turklāt literatūrā bieži tiek lietots šāds jēdziens: *grupu darbs jeb kooperatīvā mācīšanās; kooperatīvā metode kā viens no mācīšanās veidiem grupām* u.c.

Kooperatīvās mācīšanos vēsturiski visvairāk ietekmējusi sociālās mijiedarbības teorija (Kofka, Lewin) jau 20. gadsimta sākumā. Pamatojoties uz to, vēlāk citi pētnieki attīstīja un pamatoja trīs mācīšanās veidus – individuālo darbību, sacensības un sadarbību, to savstarpējo atkarību un ietekmi uz mācību procesu (Johnson D., Johnson R.). Kooperatīvo mācīšanos ar izziņas procesa izpēti un attīstību sadarbībā papildina Ž. Piažē kognitīvās attīstības principi. Kā jau darba autore minēja iepriekš, būtiska ietekme uz grupu darba iespaidu uz mācību procesu pēta un pamato biheivioristiskās teorijas. Tās uzsver skolēnu un skolēnu savstarpējo mijiedarbību (Johnson&Johnson, 1994).

Kooperatīvā mācīšanās ir viens no mācīšanās veidiem grupās, kad darbs ir plānots un organizēts, lai apgūtu gan akadēmiskās zināšanas, gan sociālās prasmes (Miķelsone, 1998, Albrehta, 2001). Kooperatīvā mācīšanās ir arī process, kura laikā notiek katra grupas dalībnieka un visas grupas orientācija uz sasniegumiem. Kooperatīvās mācīšanās sekmīgu īstenošanu nodrošina piecu pamatprincipu ievērošana (Johnson&Johnson, 1993) (sk. 1.1.1. attēlu).

1.1.1. attēls Kooperatīvās mācīšanās pamatprincipi

Analizējot kooperatīvās mācīšanās principus, var secināt, ka kooperatīvā mācīšanās ir grupu darbs, bet ne vienmēr grupu darbs ir kooperatīvā mācīšanās. Darba autore arī secina, ka kooperatīvā mācīšanās ir grupu darbs, kurā īpaši ir uzsvērtā un notiek mijiedarbība starp tās locekļiem. Formāli izveidota grupa, kurā nav un netiek paredzēta mijiedarbība, sociālo prasmju apguve, nav uzskatāma par kooperatīvo mācīšanos. Viens no nozīmīgākajiem kooperatīvās mācīšanās pamatnosacījumiem ir vērtēšana, jo atšķirībā no tradicionālajām klasēm, kurās vērtē tikai akadēmiskos sasniegumus, kooperatīvi mācoties, tiek vērtēti gan mācību rezultāti, gan process, un vērtēšanā iesaista arī pašus skolēnus.

Pedagoģijas psihologi N. Geidžs un D. Berliners grupu darba kontekstā arī uzsver **mijiedarbības** aspektu: mēs visi mācāmies no cilvēkiem, ar kuriem atrodamies mijiedarbībā un kuru kultūru un domāšanas veidu izjūtam. Diskusiju un grupu darba metode rada tādu sociālo kontekstu, kurā skolēni mācās ne tikai no skolotāja, bet arī cits no cita. Šī mācīšanās notiek ar sociālās mijiedarbības starpniecību: tas, ko pasaka viens skolēns, dod iespēju izpausties visu citu skolēnu, arī paša runātāja, atbildes reakcijām (Geidžs, Berliners, 1998). Saruna notiek starp vienaudžiem – tādiem pat klases skolēniem, un tā ir iespējama Ļeva Vigotska definētajā zonā starp to, ko skolēni jau spēj paveikt vieni, bez palīdzības, un to, ko viņi spēj iemācīties darīt vai saprast pieredzējušāka un zinošāka cilvēka vadībā.

Grupas dalītā izziņa apzīmē kaut ko plašāku un atšķirīgu no vienkāršas daļu kopsummas – individuālo dalībnieku izziņām. Piemēram, grupa var būt spējīga atrisināt kādu problēmu, kuru viens pats nespēj atrisināt neviens tās atsevišķs loceklis. Dalībnieku idejas veidojas mijiedarbībā ar idejām un lietām. Problēmu risināšana, izpratne un citi kognitīvie procesi ir lielā mērā ar sadarbošanos saistīti procesi, kas ietver darba dalīšanu, ideju apmaiņu un savstarpēju aktivizēšanu. Psihologi norāda, ka nozīmīga metode mazās grupās ir kooperatīvā mācīšanās, jo

sekmē audzēkņu kopīgo darbu, kas, savukārt ir būtisks iepriekš minētās sociālās mijiedarbības dēļ.

Pētījumi pierādījuši, ka salīdzinājumā ar tradicionālo visas klases mācīšanu **kooperatīvā mācīšanas organizēšana var:**

- 1) mazināt aizspriedumus un naidīgu attieksmi starp indivīdiem un grupām;
- 2) palielināt zema sociālā statusa audzēkņu līdzdalību sociālajā mijiedarbībā, lai iegūtu līdzvērtīgu lomu grupas uzdevumos;
- 3) uzlabot skolēnu izteikšanās apjomu, tas ir, palielināt izteikumu biežumu un ilgumu salīdzinājumā ar citiem grupas biedriem;
- 4) uzlabot audzēkņu sasniegumus (Geidžs, Berliners, 1998).

Lai organizētu kooperatīvo vai grupu darbu, skolotājs dod uzdevumus grupām 4-6 cilvēku grupām. Audzēkņi sadala darbu savā starpā, slavē cits citu, palīdz citam un arī kritizē. Kooperatīvās mācīšanās rezultātā starp grupām parasti veidojas lielāka cieņa un savstarpējas simpātijas, taču ne vienmēr. Kādi ir kooperatīvās mācīšanās veidi? Geidžs un Berliners apraksta vairākus grupu veidus:

1) audzēkņu komandas un vienības. Šī metode var izskatīties pēc parastas kopīgas mācīšanās, tomēr tai ir kāda iezīme, kas pastiprina motivāciju. Sadalījumu veic skolotājs, jo katrā grupā vēlamas iekļaut dažādas sasnieguma līmeņa skolēnus, zēnus un meitenes. Skolotājs iepazīstina ar jauno saturu, skolēni iepazīstas ar darba lapām un citu materiālu. Skolēni strādā pāros – iztaujātājs, atbildētājs utt. Skolēni ir brīvi pieejamas atbildes, tāpēc skolēni apzinās, ka galvenais mērķis ir saprast, nevis dot pareizo atbildi. Viņi turpina darbu, līdz saprot jēdzienus. Grupu darbam var sekot individuāls darbs un pārbaude zināšanu.

2) komandu spēles jeb turnīri. Tie ļauj skolēniem sacensties. Skolēni strādā kopā komandās, izmantojot darba lapas un citus mācību materiālus, apmainās ar secinājumiem, tātad kopīgi iet uz rezultātu sasniegšanu.

3) kompleksās mācības, ko izmanto, lai panāktu rezultātus neviendabīgās klasēs, un te ir runa ne tikai par akadēmiskiem sasniegumiem, bet arī neviendabīgu valodas prasmi.

4) grupu pētījumi – šādā grupas darbā skolēni veido iegūtu zināšanu apkopojumu, lai mācītos veikt kopsavilkumu, kas var noderēt arī visai klasei. Skolotāja vadībā skolēni izvēlas mērķi un nosaka rezultātu.

Atbildi, cik efektīva ir kooperatīvā mācīšanās, dod pētījumi, kur salīdzināti akadēmiskie sasniegumi skolēniem, kuri strādājuši grupās ar to skolēnu rezultātiem, kuri mācās ar tradicionālajām metodēm. Kopumā eksperti ir vienprātis, ka kooperatīvās mācīšanās ietekme ir labvēlīga. Ņemot vērā pētījumu rezultātus, varam secināt:

1) sasniegumi, skolēniem darbojoties grupās, vairumā gadījumu ir augstāki, bet pozitīva rezultāta proporcija ir augstāka grupai, kurai ir kopīgs mērķis un dalībnieki ir atbildīgi par saviem sasniegumiem;

2) grupu darbā vērojama tendence, ka palielinās skolēnu pašcieņa, pašvērtējums, domas par sevi;

3) grupu darbam ir nozīme etniski nevienlīdzīgās skolēnu grupās, šāda mācīšanās ļauj iegūt labvēlīgāku gaisotni (īpaši šis secinājums parādās pētījumā par ASV);

4) uzdevumu praktiskajai izpildei skolēni velta vairāk laika, tomēr arī akadēmiskie rezultāti ir augstāki;

5) uzlabojas skolēnu sadarbības spējas, altruisms, spēja ielūkoties un saprast otra viedokli (pēc Slavins, 1999, Geidžs, Berliners, 1998).

Vienlaikus jāsecina, ka grupu darbs saskaras arī kritiku, piemēram, viena no tām: grupu darba metode prasa vairāk prasmju no skolotājiem, nekā viņiem piemīt; ne vienmēr skolotājs spēj izvirzīt grupu darbu tā, lai tas būtu produktīvs, kā rezultātā skolēni ne vienmēr sadarbojas pozitīvi.

Tāpēc viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem grupu darba metodes un kooperatīvās mācīšanās metodes izmantošanai skolā ir prasmīgs skolotājs, jo bez šāda skolotāja virsvadības un iesaistes skolēni var nodot viens otram nepareizās zināšanas, individuāli skolēns var paļauties tikai uz savu grupu, vai arī pretēji – uzurpēt grupu darbu un pakļaut sev. Skolotājam jābūt modram un visu laiku jāseko, kas notiek grupās.

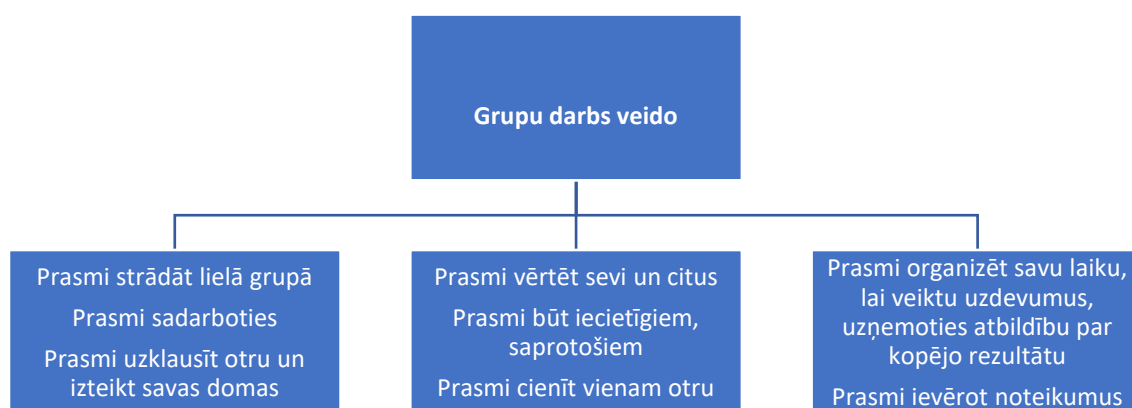
Kopsavelkot Geidža un Berlinera atzinumus, jāsecina, ka pamats kooperatīvai mācīšanai sakņojas sociālās iemācīšanās teorijā (Levs Vigotskis). Grupu darbības metode ir ļoti būtiska, tā ir pārbaudīta pētījumos. Grupās skolēni strādā ar grupas mērķiem un individuālajiem uzdevumiem. Grupu darbā skolēniem ir pienākumi, kas motivē skolēnu mācīšanos; tas kāpina sasniegumus, kā arī mazina aizspriedumus un uzlabo saskarsmi skolēnu vidū.

Grupū darba kontekstā būtiski pieminēt **socializācijas** procesu, kas noris skolā. Socializācija ir process, kurā indivīds apgūst dzīvei sabiedrībā nepieciešamās normas, un tās ir apgūstamas mijiedarbībā ar citiem cilvēkiem un cilvēku (skolēnu) grupām. Skolā bērns lieto pārņantotās un audzināšanā iegūtās vērtības, lai socializētos, tā ir saskarsme ar skolas un klases biedriem un pieaugušajiem (Vasiļonoka, Tūbele, 2010). Vienlaikus socializācijas procesā skolēns apgūst sociālo pieredzi, veido sociālo raksturu, attīsta sociālās mijiedarbības prasmi. Gan grupu darba, gan vēstures mācību priekšmeta apgūvē būtisks ir secinājums, ka socializācijas procesā cilvēks, šajā gadījumā skolēns, apgūst sabiedrības kultūru, sociālās normas, zināšanas, tradīcijas, prasmi pilnvērtīgi dzīvot sabiedrībā (Garleja, 2006). Ausma Špona, akcentējot skolas lomu saskarsmes un sadarbības prasmju apgūvē, norāda, ka sadarbība

ir divu vai vairāku cilvēku darbs kopīga mērķa sasniegšanai, un tā nav iespējama bez saskarsmes – prasmes apmainīties domām, viedokļiem, prasmi aizstāvēt savu viedokli, uz klausīt citu viedokļus, pieņemt lēmumus, novērtēt rezultātu (Špona, 2001). Socializācijas procesā, kas norit skolā, skolēns apgūst **sociālās prasmes**, kas veicina veiksmīgu mijiedarbību ar vienaudžiem un skolotājiem.

Sociālo prasmju apgūšanu uzsver arī R. Andersone, īpaši pusaudžiem, jo tādā veidā veidojas attiecības ar citiem cilvēkiem un vide, kurā pusaudzis dzīvo. Sociālās prasmes tiek definētas kā savstarpējās kontaktēšanās prasme un spējas, kas ļauj uzņemties atbildību, prasme sadarboties un strādāt komandā, radoša pieeja darbam un tiekšanās pēc kvalitātes. Pilnībā šīs prasmes var iegūt tikai darba vidē, šajā gadījumā – skolā (Andersone, 2004). Apskatot četras pamattēzes, uz kurām jābalstās izglītībai 21. gadsimtā, ņemot vērā izglītības paradigmas maiņu, jāsecina, ka trīs no tām noteikti ir saistītas ar sociālajām prasmēm, un tās ir: mācīšanās darīt, lai spētu radoši sadarboties ar apkārtējo pasauli; mācīšanās dzīvot kopā, lai sadarbotos visās dzīves jomās; mācīšanās būt, lai labāk attīstītu personību. Ceturtā paradigma, ne mazāk svarīga, ir mācīšanās zināt, lai iegūtu izpratnes līdzekļus. R. Andersone norāda, ka grūti noteikt kādu vienu mācību darba organizācijas formu, kas veidotu tikai vienu prasmi, bet prasmīga jebkuras mācību darba organizācijas formas izmantošana ļauj attīstīt vairākas sociālās prasmes. Runājot tieši par grupu darbu, jāsecina, ka šādi skolēni attīsta vairākas prasmes, piemēram, prasmi organizēt savu laiku, kad skolēni vienojas par darba pienākumu, darba apjoma un laika sadalījumu.

Grupu darbs paver visplašākās iespējas dažādu sociālo prasmju apguvei. Sociālo prasmju apguve grupu darbā atainota 1.1.2. attēlā.

1.1.2.attēls Sociālās prasmes, kas veidojas grupu darbā (Andersone, 2004)

Pusaudža sociālās prasmes veidojas, ņemot vērā viņa mērķus, vajadzības, vērtības, mācību darba organizācijas formas un metodes, kā arī mācību saturu. Tie atrodas savstarpējā mijiedarbībā un ietekmē pusaudžu sociālo prasmju apguvi. No tā izriet secinājums, ka prasmīgi

organizētam grupu darbam jāietver ne tikai skolēna mērķus (ideālā variantā ļaujot skolēnam izvirzīt savus mērķus), vērtības un vajadzības, bet arī pašam grupu darbam jānosaka mērķis, ko skolotājs kopā ar skolēniem vēlas sasniegt. Tā kā sociālās prasmes dod iespēju katram izmantot savu pieredzi un mācīties vienam no otra, rūpes vienam par otru un par darba rezultātu, grupu darbs ir neatņemama mācību sastāvdaļa gan no skolēnu personības attīstības, gan mācību satura apguves viedokļa.

Pedagogs Herberts Gudjons norāda uz jomām, kuras aptver skolas socializācijas ietekme:

- Skolu sistēma;
- Skolas atmosfēra (pētījumi rāda kopsakarību starp atmosfēru un kognitīvo, afektīvo un sociālo mācību mērķu sasniegšanu);
- Attiecības skolēns – skolēns (skolēniem jābūt balansēt starp konkurenci un kolektīva normām);
- Attiecības skolēns – skolotājs;
- Komunikācijas procesi (Gudjons secina, ka skolotāji praktiski dod priekšroku pasīvi reaktīvai skolēna lomai);
- Mācību saturs;
- Sekmju pieprasīšanas un novērtēšanas sistēma;
- Socializācijas nozīme skolotājiem (Gudjons, 1998).

Bez šaubām arī H. Gudjons uzsver socializācijas nozīmi, tomēr savos secinājumos kritizē vairumā gadījumu pastāvošo sistēmu, kur skolēnu acīs skolai ir negatīva nozīme, un tāda ir arī skolotājiem, kuri pastāvīgi izjūt frustrāciju starp savu pedagoģisko uzdevumu un birokrātiju izglītības sistēmā.

Psiholoģijā **grupa** tiek definēta kā apmēros ierobežota cilvēku kopa, ko raksturo pēc kādas noteiktas pazīmes. Katru grupu veido cilvēki, kas sadarbojoties vērtē viens otru, izvirza mērķus, plāno savu un grupas darbu (Odiņa, 2001). I. Odiņa norāda, ka viens no grupu darba veidiem ir mācīšanās sadarbojoties, kas nodrošina iespēju pedagogam un audzēkņiem mācīties kopā. Mācīšanās sadarbojoties jeb kooperējoties var notikt trīs līmeņu grupās: kooperatīvajās, sadarbīgajās (sadarbīgā mācīšanās) un pārveidojošajās. Terminus kooperācija un sadarbība varētu lietot kā sinonīmus, tomēr I. Odiņa skaidro, ka grupu darba kontekstā šiem terminiem izveidojušās atšķirīgas nozīmes.

Kooperatīvā mācīšanās ir strukturēts process, kurā audzēkņi kopā veic kādu uzdevumu, dalās ar informāciju, uzmundrina un atbalsta viens otru. Kooperatīvās grupas mācīšanās procesā galvenā uzmanība tiek veltīta mācību priekšmeta apguvei, nevis savstarpējām attiecībām, bet tajā pat laikā grupas dalībnieku pieredze un prasmes var dot ieguldījumu visas grupas mācīšanās

procesā (Odiņa, 2001). Kooperatīvajā grupā pedagogam, organizējot mācību procesu, jāizmanto uzdevumus un vingrinājumus, jāpiedāvā problēmas, kuras skolēni mēģina risināt. Uzdevumiem ir izvirzīti konkrēti mērķi, laika limiti, rezultātu prezentācijas plāns.

Jāsecina, ka nereti ir sarežģīti novilkt skaidru robežu, kas ir kooperatīvā grupa un kas sadarbīgā grupa, jo abās notiek mijiedarbīga, tomēr, kā var secināt pēc Dž. Makgregora sniegtās definīcijas, sadarbīgā mācīšanās atšķirībā no kooperatīvās ir vērsta uz zināšanu iegūšanu, nevis objektīvās patiesības atklāšanu (MacGregor, 1990). Proti, sadarbīgajā grupā tās dalībnieki apmainās ar idejām, izjūtām, pieredzi, informāciju un viedokļiem, un uzsvars tiek likts uz procesu – ieklausīšanos un otra cieņu, izaicinājumiem, dažādu uzskatu apspriešanu. Šādas grupas vairāk tiek izmantotas sociālo zinātņu apgūvē, kur noteicošā loma ir vienošanās aspektam par diskusiju objektu. I. Odiņa norāda, ka daudzi izglītības darbinieki sadarbīgo mācīšanos uztver ar skepsi, jo ir grūti atkāpties no tāda mācību procesa, kur vispirms atklāj un iemāca faktus un tad ļauj par tiem diskutēt.

Transformatīvās jeb pārveidojošās grupas būtība ir ļaut ikvienam saskatīt, ka pasauli var uztvert citādāk; skolēns kritiski analizē savus pieņēmumus vai pieredzi, un var tos mainīt. Šādā grupā audzēkņi identificē kopīgas problēmas, izvirza kopīgus mērķus un iesaistās grupas darbā, lai risinātu sev interesējošus jautājumus. Pārveidojošā mācīšanās ir sadarbības process, bet dziļāks par savstarpējo saprašanos, un tā mērķis ir izmainīt pašiem sevi vai sabiedrību. Šādā grupā pedagoga loma mainās no spēka pozīcijām – formālas autoritātes un kontroles, uz pieredzi, dabiskumu un lojalitāti. Salīdzinot šo trīs grupu darbu teorētiskos skaidrojumus, var pieļaut, ka 21. gadsimta skolā skolotājs, kurš izmanto grupu darbu, vairs nepieturas jeb neieņem tikai vienam no līmeņiem atbilstošu lomu; skolotājs vienlaikus var būt gan kontrolēt mācību saturu un procesu, gan nodrošināt labvēlīgu darba atmosfēru, sniegt atbalstu un stimulēt mācību procesu.

Plānojot mācību darbu, tostarp grupu darbu, skolotājam jāņem vērā pamatzināšanas par mācību metodēm. **Mācību metode** tiek definēta kā skolotāja un skolēnu savstarpējās sadarbības paņēmieni kopumu, kāds nepieciešams noteikta didaktiska principa vai pedagoģiskās pieejas ietvaros, un paredzēts, lai nodrošinātu mācību, audzināšanas un attīstības uzdevumu izpildi mācību procesā un izglītības mērķu sasniegšanu (Albrehta, 2001). Mācību metodes shēma ietver skolotāja un skolēna mērķi, skolotāja un skolēna darbību un skolotāja un skolēna līdzekļus, kas rezultātā veidojas mehānisms, kas atklāj, kā skolēns tuvojas mērķim – sasniegtam rezultātam. Tieši sasniegtais rezultāts noder par kritēriju, pēc kura vērtējam metodes atbilstību skolotāja izraudzītajam mērķim. Pedagoģijā ir sniegtas vairākas mācību metožu klasifikācijas shēmas (Albrehta, 2001).

Mācīšanās formas realizējas noteiktās mācību darba organizācijas (mācīšanas) formās, un viena no tām ir grupu darbs (pārējās divas ir individuālais darbs un frontālais darbs). Pedagoģijas doktore R. Andersone grupu darbu kā mācīšanas formu iedala sīkāk:

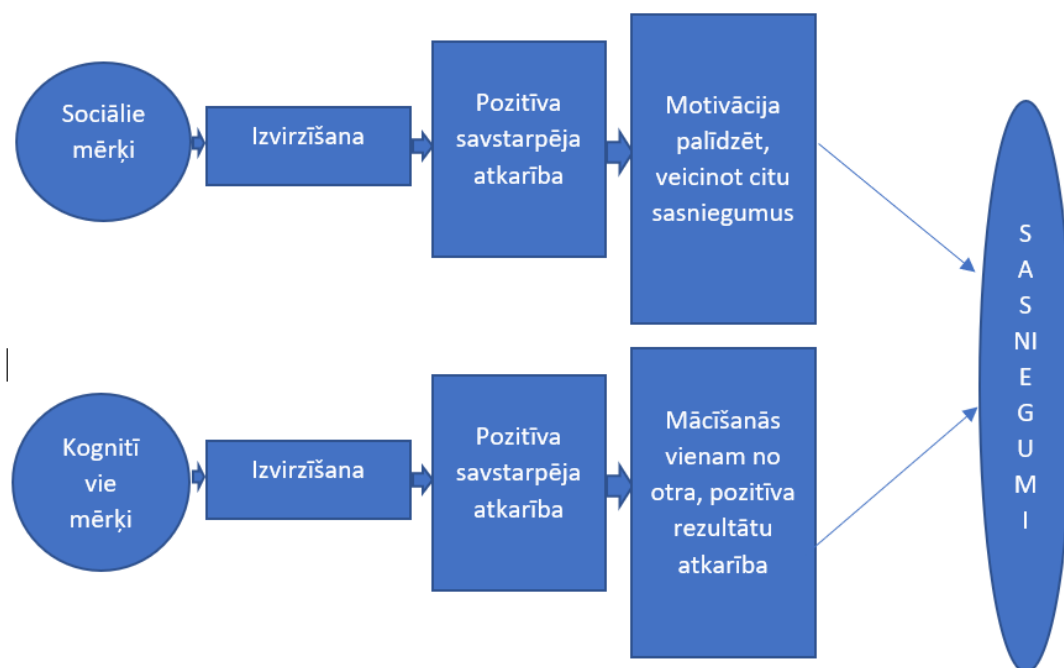
- Darbs mazās grupās;
- Darbs lielās grupās;
- Kooperatīvās mācības;
- Projektu darbs u.c. (Andersone, 2004).

Mācību organizācijas formas tiek definētas kā noteiktā kārtībā notiekošas skolotāja un skolēna sadarbības ārējās izpausmes, un tās ir sociāli nosacītas. Dažādām mācību darba formas un metodes ir saistītas ar sociālajām attiecībām jeb sadarbības formām. Analizējot, kādas sociālo attiecību formas veidojas, skolēniem strādājot grupās un komandās, jāsecina, ka darbā mazās un lielās grupās veidojas trīspolīgas sociālās attiecības (skolēns, klases biedri, mācību priekšmets), savukārt komandas mācības – piecpolīgas (skolēns, skolotājs, komandas skolotājs, klases biedri un mācību priekšmets) (Andersone, 2004, pēc R. Vinkela).

Savukārt I. M. Rubana darbu grupās un kooperatīvo mācīšanos definē kā interaktīvas mācības, kur:

- Darbs grupās ir darba forma, kad par metodi kalpo situāciju analīze, diskusija, prātavētra u.c.
- Kooperatīvā mācīšanās ir mācīšanās grupās, cieši sadarbojoties to dalībniekiem; pieredzes apgūšana, sapratne, ka sadarbība palīdz tiem pilnveidoties. (Rubana, 2004).

Kooperatīvās mācīšanas mērķi atainoti 1.1.3. attēlā:

1.1.3.attēls Kooperatīvās mācīšanas mērķi (Rubana, 2004)

Psihologi skaidri norāda uz grupas un grupu darba nozīmi skolā un mācību procesā. Psiholoģe S. Omarova norāda, ka cilvēks kļūst par personību, tikai iekļaujoties grupās, piedaloties to dzīvē un darbībā. Grupas darbs ir efektīvs tādēļ, ka indivīds nav viens un savas problēmas nerisina vienatnē. Grupā viņš ir spiests rēķināties ar citiem, ir iespēju just, ka viņš ar savām problēmām nav vienīgais. Grupa garantē drošu vidi problēmu atklāšanai un risināšanai, kā arī paver iespēju iegūt draugus. Īpaši grupu darbs ir nepieciešams un efektīvs, apgūstot sociālās prasmes, kuras vienatnē apgūt nav iespējams (Omarova, 1996).

Rojalroudas Universitātes pētnieki, analizējot skolēnu gūto pieredzi, mācoties grupās, secinājuši, ka cilvēki nepiedzimst ar zināšanām, kā sadarboties, tāpēc skolēniem nevar vienkārši uzdot mācības grupu darbā, lai gūtu vēlamus rezultātus (Royal Roads University, 2021). Sadarbībai starp grupas dalībniekiem ir būtiska nozīme jebkuram grupas veidam. Vienam grupas dalībniekam nesadarbojoties, rezultātā tas var atstāt nopietnas un arī negatīvas sekas uz kopējo grupas darba rezultātu (Klein et al, 2006). PISA (Eiropas Ekonomiskās sadarbības organizācijas Starptautiskās skolēnu novērtēšanas sistēma) 2015. gada pētījumā tiek aplūkota izglītības nozīme jauniešu sadarbības prasmju veidošanā, lai skolēni kopīgi risinātu problēmas, kā arī tiek izvērtēta skolēnu spēja strādāt kopā ar diviem vai vairāk cilvēkiem, lai mēģinātu atrisināt kādu problēmu. Pētījuma rezultāti parāda, kā Latvijā meitenes problēmu risināšanā sadarbojas ievērojami labāk nekā zēni. Savukārt, ja salīdzina ar PISA 2012. gada novērtējumu, zēniem veicās labāk nekā meitenēm (OECD, 2017). Šo rezultātu izvērtēšana gan vēl ir padziļināti jāveic, lai noskaidrotu atšķirības dzimumu aspektā sadarbības prasmēs.

Izmantojot mācību darbā grupu darba metodi, kā arī kooperatīvās mācīšanās principus, būtiski ir noskaidrot arī pētījumu rezultātus par grupu darbu. Kiriaks un Granstroms 2012. gadā pētīja skolēnu pieredzi un priekšstatus par augstvērtīgu un nekvalitatīvu grupu darbu skolā un par to, kā skolēni 13 –16 gadu vecumā apraksta labu un sliktu grupas darbu? Pētījumā noskaidrots, ka skolēniem ir skaidrs priekšstats par to, kas ir grupas darbs. Pēc skolēnu vārdiem, grupu darbu raksturo šāds secinājums: kopīgs darbs ar klasesbiedriem, kur šim darbam ir kopējs uzdevums, ko skolotājs ir devis (Chiriac, Granström, 2014). Savukārt pētījumā “Grupās darbs kā stimuls mācībām – skolēnu pieredze grupu darbā” Kiriaks secina, ka 97% skolēnu grupu darbs veicina gan akadēmiskos sasniegumus, gan attīsta sadarbības prasmes (Chiriac, 2014).

Grupās darbs var kalpot dažādiem mērķiem, taču vispārējais grupu darba mērķis izglītībā ir tāds, ka šajā darbā iesaistītie skolēni iemācās ne tikai konkrētā mācību priekšmeta saturu, bet arī noteiktas prasmes (Kutnick, Berdondini, 2009). No mācību viedokļa grupu darbs var būt kā mērķis, tas ir, tas spēj veicināt kopējo mācīšanos, bet vienlaikus izmantojams arī kā līdzeklis,

lai sasniegtu akadēmiskos sasniegumus. Pētnieki ir vienisprātis, ka grupu darbs pilda abas šīs funkcijas (Johnson, Johnson, 2004).

Kvīnslendas Universitātes (Austrālija) pētnieki R. Gīla un M. Boils 2011. gadā, veicot pētījumu, kā skolēnos tiek attīstītas sadarbības prasmes tieši sociālās un pilsoniskās jomas stundās, secināja, ka visi skolotāji uzskata: pielietojot grupu darbu (darbus), skolēnu mācīšanas process kļūst interesantāks, skolēni lielākā mērā mācās pašvadīti, kļūst pārliecinātāki un iemācās ciešāk sadarboties ar klases biedriem. Līdzīgi kā citi pētnieki, arī Gīla un Boils uzsver, ka grupu darbam ir jābūt ļoti labi saplānotam, skolēniem ir jābūt gataviem strādāt grupās. Neatkarīgi no skolēnu vecumposma, skolēni grupu darbu ietvaros mācās uzdot jautājumus, apmainīties ar idejām, noskaidrot atšķirības, risināt problēmas un veidot jaunās zināšanas un izpratni par mācību vielu (Gillies, Boyle, 2011).

R. Andersone, pamatojoties uz pētījuma datiem par mācību darba formu un skolēnu sociālo prasmju veidošanās mijsakarbībām, secina, ka, tikai izmantojot dažādas mācību darba formas un ievērojot starp visiem nosacījumiem arī skolēnu vēlmes, secīgi tos variējot, pusaudžu sociālo prasmju apguve būs sekmīga (Andersone, 2004).

Kooperatīvo metožu izmantošana vēstures stundās

Vēsture ir viens no mācību priekšmetiem, kur kooperatīvā mācīšanās nozīme ir būtiska. Interesei kā motīvam ir svarīga nozīme mācībās; jāpanāk, lai bērniem būtu interesanti mācīties. Dz. Albrehta secina, ka skolēnos vislielāko interesi izraisa tās mācību stundas, kurās mācību process ir mērķtiecīgi un precīzi organizēts, kur skolēnus iesaista aktīvā izziņas darbībā, kas viņiem dod pienākumus, izziņas un darba prieku. Tas ir būtiski vēstures stundās: lai cik ļoti tev kā vēsturniekam neaizrautu vēstures notikumi, jāsaprot, ka skolēni uz vēsturi raugās kā atrautu no savas ikdienas dzīves, tālu pagātni, arī biežām grāmatām un labākajā gadījumā vēsturiskām filmām un muzejiem. Ņemot vērā zinātnisko literatūru un vēstures saturu, jāsecina, ka viens no labākajiem veidiem, kā sasniegt skolēnu interesi par vēsturi, vienlaikus attīstot skolēnu sociālās prasmes, ir grupu darbi ar radošu izziņas uzdevumu.

Pēc vēsturnieces un vēstures skolotājas I. Gundares domām, vēsture ir tāds mācību priekšmets, kurā kooperatīvo mācīšanos var izmantot visos gadījumos. To nosaka priekšmeta būtība, mērķi un saturs. Sākot kooperatīvo mācīšanos, grūtības sagādā tas, ka visi skolas skolotāji nav pazīstami ar šo metodi un to nelieto, kas rada nepamatotu secinājumu, ka labāk izmantot citas metodes, lai skolēnos attīstītu sociālās prasmes. Vislabāk sākt ar atsevišķu kooperatīvās mācīšanās elementu un paņēmienu izmantošanu, kas parādīs šīs metodes

priekšrocības un būs stimuls turpmākajam darbam (Gundare, 1998). No skolotāju praktiskās pieredzes izriet secinājumi par kooperatīvo mācīšanos: tikai atvērti un diskutabli jautājumi var radīt īstu sadarbību grupā (piemēram, nevis, kad sākās Pirmais pasaules karš, bet kādi bija patiesie kara iemesli); grupu uzdevumus un jautājumus jāfiksē rakstiski, lai tie būtu skolēniem redzami, kas palīdz koncentrēties un nenovirzīties no uzdevums; 3) skolēniem jāsaprot, kā tiks novērtēts grupu darbs. Kooperatīvā mācīšanās izmantošana vēstures stundās ļauj izmantot dažādus tās paņēmienus (domā pats, diskutē grupā; darbs pāros; “zigzag”, kooperatīvā simulācija). Grupas ir iespējams veikt pat tādus uzdevumus, kas tradicionāli ir bijuši pilnīgi individuāli, piemēram, rakstīt eseju. Vēstures stundās kā grupu darbs izmantojama arī diskusija, lasot vēstures avotu un apspriežot viedokļus, par ko vēsta šis avots vai kā tas notika patiesībā. Grupu uzdevums var būt arī šāds: nonākt pie kopīga viedokļa visai klasei. Līdzīgi var izmantot arī t.s. “vēsturnieku konferenci”, kur katra skolēnu grupa ir kā dalībnieki vēstures konferencē un skolēni grupā apspriež dažādus uzskatus, vienojoties par kopīgu versiju. Skolēniem – vēsturniekiem var piedāvāt papildus vēl vēstures avotus par šo tēmu, kas ir kā jaunatklājums un var papildināt iepriekšējos secinājumus. Skolēni faktiski top par vēstures ekspertiem un vienlaikus veido gan izpratni par vēstures avotiem, gan vēstures avotu kritiku, attīstot sociālās prasmes vienoties un diskutēt.

Raksturojot mācīšanās teorijas cita starpā H. Gudjons piemin Dž. Bruneru, kurš kā svarīgāko uzsver nepieciešamību vingrināt skolēnus jaunatklāšanas metožu izmantošanā, patstāvīgi risināt problēmas. Brunera piemērs ir saistīts ar vēstures priekšmetu: tematu “Pilsētu rašanās” skolēniem mācīt, bet gan iedot karti ar dažādām topogrāfiskām atzīmēm un aicināt pašiem noskaidrot, pie kādiem nosacījumiem un kādās vietās rodas pilsētas. Arī šajā pieejā, kooperatīvi mācoties, skolēni diskutē, izsaka viedokli, kā arī kopā visai klasei nonāk pie gala secinājuma, ne tikai aizpildot un papildinot karti, bet arī noskaidrojot, kāpēc konkrētās vietās radās pilsētas un kādi bija to rašanās apstākļi (piemēram, 7. klases vēstures tēma – viduslaiki, par pirmo pilsētu veidošanos Eiropā un Livonijā).

Vēstures skolotāja M. Spudiņa apraksta darbu skolēnu grupās kā vienu no seminārnodarbību veidiem, kuru mērķis ir palielināt katra skolēna zināšanu un prasmju līmeni, kā arī lai skolēni mācītos kopīgi sadarboties, dalītos pieredzē, veiktu konkrētu uzdevumu, mācītos viens otru uzklaut (Spudiņa, 2003). Grupu darbu vēstures mācīšanās iesaka arī pedagogs, vēstures mācību grāmatu autors V. Purēns. Viņš apraksta virkni mācību paņemienu, kurus var izmantot vēstures stundās, un lielākajā daļā no tiem darbs klasē ir organizējams kā grupu darbs vai kooperatīvā mācīšanās, piemēram, eksperiments vēsturē, spēles, darbs ar kartēm, plakātu veidošana, ekskursiju plānošana, aculiecinieku vai ekspertu intervijas u.c. (Purēns, 2006). Grupu darbs kā viena no iespējam vislabāk apgūt vēsturi (tostarp aizvēstures

tematu) ir uzsvērtā arī atbilstoši jaunajam mācību priekšmeta programmas paraugam Latvijas un pasaules vēsturē 7.-9. klasei, kā arī mācību grāmatā “Latvijas un pasaules vēsture 7. klasei”, kas ir viens no pirmajiem mēģinājumiem izveidot mācību grāmatu atbilstoši jaunajai programmai un Skola2030 nostādņēm (grāmatas autors V. Purēns, 2020).

Nemot vērā zinātnisko literatūru un pētījumus, jāsecina, ka kooperatīvā mācīšanās ir viens no mācīšanās veidiem grupās, kad darbs ir plānots un organizēts, lai apgūtu gan akadēmiskās zināšanas, gan sociālās prasmes. Grupu darba metode ir ļoti būtiska, tā ir pārbaudīta pētījumos un plaši aprakstīta zinātniskajā literatūrā. Grupās skolēni strādā ar grupas mērķiem un individuālajiem uzdevumiem; skolēniem ir pienākumi, kas motivē skolēnu mācīšanos; tas kāpina sasniegumus, kā arī mazina aizspriedumus un uzlabo saskarsmi skolēnu vidū. Kooperatīvā mācīšanās sekmē socializāciju un sociālo prasmju apgūšanu. Grupu darbs ir plaši izmantojams vēstures, tostarp aizvēstures apgūvē, jo ļauj sasniegt vairākus mērķus, no kuriem kā galvenos jāuzsver: zināšanas un izpratne; sociālās un caurviju prasmes; skolēnu emocionālā labsajūta klasē un motivācija mācīties. Runājot par sociālo prasmju apgūšanu grupu darbā, jāsecina, ka ir vairākas sociālās prasmes, kuras apgūstamas tieši grupu darbā: skolēns apzinās savu atbildību; prot sazināties ar citiem skolēniem, arī skolēniem, kuri pārstāv citu kultūras vai etnisko grupu; ciena otra cilvēka vērtības; prot rīkoties dažādās saskarsmes situācijās, spēj saskatīt un arī risināt dažādus sociālos konfliktus; saprot, kāpēc sadarbība ir svarīga un kā šī prasme noderēs turpmākajā dzīvē.

1.2. Kooperatīvo metožu atbilstība vecumposma attīstības īpatnībām

Lai konstatētu, vai un kā kooperatīvās metodes un grupu darbs atbilst 7. klases skolēnu vecumposma īpatnībām, ir jāapskata pusaudžu vecumposms. Pusaudžu periods veido pāreju no bērnības uz jauniešu periodu (11-15 gadi). Šī perioda īpašā nozīme ir saistāma ar bērna pubertāti un sociālo attīstību, kā arī identitātes vai pašvērtējuma nostiprināšanos (Svence, 1999). Šajā periodā izveidojas bērna personības pamatiezīmes un kvalitātes, kā arī atklājas ietekmes emocionālajā, kognitīvajā, sociālajā sfērā. G. Svence uzsver, ka pusaudžu vecumposmā, notiek uzvedības izmaiņas: rodas emancipācijas tieksmes; opozīcija pret vecākiem; sāk parādīties negatīvisms; autoritātes mainās no pieaugušajiem uz vienaudžiem; parādās pašapliecinājuma vajadzības; rodas vairāk pretenziju. Mācības skolā raksturo saskarsme ar vienaudžiem un skolotājiem, kā arī pašvērtējuma korekcijas galvenais avots mācību darbā un personības attīstībā ir vienaudžu grupa (Svence, 1999). Raksturojot pusaudzi skolā, G. Svence uzsver trīs galvenos aspektus: kognitīvā attīstība; skolēnu savstarpējās attiecības; attiecības ar skolotājiem. Kognitīvās attīstības kontekstā jāuzsver atmiņa un domāšana: lai arī pusaudžiem dominē

mehāniskā atmiņa, pieaug intelektuālo domāšanas operāciju nozīme. Domāšana ir saistīta ar atmiņu. Pusaudža periodā bērns nespēj iegaumēt, ja neizmanto loģiskās domāšanas operācijas – salīdzināt, analizēt, sintezēt, abstrahēt. Šīs atziņas jāņem vērā, plānojot mācību stundas vēstures mācību priekšmeta apgūvē, kur liela nozīme ir vēstures faktiem, bet tikpat liela nozīme ir skolēnu domāšanai un sava viedokļa izteikšanai, jaunā, neparastā meklējumiem, pašizglītošanās procesam. Skolēnu savstarpējās attiecībās jāņem vērā, ka pusaudži vairāk pakļaujas vienaudžu grupām, to kodeksiem, tāpēc skolotājam noteikumi būtu jāizstrādā kopā ar pusaudžu grupu. Attiecībās ar skolotājiem pusaudži vēlas, lai skolotāji pret viņiem izturētos kā līdzīgs pret līdzīgu. Psihologijā plaši aprakstītas problēmsituācijas, kādas rodas starp skolotājiem un pusaudžiem, kas noteikti skolotājam, strādājot ar šī vecumposma skolēniem ir jāņem vērā. Darba autore uzskata, ka būtiskas īpašības, kas palīdz darbā ar pusaudžiem ir pacietība, humora izjūta un taisnīgums izjūta, ko skolēni novērtē. Tāpat skolotājam jāņem vērā, kādas ir divas galējības, kas raksturo skolotāja kļūdas, proti, liberālisms (brīvība bez jebkādas kārtības) un autoritārisms (skolēniem liegtas jebkādas izvēles brīvības). Pamatojoties uz atziņām psihologijā, skolotājs var veiksmīgi plānot un organizēt grupu darbu pusaudžu vecuma klasēs.

Saskaņā ar Ē. Eriksona personības attīstības psihosociālo teoriju pusaudžu vecums ir piektā psihosociālās attīstības stadija (aptver vecumposmu no 12 – 18 gadiem). Šajā stadijā pusaudžim jāapgūst “es kā pieaugušais” identitāte, tas ir, “es” stabilitātes, nepārtrauktības izjūta. Nozīmīga šajā stadijā ir sociālo lomu un sociālo prasmju apguve (Eriksons, 1998). Pusaudžu vecumposmam svarīga ir uzticēšanās pašam sev un vienaudžiem, ģimenei un pieaugušajiem. Šajā vecumposmā pusaudžiem aktuāli kļūst uzticēties sev un apkārtējiem uzsvēr. Viņi meklē grupas, kurām var uzticēties un kuras viņus pieņem. Pusaudzis pārdzīvo identitātes krīzi. Savukārt saskaņā ar Ž. Piažē, vecums no 11 gadiem un vēlāk ir formālās operācijas stadija, kad bērnam veidojas abstraktā domāšana, process norit ļoti pakāpeniski (Piažē, 2002). Lai gan Ž. Piažē teorija tiek kritizēta, jāatzīst, ka tomēr viņa teorijā ir nozīme skolotājiem, lai pamatoti izvēlētos skolēnu vecumposmam atbilstošāko mācību saturu, metodes un līdzekļus. Tieši viņš rakstījis par to, ka skolotājam mazāk jālasa lekcijas, bet jārada iespējas skolēniem pašiem darboties, lai tā viņi iemācītos risināt problēmas, attīstīt radošās spējas (Gudjons, 1998). Psihologs I. Puškarevs pusaudžu vecumposmu raksturo kā visproblemātisko. Viņš šo vecumposmu iedala divos posmos: no 11-15 gadiem (meitenēm), 12-16 gadiem (zēniem). Šajā vecumposmā abu dzimumu pusaudžiem ir būtiska loma draudzībai un iespējai apliecināties grupā (Puškarevs, 2001), tāpēc ir jāpalīdz pusaudžim kļūt pieaugušam, un viens aspekts, kam jāpievērš īpaša uzmanība ir: jādod iespējas iegūt dzīvē nepieciešamās prasmes (sevi novērtēt, pieņemt lēmumu, sadarbības un savstarpējo attiecību prasmes).

Krievu psihologs L. Vigotskis iztirzā vairākus bērna attīstības ciklus saistībā ar domāšanu un runu. Vigotskis uzsver kultūrvides atšķirības un to, ka katra no tām piedāvā savus īpašos sociāli kultūrālos norišu modeļus, tāpēc indivīdi no dažādām kultūrvidēm redz un dzird dažādus pasaules aspektus. Izziņas attīstības pamats ir mijiedarbībā starp cilvēkiem attiecīgajā kultūrvidē. Visi personības psiholoģiskie procesi sākas kā sociāli procesi, un valoda ir visspilgtākais šādas norišu virknes piemērs. Zināšanas, kuras tiek apgūtas sociālās mijiedarbības veidā, kļūst par individuālajām zināšanām, kā rezultātā veidojas cilvēks, kurš veiksmīgi darbojas konkrētā sociālā vidē (Vigotskis, 2002).

Pusaudža vecums ir sensitīvs, tas ir, labvēlīgs izziņas interešu attīstībai. Skolēnu izziņas darbības aktivizēšanai mācību procesā izmanto dažādus līdzekļus. R. Andersone iezīmē vispārējos un konkrētos izziņas darbības aktivizēšanas līdzekļus: vispārējie līdzekļi ir izglītības un mācību saturs, mācību metodes un paņēmieni, mācību darba formas, skolotāja pedagogiskā meistarība, sasniegumu novērtēšana un pašvērtēšana. Bērna attīstība lielā mērā nosaka to, kādu saturu, kādas mācību metodes un darba formas jāizmanto, lai aktivizētu skolēnu izziņas darbību (Andersone, 2004). Tā kā zināšanu apguve vienmēr ir aktīvs process, kas saistīts ar dažādu izziņas uzdevumu risināšanu, jāņem vērā psihiskos procesus (uztvere, atmiņa, domāšana, iztēle), kur katrā vecumposmā ir savas uztveres īpatnības. Runājot par uztveri, pusaudža vecumā skolēnam kļūst pieejama sarežģītāku priekšmetu un parādību analītiski sintētiskā uztvere. Pusaudzis uztver ne tikai to, kas redzams parādību virspusē, bet arī veidojas attieksme pret uztveramo objektu, turklāt psihologi izdala arī vairākus cilvēku pamattipus. Šajā atziņā pamatojas arī nepieciešamība stundās organizēt darbu tā, lai apmierinātu dažādās prasības. Darba formu daudzveidība nepieciešama, lai radītu interesi un apmierinātu vajadzību pēc saskarsmes, kas pusaudžu vecumā ir būtiska.

Psihoterapeite E. Morina, aprakstot sociālo un emocionālo attīstību 13 gadus veciem pusaudžiem, uzsver, ka šajā vecumā pusaudži piedzīvo straujas fiziskā izskata izmaiņas; turklāt tas notiek dažādos tempos, kas daudziem jauniešiem var radīt satraukumu. Šo izmaiņu ietekmē pusaudži reizēm jūtas jūtīgi un arī neskaidri savās sajūtās. Viņi meklē uzticību un pieņemšanu no vienaudžiem. Vienlaikus pusaudžiem šajā vecumā attīstās loģiskas prasmes un viņi spēj atrisināt problēmas, kurām ir vairāki mainīgie (Morin, 2020). Amerikāņu pētniece R. Alii publikācijās par zēnu un meiteņu attīstības atšķirībām pusaudža vecumā norāda, ka 13 gadu vecumā zēni runā garākos, sarežģītākos teikumus, izmanto sarkasmu un humoru. Pētniece tēlaini salīdzina zēnus kā “sūkļus, kas gatavi absorbēt milzīgu informācijas daudzumu” (Alii, 2017b). Daudzi pusaudži sāk izrādīt intensīvu interesi par kādu noteiktu tēmu, kas faktiski ir potenciāls iesaistīt pusaudžus arī noteiktas mācību tēmas vēsturē apgūvē, atrodot un piedāvājot

pusaudžiem interesantus aspektus. Savukārt meitenes pusaudžu vecumā priekšroku dod rakstiskām atbildēm, cenšoties izvairīties no sarunām. Meitenes apgūst zināšanas lasot, rakstot un vērojot citus (Alli, 2017a).

Pensilvānijas štata universitātes (ASV) pētnieki, aprakstot šo skolēnu vecumposmu (13-15 gadi), secinājuši, ka skolēni šajā vecumā:

- vēlas iegūt arvien lielāku neatkarību un brīvību būt pašiem, vienlaikus sajūtot pieaugušo sniegto drošību;
- skolēniem vairumā gadījumu patīk aktivitātes, kurās piedalās abi dzimumi, tomēr ir izņēmumi, kad bērni vēlas sadarboties un strādāt kopā tikai ar sava dzimuma pārstāvjiem;
- veidojas līderības pazīmes, kas šajā vecumposmā ir ļoti svarīgi, jo tas ļauj bērniem pieņemt lēmumus par savu darbu (Penn State University, 2021).

Pētnieki, ņemot vērā šīs pusaudžu īpašības, secinājuši, ka grupu darbs dod iespējas attīstīt gan līdera dotības un īpašības, kā arī iespēju mācīties pieņemt lēmumus. Svarīgs ir arī pētnieku secinājums, ka pusaudžus satrauc sociāli pilsoniskie jautājumi, ko skolotājs var izmantot, veidojot vēstures un sociālo zinību stundu saturu.

Pusaudža vecumposms pedagoģijas un psiholoģijas zinātniskajā literatūrā definēts un raksturots, izmantojot dažādas pieejas, tomēr autori ir vienprātīgi, ka pusaudža vecumā notiek būtiskas pārmaiņas kā bērna fiziskajā ķermenī, tā mentālajā attīstībā. Šīs pārmaiņas jāņem vērā ikvienam pedagogam, plānojot mācību darbu un ļaujot skolēnam pašvadīti mācīties, uzņemties atbildību, vienlaikus sekojot riska faktoriem pusaudžu savstarpējās attiecībās un attiecībās ar pieaugušajiem, tostarp skolotāju. Pamatojoties uz atziņām psiholoģijā, skolotājs var veiksmīgi plānot un organizēt grupu darbu pusaudžu vecuma klasēs. Grupu darbam pusaudžu vecumposma klasēs ir vairākas priekšrocības (mijiedarbība, vēl iegūt atzinību, draudzību, aktīva darbošanās stundas laikā), kā arī riski (pusaudža vēlme norobežoties, nesadarboties, atstumšana).

2. Vēstures satura apguves nosacījumi pamatskolā ar mazākumtautību mācību valodu

“Tēt, paskaidro, kālab vajadzība vēsture?” Ar šādu kāda maza zēna jautājumu savu grāmatu par vēsturnieka amatu sāk vēsturnieks Marks Bloks (Bloks, 2010). Ar šādu jautājumu ikdienā visvairāk saskaras tieši vēstures skolotāji, jo skolēni gaida atbildi, kāpēc jāmacās par pagātnes notikumiem, kurus viņi nespēs izdzīvot un par kuriem visbiežāk nav izpratnes, kā šīs zināšanas varētu noderēt nākotnē. Vienlaikus skolēnus urda zinātkāre, kur pamatā ir dažāda pieredze, redzētais vai dzirdētais kinofilmās, vecvecāku stāstītais, proti, vēsturisku notikumu fragmenti, piemēram, par Lielo mēri vai higiēnas apstākļiem viduslaikos. Skolēnus tas satrauc un interesē, tāpēc galvenais skolotāja uzdevums ir pamanīt šo interesi un atrast veidus, kā to paturēt un attīstīt, sistemātiski veidojot zināšanas vēsturē un vienlaikus ļaujot skolēniem attīstīt virkni prasmju. Pārfrāzējot M. Bloka domu, ka lielākā uzslava rakstniekam būs tā, ka viņš vienlīdz labi varēs atbildēt uz zēna jautājumu gan mācītiem ļaudīm, gan skolēniem, var teikt: lielākais vēstures skolotāja darba novērtējums būs, ja mācību gada beigās viņa skolēni paši varēs atbildēt uz šo jautājumu.

Vēsturnieks M. Mintauris, rakstot par vēstures jēgu vai bezjēdzību, uzsver, ka vēsture nav tikai zinātnes, kas top vēsturnieku galvās un datoros, lai pēc tam kļūtu par stāstu, kas tiek mācīts skolā. Vēsture veido kolektīvo identitāti, tāpat kā cilvēka atmiņa veido viņa personisko identitāti (Mintauris, 2015). Par vēstures mācīšanas jēgu sarakstīta virkne darbu, un ja būtu tik vienkārši, kā sacījis Cicerons: “Vēsture ir dzīves skolotāja”, tad vēstures mācību priekšmets būtu vissvarīgākais visā mācību programmā. Tomēr, kā turpina M. Mintauris, sabiedrība labprātāk pievienosies filozofa Hēgeļa viedoklim, kas mūsdienās ir kļuvis ļoti populārs: “Vēsture māca tikai to, ka no vēstures neviens nav mācījies”.

Vēsturnieks J. Bērziņš 20.g.s. 20. gados rakstīja, ka vissvarīgākā un izšķirošā nozīme zināšanu veidošanai par pagātni, ir skolai, jo tā ne tikai dod teorētiskas un praktiskas zināšanas, bet attīsta cilvēkā izpratni par sabiedrību, kurā tas dzīvo. “Mums vajadzīgi pilsoņi, kas spēj paši spriest, paši vērtēt [...]. Kad mums būs tādi pilsoņi, tad mums būs īsta demokrātiska republika, bet, ja nebūs, tad aiz demokrātisma segas neizbēgami attīstīsies oligarhija, ar valdniekiem un pavalstniekiem. Skolēniem jādod vēstures izglītība, pretējā gadījumā sabiedrība kļūst par mietpilsoņu kopumu, kas nav spējīgi domāt un vērtēt sociālo dzīvi, ne arī rīkoties ar savu pārliecību” (Bērziņš, 1924). Faktiski arī mūsdienās, vēstures izglītības teorētiķi un praktiķi, diskutē tieši par to pašu, ko aktualizēja J. Bērziņš pirms simts gadiem. Vēstures izglītības kontekstā Latvijas kontekstā jāņem vērā padomju okupācijas laiks, kas vēstures apguvi skolās izkropļoja, tāpēc Latvijā pēdējos divdesmit gadus notiek aktīva vēstures apguves skolās

pārskatīšana – gan atbilstoši vēsturiskai patiesībai, atspoguļojot vēstures notikumus atbilstoši Rietumeiropas uzskatiem, gan ņemot vērā izglītības sistēmā un bērnu attīstībā notiekošās straujās pārmaiņas. Proti, vēstures apguvi gan pamatskolā, gan vidusskolā skar vairākas reformas.

Uzskati par vēstures pasniegšanas un mācīšanās mērķiem, saturu un pieeju vairumā Eiropas valstu ir līdzīgi, lai arī katrai valstij ir sava vēsture. Vēstures skolotāji pamazām atsakās no uzskata, ka skolēniem ir jāmacās no galvas vēstures patiesības, tomēr vēstures izziņāšana ir vitāli nepieciešama, lai attīstītu jauno cilvēku prātos pagātnes izjūtu jeb vēsturisko apziņu, secina Vēstures skolotāju rokasgrāmatas autori (Ceļā uz pagātnes izpratni, 2000). Jauniešiem jāapgūst vēstures apguves stratēģijas, kuras viņi vēlāk varētu pielietot dzīvē. Pēdējos divdesmit gadus skolotāju apmācībā un vēstures mācību grāmatās ir vērojami efektīvu mācīšanās ideju un stratēģiju intensīvi meklējumi. Skolēniem jāmacās darot, jābūt spējīgiem strādāt patstāvīgi, izmantojot modernās tehnoloģijas, grāmatas, publicistiku un citus informācijas avotus.

Līdz septiņdesmito gadu sākumam lielāko daļu vēstures mācību aizņēma t.s. svarīgie jēdzieni un fakti: kas notika, kad tas notika, un kas tam lika notikt. Vēsture bija notikumu pētīšana, bet interesantās, lai arī sarežģītās lietas tika atstātas vēstures studentiem un profesionāliem vēsturniekiem (Smits, 2010). Tomēr mūsdienās vēstures mācīšana ir attīstījusies līdz jaunam līmenim, kur nākamie jēdzieni, piemēram, cēlonis, sekas un notikumu interpretācija ir vienādā līmenī ar zināšanām un izpratni. Interpretācija ir viens no pamatjēdzieniem un atrodas vēstures pētījuma pamatā, savukārt vēsturisks pētījums un pierādījumu izmantošana ir divi no galvenajiem procesiem, kas definē, kā apgūstamas vēstures pamatprasmes, lai skolēni gūtu panākumus. Vēsturiskās izmeklēšanas ietvaros skolēnam jāizvēlas pierādījumi, lai pārbaudītu savas hipotēzes. Būtisks ir N. Smita secinājums, ka tā vietā, lai saņemtu kāda cita viedokli par pagātņi, neatkarīgi no tā, vai tas ir skolotājs, mācību grāmatas autors vai dokumentālās filmas režisors, skolēni var sākt praktizēt “īsto vēsturi”. Balstoties uz skolēnu rīcība esošajiem pierādījumiem, viņi var spriest par vēsturiskajiem notikumiem.

Nozīmīga problēma vēstures mācīšanā Eiropā, tostarp Latvijā, ir zināšanu apjoma, vēsturisko prasmju, vērtību un attieksmju sabalansēšana mācību programmā. Vairumā Eiropas valstu pēdējo divdesmit gadu laikā ir izmainītas tradicionālās vēstures programmas, kuru pamatā bija konkrēts zināšanu kopums. Pārejot uz vēstures apmācību, kas vairāk ir balstīta uz prasmēm, šīs programmas noteikti ir jāpārskata. Prasmju apgūšanai ir nepieciešami papildu avoti, patstāvīgi uzdevumi un aktivitātes, kas prasa daudz vairāk mācību nodarbību laika nekā tradicionālā pieeja. Katram vēsturniekam ir ļoti grūti izvēlēties, no kura materiāla skolas vēstures programmā atteikties, jo programmas saturiski ir ļoti piesātinātas. Vēstures skolotājam ir jāizdara izvēle, un viņš nedrīkst no tās baidīties (Ceļā uz pagātnes izpratni, 2000). Izskaņ arī kritika pret vēstures stundu samazināšanu izglītības sistēmā. “Lietderīgāk ir mācīt sabiedrisko

zinātņu teorijas [...], tie ir maldi. Teorijas ir teorijas, bet vēsture mums parāda dzīvu sabiedrību. Ja skolēns nezina vēsturi, katra politiskā vai sociālā teorija viņam ir tukšs skaitāmpantiņš” (Purēns, 2006). Pēc darba autores domām, ideālā variantā vēstures skolotājam būtu jāpārzina gan politiskās un sociālās teorijas, gan vēsture, veidojot vispusīgu skatījumu uz pagātņi, jo lielākā daļa šo politisko un sociālo teoriju ir vēsturiski determinētas.

Jāatbild uz būtisku jautājumu: kādi ir vēstures mācīšanās un mācīšanas pamatprincipi? Cilvēki pēc savas dabas ir vēsturiski orientēti, jo nākotnes cerības ir atkarīgas no pagātnes pieredzes, bet pagātnes izpratni ietekmē nākotnes cerības. Izklāstot pieredzi laika dimensijā, rodas vēstures stāsti. Vēsture kļūst vieglāk uztverama un saprotama, pateicoties šiem stāstiem. Stāsti var kalpot arī kā grandiozas visu vēstures ritējumu izskaidrojošas shēmas. Vienlaikus jāatceras, ka teksti vai arheoloģiskie atradumi, ārēji visskaidrāk saprotamie un vieglāk lasāmie, runā tikai tad, ja protam tiem uzdot jautājumus (Bloks, 2010). Vēsturisko liecību daudzveidība ir gandrīz neierobežota. Viss, ko cilvēks raksta, viss, ko viņš izgatavo, viss, kam viņš pieskaras, spēj sniegt informāciju par viņu pašu. M. Bloks iezīmē arī citu skatu punktu uz to, kas ir vēsture. Vēsture ir pētījums, tātad izvēle. Tās priekšmets nav pagātne, Doma, ka pagātne pati par sevi var būt zinātnes priekšmets, ir absurda. Vēstures priekšmets ir cilvēks vai cilvēki, un cilvēki laikā. M. Bloks norāda, ka “pagātne būtībā ir fakts, ko nekas vairs nevar mainīt”, tādā gadījumā mums atliktu tikai savākt faktus, izmantojot mūsu rīcībā esošas metodes, un aprakstīt tos, kā vēsturnieki to arī dara, tomēr zināšanas par pagātņi atrodas attīstībā, tās pastāvīgi transformējas un pilnveidojas. Tāpēc, iespējams, arī mums jāmeklē jauni ceļi un, iespējams, pat transformējot metodes, kā veikt izpēti.

Tātad vēstures mācīšanās pamatprincipi ir:

- Vēstures stāsti (caur pagātņi uz nākotņi un otrādi);
- Cilvēka vieta un loma vēstures stāstā;
- Identitāte un piederības veidošana;
- Kritiskās domāšanas iemaņas;
- Vēstures liecības; vēstures avoti;
- Kultūrvēsturiskais mantojums;
- Pierādījumi un kritiska to interpretācija;
- Multiperspektivitāte (spēja abstrahēties no saviem personīgajiem uzskatiem un palūkoties uz vēstures faktiem no cita redzespunkta);
- Vēstures un citu mācību priekšmetu saite.

Sīkāk jāapskata jēdziens vēstures liecības, kas ietver sevī arī vēstures avotus. Vēstures zināšanas balstās uz vēstures liecībām (dokumenti, mutvārdu vēsture, lietiskie avoti; kā arī sekundārās liecības – grāmatas, kinofīlmas, kultūras pieminekļi). Skolēnam jāmacās novērtēt

katra teksta vai zīmējuma raksturs un iespējamais skaidrojuma variantus. Vēstures izglītība pilda vismaz divas funkcijas: nodrošina pamatu identitātes veidošanai un attīsta kritiskās domāšanas iemaņas (Ceļā uz pagātnes izpratni, 2000). Vispārzināms ir secinājums, ka vēstures liecības rada cilvēks, un lai atklātu cilvēka nodomus, skolēnam jāveic autora, konkrētā avota vēsturiskā konteksta kritiska izpēte. Skolēni var ienest notikumu skaidrojumā kaut ko savu, jo vēsture ir rekonstrukcija ar prāta palīdzību. Kritiskās domāšanas iemaņu apgūšana ietver divus galvenos uzdevumus: 1) pētot jebkuru vēstures dokumentu, jāpieņem, ka pastāv dažādas interpretācijas; 2) jāņem vērā, ka nesaskaņas bieži nozīmē atšķirīgus patiesības aspektus.

Pamatskolā vēstures apgūvē būtiskākais ir sniegt iespēju un ļaut skolēniem izprast vēstures izpētes būtību, saprast, kas ir vēstures avots, vēstures liecības, un, izmantojot pieejamo vēstures liecību un avotu klāstu, trenēt skolēnu prasmes kritiski vērtēt vēsturiskus notikumus. Skolotājam jāsaprot, kādi vēstures avoti un vēstures liecības ir atbilstošas katram skolēnu vecumposmam, un jāņem vērā, vai un kā skolēni ir sagatavoti šim darbam (piemēram, vai 6. klasē skolēni ir guvuši pamatzināšanas par vēstures avotiem, lai 7., 8. un 9. klasē turpinātu šo prasmju apgūšanu). Analizējot vēstures mācīšanās veidus, jāsecina, ka mācību darba organizācijā pastāv tradicionālā pieeja un elastīgā pieeja (pedagoģiskajā literatūrā to sauc arī par interaktīvo, tomēr šī darba autoresprāt, arī tradicionālā pieeja var būt interaktīva, ko nosaka mūsdienu bērnu dabiskā mijiedarbība skolā vienam ar otru un skolotājiem, un arī izmaiņas, kas notikušas pēdējos gados izglītības sistēmā). Kā viens no svarīgākām elastīgās pieejas darba organizācijas veidiem ir grupu darbs vēsturē, un grupu darbu var organizēt faktiski par jebkuru pamatskolas vēstures tēmu.

Darbs ar avotiem. Avotu interpretācija ir svarīga vēsturnieka darba sastāvdaļa, tomēr – kā ir ar skolotāju un skolēniem? Neapšaubāmi, arī skolā darbs ar avotiem vēstures stundās ir obligāts, tomēr ceļam uz šo avotu izmantošanu, aprakstīšanu un interpretāciju ir veidojams pakāpeniski. Izmantojot avotus, skolotājs var parādīt, no kurienes vispār nāk vēstures zināšanas, proti, kā mēs vispār zinām, kas notika pirms tūkstoš gadiem. Vēstures avoti ir izmantojami jebkurā vēstures stundas posmā – gan lai rosinātu skolēnus darbam, aktualizētu iepriekš gūtās zināšanas, raisītu interesi, lai izraisītu diskusijas, lai mācītos veikt pētījumus vēsturē. Pamatskolā, iepazīstinot skolēnus ar vēstures avotu būtību, jāizmanto dažādas pieejas: tā var būt vēstures avotu demonstrācija (jāņem vērā, ka par lielāko daļu vēstures periodu skolēniem nebūs pieejami vēstures avoti, piemēram, aizvēsturi); uzdevums skolēniem atrast vēstures avotu savā ģimenē, mājās (tā personificējot vēstures avotus ar savu personību, savas ģimenes vēsturi); meklēt vēstures avotus ārpus klases, skolas (šo pieeju varētu definēt kā “ieraudzīt vēsturi”). Mūsdienās vēstures avotu meklēšanā ir iespējams izmantot tīmekli, jo arvien vairāk bibliotēku, muzeju, arhīvu veido digitālās kolekcijas (piemēram, Cēsu pils muzejs izveidojis savu

arheoloģisko priekšmetu digitālo krātuvi, Turaidas muzejs publicējis internetā 17. gs. arhīvu dokumentus gan vācu, gan latviešu valodā; izmantojot jaunākās tehnoloģijas tiek veidota Latvijas pilskalnu 3D modeļu datu bāze). Skolotāja uzdevums šajā gadījumā ir palīdzēt skolēniem meklēt un atrast šos informācijas avotus, kā arī ar precīziem jautājumiem ļaut skolēniem vēstures avotus aprakstīt un izmantot mācību stundās. Jaunāko tehnoloģiju un interneta izmantošanai vēstures stundās ir neatsverama nozīmē īpaši 2020./2021. mācību gadā, kad pamatskolas klases pārgāja uz mācībām attālinātā režīmā un skolēniem nebija iespēju apmeklēt muzejus, arhīvu, doties ekskursijās.

Vēstures priekšmeta apguve pamatskolā pašlaik ir pārejas jeb reformas posmā, jo 2020./2021. gadā Latvijas vispārīgā izglītībā skolās realizē jaunu – kompetenču pieeju mācību saturā (Skola2030), kuras mērķis ir ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai vecumā no pirmsskolas gadiem līdz vidusskolai, kā rezultātā skolēni gūtu dzīvei mūsdienās nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Mācību satura un pieejas pārskatīšanas mērķis ir mazināt sadrumstalotību un fragmentarismu, pasīvu, no reālās dzīves situācijām atrautu zināšanu apguvi, izolētu prasmju attīstību. Projektā tiek izstrādāts tāds mācību saturs un pieeja, lai skolēniem dotu iespēju apgūt zināšanas un prasmes septiņās mācību jomās, kā arī attīstīt vispārējās jeb caurviju prasmes un vērtībās balstītus ieradumus (Skola2030, 2020). Vēstures mācību priekšmets ir iekļauts vienā no šīm septiņām jomām – vēsture ir sociālās un pilsoniskās jomas viens no pamatakmeņiem. Jauno kompetenču pieeju plānots ieviest pakāpeniski, pamatskolā pēc jauna pieejas mācās skolēni 1., 4. un 7. klasē.

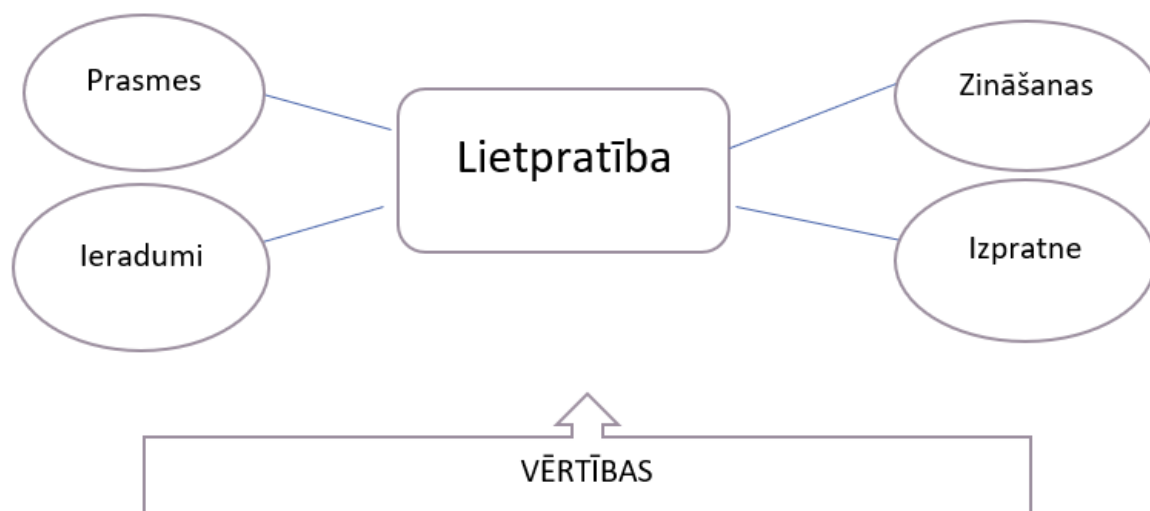
Jaunās kompetenču pieejas ietvaros būtiskas izmaiņas skar vēstures mācību priekšmetu: 1) Latvijas un pasaules vēsture, sākot no 7. klases, ir viens mācību priekšmets; 2) vēsturi kā atsevišķu priekšmetu sāk mācīt no 7. klases; 3) 6. klašu skolēni turpina mācīties pēc iepriekšējās pieejas, proti, apgūstot gan Latvijas, gan pasaules vēsturi, bet nākotnē plānots, ka vēstures tēmas būs integrētas sociālo zinību priekšmeta pamatkursā 1.- 6. klasei. Realitātē pašreizējie 7. klases skolnieki (2020./2021. m.g.) saskaņā ar vēstures priekšmeta programmas paraugu daļēji apgūst mācību saturu, ko viņi apguva 6. klasē (aizvēsture, antīkā pasaule, senās reliģijas), kā arī 7. klases vēstures mācību saturu (viduslaiki, krusta kari).

Vēstures kā mācību priekšmeta apguvi pamatskolā nosaka Ministru kabineta noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem, savukārt Izglītības likums – reglamentē, kādās mācību iestādēs izglītību var iegūt citā valodā (skolas ar mazākumtautību izglītības programmu).

Pamatizglītības obligāto saturu kopumā veido vērtības un tikumi, kā arī šādas caurviju prasmes: kritiskā domāšana un problēmrisināšana; jaunrade un uzņēmējspēja; pašvadīta mācīšanās; sadarbība; pilsoniskā līdzdalība; digitālā pratība.

Visas šīs prasmes ir apgūstamas sociālajā un pilsoniskajā jomā, tostarp Latvijas un pasaules vēstures priekšmetā. Noteikumi arī apraksta plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus, kuri ir kompleksi un atklāj gala rezultātu darbībā, ietver zināšanas, izpratni un pamatprasmes konkrētās mācību jomās. Sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā skolēna prasības ir noteiktas šādi: skolēns domā un rīkojas atbildīgi, apzinoties savas rīcības sekas un cienot dzīvību kā vērtību, viņam ir izveidojušies noturīgi, labvēlīgi sociālie ieradumi saziņā un saskarsmē ar līdzcilvēkiem, ir izkopta nacionālā, vēsturiskā un pilsoniskā apziņa un izpratne par sabiedriskajiem un ekonomiskajiem procesiem.

Jaunā pamatizglītības satura īstenošanas mērķis ir vispusīgi attīstīts un lietpratīgs skolēns; lietpratība tiek lietota kā sinonīms jēdzienam kompetence, un tā ir indivīda spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas reālās dzīves mainīgās situācijās (Skola2030). Lietpratības komplekso raksturu var attēlot shematiski (sk. 2.1. attēlu).

2.1. attēls Lietpratības raksturs

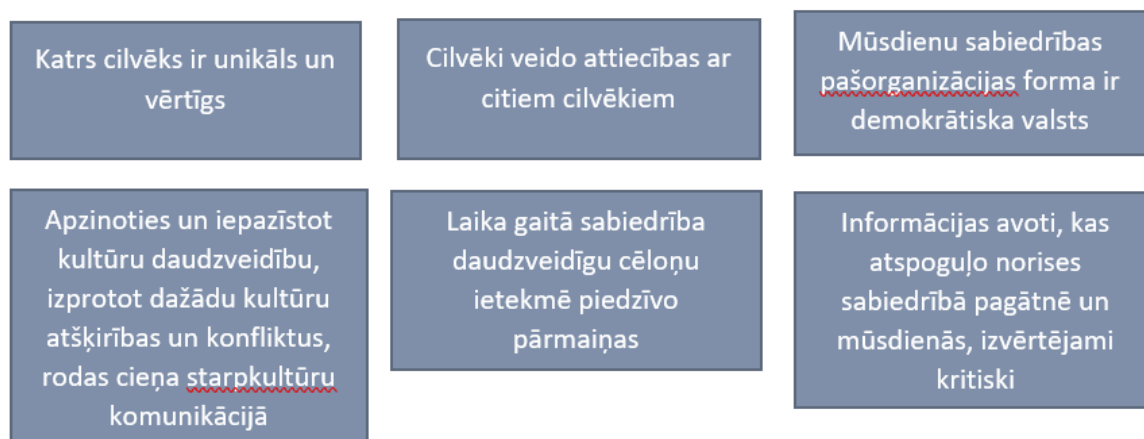
Lai vēsture ikvienam skolēnam nodrošinātu mūsdienīgas lietpratības izglītību, skolotājam jāplāno un jāvada skolēna mācīšanos, izvirzot skaidrus sasniedzamos rezultātus, izvēloties atbilstošus un daudzveidīgus uzdevumus, sniedzot atbilstošu atgriezenisko saiti un iespēju mācīties iedziļinoties.

Latvijas un pasaules vēstures programma 7.-9. klasei veidota, ņemot vērā vairākus satura un pieejas akcentus:

- Latvijas un pasaules vēsture ir vienots mācību priekšmets;
- Vēstures izzināšanas process organizēts pēc principa – no tuvāko uz tālāko;

- Izpratne par hronoloģiju, pārmaiņām, pēctecību, dažādu notikumu cēloņu un seku attiecībām;
- Vēstures kursa ietvaros skolēni apgūst konkrētas, vēstures izziņai svarīgas prasmes un domāšanas stratēģijas (vēstures avotu analīze un kritika; hronoloģiskā domāšana; argumentācijas prasme);
- Izpratne par vēstures procesiem un likumsakarībām;
- Uzskatu un viedokļu daudzveidība;
- Vēsturisko notikumu liecības skolēna apkārtējā vidē.

Mācību process ir organizējams saskaņā ar lielajām idejām, kas veido obligātā mācību satura strukturālo ietvaru. Jāuzsver, ka lielās idejas visiem sociālajā un pilsoniskajā jomā apgūstamajiem priekšmetiem – sociālās zinības, sociālās zinības un vēsture, Latvijas un pasaules vēsture – ir kopīgas (sk. 2.2. attēlu).

2.2.attēls *Lielas Idejas*

Analizējot lielo ideju iekļaušanu ikdienas vēstures stundu darbā, izriet secinājums, ka visas no šīm idejām praktiski ir caurauž vēstures saturu un ir implementējamas visos tematos un ir attīstāmas secīgi gan pēc hronoloģiskā principa, gan pēc vispārcilvēciskā (proti, lielā ideja – vēstures notikumi – skolēns).

Viens no tematiem Latvijas un pasaules vēsturē 7.klasē ir “Sabiedrība aizvēsturē”; temata apguves mērķis ir izpētīt un analizēt aizvēstures cilvēku dzīvesveidu, lai secinātu, kā un kāpēc mainījās cilvēka ikdiena un sabiedrības organizācija (Skola2030). Skolēniem izvirzīti vairāki sasniedzamie rezultāti, tostarp informāciju aizvēstures perioda cilvēku dzīves izziņāšanai var iegūt, apskatot un pētot lietiskos vēstures avotus, analizējot cilvēku zīmējumus uz alu sienām, mūsdienu rekonstrukcijas zīmējumus; vēsturiskās rekonstrukcijas zīmējumus veido, pamatojoties uz vēstures liecībām, avotiem; cilvēku dzīvi tālā senatnē palīdz pētīt citas zinātnes, piemēram, arheoloģija, u.c. (Skola2030). Lai skolēni sasniegtu komplekso sasniedzamo rezultātu šajā tematā, viņam jāuzzina un jāsaprot: 1) kā iegūt informāciju par

aizvēstures sabiedrību; 2) kā iepazīt senāko cilvēku dzīvi, izmantojot vēstures avotus, liecības, kā arī vēsturiskas rekonstrukcijas; 3) ko es esmu uzzinājis un sapratis par aizvēstures cilvēku sabiedrību Latvijas teritorijā. Lai sasniegtu šo rezultātu, skolēnam jāzina, kādi vēstures avoti liecina par aizvēsturi; kur un kā par to atrast datus un informāciju; kā šos vēstures avotus iegūst arheologi, kas pēta aizvēstures periodu. Tāpat skolēnam, apgūstot aizvēstures tematu, jāiepazīstas un jāizprot, kas ar arheoloģiskais mantojums, kāpēc sabiedrībai tas ir jāaizsargā. Vēstures skolotājam ideālā gadījumā aizvēstures temats būtu jāsaista ar mūsdienu skolēna interesēm, kas nenoliedzami ir viens no grūtākajiem skolotāja uzdevumiem.

Lai skolēni veidotu izpratni par vēstures notikumiem, ļoti liela nozīme ir dažādiem uzdevumiem, kas saistīti ar tekstu lasīšanu, analīzi un jaunu tekstu radīšanu. Lai pēc iespējas veiksmīgāk izpildītu paredzētos sasniedzamos rezultātus, plānojot uzdevumus, kas ir saistīti ar tekstu veidošanu, tie jāsaista ar latviešu valodas mācību priekšmeta stundās apgūto, lai pārliecinātos, ka skolēni apguvuši nepieciešamās tekstveides prasmes (Skola2030). Ņemot vērā, ka jaunā kompetenču pieeja attiecas vienlīdz lielā mērā kā uz vispārīzglītojošām skolām, kura pamatā mācības notiek tikai valsts valodā, kā arī uz skolām ar mazākumtautību mācību valodu, jāsecina, ka jaunais kompetenču standarts īstenojams visās skolās un bez atkāpēm. Tomēr jāsecina, ka skolas ar mazākumtautību mācību valoda saskaras ar problēmsituācijām, kuras neskar tikai vienu vai otru skolu, proti, atbalsta materiāli jaunās pieejas ieviešanā ir tikai un vienīgi orientēti uz vispārīzglītojošām skolām, kurās skolēni mācās tikai un vienīgi valsts valodā un kuru dzimtā valoda vairumā gadījumu ir valsts valoda. Teorijā attiecībā uz vēstures apguvi nav nodalīts, kādā skolā (ar kādu mācību valodu) vēsturi apgūst skolēns, un tas ir loģiski, jo Latvija pāriet uz izglītību valsts valodā visos posmos, līdz ar to arī metodika vēstures apgūvē faktiski ir vienota.

Darba autore turpmāk sniegs ieskatu **vēstures mācību priekšmeta apguvei mazākumtautību skolās**, kas pamatots ar empīriskā pētījuma jautājumu un darba autores praktisko pieredzi, strādājot kā vēstures skolotājam skolā, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmu. Latvijas izglītības politikas mērķis ir mācību procesa nodrošināšana tikai latviešu valodā, veidojot pakāpenisku pāreju uz mācībām tikai valsts valodā. Tieši no katras mācību iestādes (skolas) ir atkarīgs, kurus mācību priekšmetus skolā mācīt latviešu valodā. Lai arī mācības valsts valodā ir valsts izglītības politikas mērķis, kas ir skaidri definēts Latvijas likumos un noteikumos, jo latviešu valoda ir valsts pastāvēšanas stūrakmens, un ilgtermiņā nodrošina ikvienam Latvijas sabiedrības loceklim pilnvērtīgu integrāciju valsts sociālekonomiskajos procesos, jāņem vērā skolēnu tiesības uz pilnvērtīgu attīstību un kvalitatīvu izglītības procesu. Šai problēmai ir divi aspekti no skolēnu tiesību redzespunkta: no vienas puses, skolēna (bērņa) tiesības iegūt pilnvērtīgu izglītību, kas nozīmē apgūt, saprast un

lietot skolā iegūtās zināšanas; no otras puses – skolēna tiesības veidoties, tostarp izglītošanās procesā, par pilnvērtīgu Latvijas Republikas pilsoni.

Latvijā aptuveni 60 000 skolēnu mācās skolās ar mazākumtautību izglītības programmu. 2017./2018.mācību gadā valsts finansējumu saņēma 104 izglītības iestādes, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas (tai skaitā 94 skolas īsteno izglītības programmas krievu valodā un bilingvāli⁴). Būtiski ir pieminēt arī Latvijas iedzīvotāju sadalījumu pēc tautības un valodas lietojuma (sk. 1. pielikumu). Mazākumtautību skolēni ir Latvijas sabiedrības daļa un pēc būtības nebūtu nodalāmi – mazākumtautību (krievu un citas skolas atkarībā no mācību valodas) no skolām, kurās bērni pamatā mācās latviešu valodā.

Tomēr realitātē skolēni, kuriem pamatskolā vai vidusskolā Latvijas un pasaules vēsturi (vienā priekšmetā, jaunais izglītības standarts kopš 2020. gada, 7. klases⁵) un Latvijas vēsturi un Pasaules vēsturi (atsevišķi mācību priekšmeti 8.-9. klasēs, 11., 12. klasēs) māca tikai latviešu valodā, saskaras ar teksta, vēstures avotu uztveres un izpratnes grūtībām. Valsts Izglītības satura centra analīze par centralizēto eksāmenu rezultātiem rāda, ka mazākumtautību skolās vēstures eksāmena rezultāti ir zemāki, nekā skolās ar latviešu mācību valodu⁶. Šie mācību priekšmeta uztveres traucējumi atstāj iespaidu uz skolēnu iesaisti gan mācību procesā, gan tēmu izpratni, gan novērtējumu. Pašlaik skolotājiem, kuri māca vēsturi mazākumtautību skolās latviešu valodā, faktiski nav paredzēts atbalsts, kā vislabākajā veidā gan skolotājam, gan skolēniem veidot mācību stundas.

Praktiskajā skolotāja darbā iegūti pierādījumi, ka daļai skolēnu (īpaši pamatskolas posmā) nav pietiekami labu latviešu valodas zināšanu, lai viņi bez sarežģījumiem piedalītos vēstures stundā, analizētu tekstus un vēstures avotus, diskutētu, izpildītu mājas darbus un pārbaudes darbus. Neapšaubot mērķi nākotnē visiem skolēniem visās Latvijas skolās izglītības procesu nodrošināt tikai un vienīgi latviešu valodā, aktuāls ir jautājums, kā veiksmīgi nodrošināt mācību procesu pārejas posmā; kādas metodes izmantot vēstures stundās skolās ar krievu mācību valodu; kā vislabākajā veidā skolēniem ar krievu dzimto valodu stāstīt un mācīt terminus un jēdzienus vēsturē; kā motivēt skolēnus apgūt, saprast un lietot vēstures zināšanas un iegūtās prasmes turpmākajā izglītošanās procesā un dzīvē.

Latvijā līdz 20. gs. 90-tajiem gadiem pastāvēja divas atšķirīgas skolu sistēmas – latviešu un krievu, katrai bija sava mācību programmu. 2000. gadā stājās spēkā jaunais Valsts valodas

⁴ Pārskats pār mazākumtautību izglītību Latvijā. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija>

⁵ Mācību programma “Latvijas un pasaules vēsture 7.-9. klasei”

<https://mape.skola2030.lv/materials/ZdhufVfGbd79zqudDyVGsb>. Aplūkots 10.01.2021

⁶ Valsts pārbaudes darbi 2018./2019. m.g. Oficiālā statistika un rezultātu raksturojums. Pieejams: <https://www.visc.gov.lv/lv/valsts-parbaudes-darbi-20182019-mg>

likums, bija jāizveido tāda izglītības sistēma, kas gan latviešu, gan mazākumtautību skolu absolventiem nodrošinātu vienādas iespējas darba un izglītības tirgū. Lai to sasniegtu, mazākumtautību skolās vidusskolas klasēs līdz 60% priekšmetu tiek mācīti latviešu valodā, kā arī līdz 40% mācību priekšmetu ir iespējams apgūt mazākumtautību valodā. 1998. gadā Saeima pieņēma jaunu Izglītības likumu, kas paredzēja latviešu valodas apguvi, lai nodrošinātu sabiedrības integrāciju uz latviešu valodas pamata. Izglītības satura reforma mazākumtautību skolās sāka ieviest pakāpeniski. 1998. gadā tika izstrādāti četri mazākumtautību izglītības programmu modeļi, kas noteica mācību priekšmetu proporciju latviešu valodā, bilingvāli un/vai mazākumtautību valodā. Skolām ir tiesības noteikt, kurus priekšmetus pamatskolas līmenī mācīt latviešu valodā. Saeima 2018. gadā pieņēma Izglītības un zinātnes ministrijas sagatavotos likumu grozījumus, saskaņā ar kuriem no 2019./2020. mācību gada mazākumtautību izglītības iestādēs bija jāsāk pakāpenisku pāreju uz izglītību latviešu valodā vidusskolu posmā⁷ (2. pielikums). Reformas izstrādātāji norāda, ka tās mērķis ir sniegt vienlīdzīgas iespējas saņemt kvalitatīvu izglītību visu skolu skolēniem. Publiski solīts, ka Izglītības un zinātnes ministrija pārskatīs mācību saturu un mācīšanās veidu, kādā skolotāji sadarbojoties organizē un vada skolēnu mācīšanos ikdienā, tajā skaitā skolās, kas īsteno mazākumtautības programmas. Saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas sniegto informāciju, mazākumtautību skolēniem tiks saglabāta iespēja dzimtajā valodā apgūt mazākumtautību valodu, literatūru un ar kultūru un vēsturi saistītus priekšmetus.

Informatīvajā ziņojumā par pāreju uz mācībām valsts valodā vispārējās izglītības iestādēs (Izglītības un zinātnes ministrija, 2017) norādīts, ka mazākumtautību izglītības programmām pamatizglītības posmā ir jānodrošina, lai izglītojamais pilnvērtīgi sagatavotos 9. klases valsts pārbaudījumiem valsts valodā [...], līdz ar to ir jāparedz, ka 7.- 9.klasē mazākumtautību izglītības programmās valsts valodā īstenojamā izglītības programmas daļa ir vismaz 80% no kopējā mācību programmas apjoma⁸. Vienlaikus ziņojumā ir norādīts uz nepieciešamību strādāt pie metodikas uzlabošanas dažādu mācību priekšmetu apguvei mazākumtautību skolās. Darba autore piedāvā arī ieskatu mazākumtautību izglītības vēsturē (3. pielikums).

Politikas zinātnieks Georgs Šopflins secina, ka Centrālās un Austrumeiropas reģionā vēsturiskās attīstības, sabiedrības sociālās struktūras un nacionālo valstu veidošanās kontekstā valoda ir galvenais etnisko grupu pašidentifikācijas elements (Šopflins, 2000). Valodas

⁷ Pāreja uz mācībām valsts valodā. LR Saeimas infografika. Pieejama: [Infografika: Pāreja uz mācībām valsts valodā - Latvijas Republikas Saeima](#)

⁸ Informatīvais ziņojums par pāreju uz mācībām valsts valodā vispārējās izglītības iestādēs, Izglītības un zinātnes ministrija, 2017. Pieejams: [Informatīvais ziņojums par pāreju uz mācībām valsts valodā vispārējās izglītības iestādēs | Izglītības un zinātnes ministrija \(izm.gov.lv\)](#)

prioritāro lomu etnisko grupu mobilizācijā un kolektīvās identitātes veidošanā atzīst arī dažādu nozaru Latvijas zinātnieki. Etnisko grupu pētniece Ilga Apine, atsaucoties uz etnosociologa V. Volkova pētījumiem, pamato savu atziņu, ka arī Latvijā dzīvojošajiem krieviem krievu valoda un tajā funkcionējošā kultūra veido krievu etniskās grupas pamatu (Apine, 2001).

Bilingvālās izglītības teorētiskajā literatūrā tiek nodalīti jēdzieni valodas apguve un valodas mācīšanās. Jau 20. gs. 70. gados Stīvens Krašens izstrādāja Monitora teoriju, kurā tika izteikts pieņēmums, ka cilvēki apgūst valodu arī bez citu sniegtajiem norādījumiem, instrukcijām vai atgriezeniskās saites, labojot kļūdas. Pētnieks uzskatīja, ka gan valodas dabiskā apguve, gan mācīšanās (learning) nav saistāma ar konkrētu vidi, proti, mācīšanās var notikt ne tikai skolā, bet arī neformālā vidē, savukārt skolā ir iespējama arī valodas dabiska apguve. Par valodas attīstību skolu, pievēršot uzmanību divvalodībai raksta arī pedagoģijas psihologi Geidžs un Berliners, norādot, ka šis ir nevis izziņas, bet sociāls jautājums. Pētnieki analizē bilingvālismu (bilingualism) un iegremdēšanos (immersion), atzīstot, ka dati (pētījumi veikti ASV) neapstiprina pozitīvo iegremdēšanās stratēģijas pienesumu. Savukārt, ja kvalificēti skolotāji realizē biligvālisma programmas, audzēkņiem parasti ir labākas sekmes abās valodās (Geidžs, Berliners, 1998).

Darba autorei nav pieejami pētījumi par vēstures mācību priekšmeta apguves specifiku mazākumtautību skolās, tomēr reālā darba prakse pierāda, ka vēsture ir viens no mācību priekšmetiem, ar kura palīdzību notiek centieni mācīt skolēniem latviešu valodu. Diemžēl nepietiekami sagatavotiem skolotājiem tas var radīt un rada sarežģījumu, jo jāizvēlas, ko primāri mācīt: vēsturi vai valodu. Skolotāja uzdevums mazākumtautību skolā ir atrast labākās metodes un paņēmienus vēstures mācību priekšmeta apguvei, tāpēc šī darba ietvaros darba autore padziļināti pētīja un analizē grupu darbu jeb kooperatīvo mācīšanos kā vienu no iespējām ne tikai mācīties vēsturi, bet arī mazināt valodas barjeru starp skolēniem, skolotāju, mācību literatūru.

Analizējot vēstures satura apguves pamatnosacījumus mazākumtautību skolā, jāņem vērā sekojošais: likumu un citu normatīvo aktu izpratnē skolās ar mazākumtautību izglītības programmu vēstures saturs jāapgūst identiski ikvienai citai vispārizglītojošai skolai. Apstākļi, kas nosaka iespējamo alternatīvu jeb adaptējošo paņēmieni izmantošanu, ir mazākumtautību skolu realitāte, ņemot vērā valsts valodas prasmi gan skolēnu, gan skolotāju vidū. Vēstures apguvē gan metodes, gan paņēmieni, gan saturs būs visās skolās identisks, tomēr vēstures skolotājam, ņemot vērā reālo situāciju, šis saturs un tā apguves metodes ir jāpilnveido atbilstoši mērķim – lietpratīgs skolēns.

3. Empīriskais pētījums. Grupu darba metodes izmantošana un novērtēšana aizvēstures temata apgūvē 7. klasēs

3.1. Empīriskā pētījuma bāzes un metožu raksturojums

Pētījums tika veikts trīs posmos – laika periodā no 2020. gada septembra līdz 2021. gada maijam.

Pirmais posms noritēja no 2020. gada septembra līdz 2021. gada janvārim. Šī posma ietvaros tika formulēta pētījuma problēma (aktualitāte), tēma un risinājuma nepieciešamība, kā arī tika noteikts pētījuma metodoloģiskais raksturojums. Šajā posmā tika veikta arī skolēnu mācīšanās (izmantojot grupu darbu kā metodi aizvēstures tēmas apgūvē novērošana divās 7. klasēs Latvijas un pasaules vēstures stundās (katru nedēļu divas stundas katrai no klasēm, kā arī konsultācijas un individuālais darbs divas reizes nedēļā), rakstiski fiksējot novērojumus, kā arī tika veikti pieraksti “Skolotāja dienasgrāmatā”. Šo pētījuma posmu var iedalīt divās daļās: septembris – oktobris klātienēs mācības; novembris, decembris – mācības attālināti MS Teams vidē. Novērošana turpinājās abās mācību vidēs. Šajā posmā paralēli novērošanai noritēja arī darbības pētījums, ieviešot un praksē realizējot grupu darba metodi aizvēstures temata apgūvē.

Otrais posms noritēja no 2021. gada februāra līdz 2021. gada maijam, turpinot pedagoģisko darbību, novērojot skolēnu mācīšanos kooperatīvajās grupās. Šajā posmā tika veiktas skolēnu un skolotāju aptaujas:

- 1) Rīgas X vidusskolas 7. klašu skolēnu aptaujas, noskaidrojot skolēnu viedokli un pieredzi grupu darbā stundās un konkrēti vēstures un aizvēstures tematu apgūvē, kā arī skolēnu pieredzi un problēmrisinājumus, ņemot vērā mācību valodu;
- 2) Rīgas X vidusskolas 7. klašu skolotāju aptaujas, noskaidrojot skolotāju pieredzi grupu darba izmantošanā, iezīmējot arī mācību valodas aspektu.

Šajā posmā notika arī pedagoģiskās darbības analīze par grupu darba kā kooperatīvās mācīšanās metodes izmantošanu klātienēs un attālinātās mācību stundās vēsturē, tostarp aizvēstures temata apgūvē.

Trešais posms norisinājās no 2021. gada maija sākuma līdz maija beigām, kad tika apstrādāti pētījuma ietvaros iegūtie empīriskie dati. 2021. gada maijā ar pētījuma ietvaros iegūtajiem pilotdatiem tika iepazīstināti Rīgas X vidusskolas vadība un pedagogu kolektīvs skolas profesionālās pilnveides semināros (tēmas: sadarbības veicināšanas iespējas skolēnu vidū; starppriekšmetu sadarbība; vērtēšana mācību procesā; caurviju prasmes).

Pētījuma metodes:

Teorētiskās pētījuma metodes:

1) Kvalitatīvā datu analīze: pielietota, pētot psiholoģijas, pedagogijas un vēstures satura apguves teorētiskās literatūras avotus, kā arī pētījumus par grupu darbu skolā kā kooperatīvās mācīšanās metodi; pētot Latvijas normatīvos aktus par vēstures priekšmeta apguvi pamatskolā (Mārtinsone et al, 2016).

2) Sistemātiskā analīze tika izmantota, lai analizētu kooperatīvās mācīšanās ietekmi uz mācību procesu, ņemot vērā izglītības procesu kopumā un skolēnu/skolotāju mijiedarbības aspektu, kā arī mācību valodas (-u) problēmjaudājumu mazākumtautību skolā.

Empīriskā pētījuma metodes:

Novērošana – pedagoģiskā novērošana noritēja ar mērķi noskaidrot grupu darba izmantošanas iespējas aizvēstures temata apgūvē 7. klasēs, kā arī noskaidrot skolēnu attieksmi pret dažādām mācību darba un tā organizācijas formām, to ietekmi uz mācību satura un skolēnu sociālo prasmju apguvi.

Novērošana ir viena no datu ieguves metodēm izglītības pētījumos. Novērošana ir pētīšanas metode, kas ļauj analizēt sociālo pasauli no ārējā skatītāja perspektīvas (Pipere, 2011). Dažos literatūras avotos aplūko divus novērošanas veidus – tiešo un netiešo. Pirmajā gadījumā tiek novērots, ko cilvēki dara un saka, otrajā gadījumā cilvēkiem tiek jautāts par viņu pašu un par trešo personu darbībām (Geske, Grīnfelds, 2006). Pētījumā izmantota tiešā un daļēji strukturētā novērošana. Novērojumu fiksēšana notika, fiksējot ar roku un datorā rakstītas piezīmes.

Aptauja – aptauja noritēja ar mērķi noskaidrot 7. klases skolēnu pieredzi grupu darbā, pielietojot kooperatīvās mācīšanās metodi; skolēnu viedokli par grupu darbu un tā priekšrocībām, kā arī grupu darba ietekmi uz aizvēstures apguvi mazākumtautību skolā mācību valodas kontekstā.

Aptauja ir sistemātiska datu vākšana no indivīdiem, uzdodot viņiem jautājumus (Mārtinsone et al, 2016). Aptaujas tiek izmantotas gan nelielos pētījumos, gan starptautiskos. Svarīgs ir tas, ko pētnieks vēlas noskaidrot ar aptaujas palīdzību. Pētījumā izmantota rakstveida, neklātienē aptauja ar daļēji atvērtiem jautājumiem. Anketēšana bija anonīma. (skat. 5. pielikumu). Aptauja tika īstenota, anketējot divas 7. klases (kopumā 53 skolēni) un pamatskolas skolotājus, kuri pasniedz dažādus mācību priekšmetus 7. klasēs (kopumā 19 skolotāji, skat.6.pielikumu). Abas aptaujas tika sagatavotas elektroniski *Googledoc* veidlapu formātā.

Darbības pētījums – šī metode tika izmantota ar mērķi risināt aizvēstures (pēctecīgi arī citu Latvijas un pasaules vēstures tematu) apguves problēmjaudājumus (skat. pētījuma 2.

nodaļu) mazākumtautību skolā. Problēmas izzināšanai tika veikta priekšizpēte, pārrunu veidā (Andersone, 2004), noskaidrojot 7. klases skolēnu valsts valodas zināšanas un skolotāju viedokli par reālo situāciju saistībā ar mācīšanos valsts valodā mazākumtautību skolā.

Darbības pētījums ir praktisks pētījums kādas izglītības problēmas atrisināšanai. Tas ir saistīts ar noteiktu situāciju, kurā diagnosticē problēmu noteiktā kontekstā un to risina (Mārtinsone et al, 2016). Pētījuma ietvaros tika izvirzīta problēma –skolēnu saskaras ar grūtībām pilnvērtīgi apgūt Latvijas un pasaules vēstures priekšmeta saturu tikai valsts valodā, ko apstiprināja arī aptaujas rezultāti. Darbības pētījuma ietvaros tika meklēts risinājums, kā uzlabot aizvēstures temata apguvi klasē ar neviendabīgu valsts valodas prasmi.

3.2.Pētījuma rezultātu analīze un interpretācija

Pirms diplomdarba pētījuma veikšanas, sākot vēstures skolotāja pedagoģisko darbību 7. – 12. klasēs Rīgas X vidusskolā, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmu, tika veikta situācijas priekšizpēte ar skolēnu aptauju un skolotāju interviju palīdzību, lai noskaidrotu, kādas ir skolēnu valsts valodas zināšanas, kādā valodā skolēni līdz tam apguvuši mācību priekšmetu saturu (tostarp Latvijas un pasaules vēsturi), kāds ir nepieciešamais atbalsts skolēniem mācību satura apguvei vēstures priekšmetā. Vēstures stundas norit valsts – latviešu valodā. Rezultāti apkopotā veidā atspoguļoti 4. pielikumā. Galvenie secinājumi bija šādi:

1) skolēnu latviešu valodas zināšanas ir neviendabīgas; skolēnu pašvērtējums par latviešu valodas zināšanām ir vidējā līmenī (6 balles no 10), tomēr desmitā daļa skolēnu atzina, ka viņu latviešu valodas zināšanas ir ļoti vājas;

2) vēstures mācību satura izpratne ir saistīta ar valodas zināšanām, un atšķiras pēc skolēnu vecuma (pamatskolas klasēs izpratne ir salīdzinoši vājāka (trešdaļa skolēnu atzina, ka ir grūti sekot mācību saturam tikai latviešu valodā), savukārt vidusskolas klasēs palielinās skolēnu īpatsvars, kuriem latviešu valodā mācīšanās nesagādā grūtības);

3) lielākā daļa skolēnu izteica vēlmi pēc papildlīdzekļiem, papildu atbalsta vēstures satura apgūšanai, īpaši skolēni uzsvēra terminu un jēdzienu skaidrojuma nepieciešamību viņu dzimtajā valodā;

4) skolēni atzina, ka pārbaudes darbus (īpaši individuāli veicamos, piemēram, eseja) vēlētos vismaz daļēji pildīt dzimtajā valodā, uzsverot, ka tādā veidā viņi var labāk pamatot savu domu;

5) lielākā daļa skolēnu (80%) uzskata, ka viņu emocionālā pašsajūta ir atkarīga no izpratnes par vēstures mācību stundā notiekošo no satura viedokļa, proti, vai skolēni spēj

izsekot skolotāja un citu skolēnu stāstītajam. Vienlaikus skolēni īpaši novērtē skolotāja rakstura īpašības, kas ļauj stundās justies komfortabli un nebaidīties par “nepareizi” pateiktu viedokli.

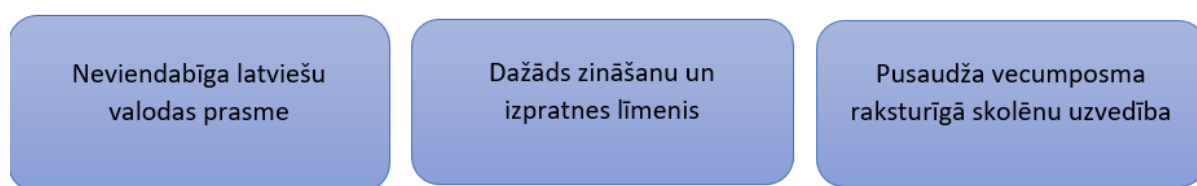
Priekšizpētes laikā pedagoga gūtie secinājumi un sākotnējie novērojumi kļuva par pamatu, izvirzot mērķi pētījumam, lai atrastu un pārbaudītu metodi (metodes), kuras ļautu veiksmīgāk realizēt vēstures (aizvēstures temata – 7. klasēs) apguvi skolā ar mazākumtautību programmu. Grupu darba jeb kooperatīvās mācīšanās metodei ir būtiskas priekšrocības ikvienas skolas darbā (neatkarīgi no mācību valodas), ikviena mācību priekšmeta satura apgūvē, savukārt skolā un klasēs, kur skolēnu valsts valodas zināšanas ir neviendabīgas grupu darbam ir papildu priekšrocības, ņemot vērā skolēns-skolēns, skolēni-skolotājs mijiedarbību un sadarbību.

Diplomdarba ietvaros tika veikts pētījums Rīgas X vidusskolā, iesaistot 7. klašu skolēnus un skolotājus, lai noskaidrotu gan skolēnu attieksmi un izpratni par grupu darbu mācīšanās procesā, gan aizvēstures temata apgūšanā, savukārt skolotāju aptaujas mērķis bija noskaidrot, kā skolotāji vērtē grupu darbu, vai un kādas metodes izmanto pedagoģiskajā darbībā, kādu atbalstu sniedz skolēniem, kuriem ir vājas valsts valodas zināšanas. Pētījumā piedalījās 53 7. klašu skolēni, 19 skolotāji. Skolēnu vecums ir 13 un 14 gadi.

Novērošanas rezultāti

Lai noskaidrotu grupu darba izmantošanas iespējas aizvēstures temata apgūvē 7. klasēs, kā arī noskaidrotu skolēnu attieksmi pret dažādām mācību darba un tā organizācijas formām, pētījuma ietvaros tika veikta novērošana. Saskaņā ar Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta programmas paraugu (Skola2030) 7. klasēm pirmais temats ir “Sabiedrība aizvēsturē”, kura apguves mērķis ir izpētīt un analizēt garākā vēstures perioda – aizvēstures – cilvēku dzīvesveidu, lai secinātu, kā un kāpēc mainījās cilvēku ikdiena un organizācija (Skola2030, 2020). Ieteicamais laiks temata apguvei ir 1—12 mācību stundas. Ņemot vērā apstākli, ka 7. klases skolēni 6. klases vēstures apguves ietvaros jau bija apguvuši aizvēstures tematu, novērošanas mērķis bija sākotnēji noskaidrot 7. klašu skolēnu zināšanas un izpratni par vēstures avotiem, tostarp vēstures avotiem par aizvēstures periodu, kā arī paralēli noskaidrot skolēnu latviešu valodas zināšanas, kas palīdzētu turpmāk plānot stundu saturu. Skolēnu iepriekš apgūtās zināšanas un izpratne tika noskaidrota ar digitālo rīka kahoot.it palīdzību, izmantojot dažādu periodu vēstures avotu attēlus, lai aktualizētu skolēnu domāšanu, kā arī diskusijas formātā klasē ar skolēniem tika pārrunāts, kas ir vēstures avoti. Novērošanā iegūtie dati liecina, ka tikai katrs desmitais skolēns varēja atbildēt pareizi uz jautājumu, kuri priekšmeti attiecas uz aizvēstures periodu, kā arī tikai 10% skolēnu varēja atpazīt, kas ir vēstures avots.

Šos novērojumus nav jāvērtē negatīvi, jo skolēni izpratni par vēstures avotiem veido visu pamatskolas posmu un galvenais – veidot šo izpratni pamazām, bet pamatīgi. Vienlaikus novērošanā secināts, ka skolēni nesaprot virkni vārdu vai teikumu, ko skolotājs saka latviešu valodā, īpaši, kas attiecas uz aizvēstures tematu (piemēram, senkapi, pilskalni, nomadi, mednieki, dzimta, savācējsaimniecība u.c.). Vienlaikus abās 7. klasēs bija skolēni, kuru zināšanas un izpratne par aizvēstures tematu bija jau padziļinātā līmenī. Tāpēc skolotājam ir jāplāno stundas ņemot vērā šos aspektus: neviendabīga latviešu valodas prasme, dažāds zināšanu un izpratnes līmenis; pusaudžu vecumposmam raksturīgā skolēnu uzvedība (sk. 3.2.1. attēlu)

3.2.1.attēls Aspekti, kas skolotājam jāņem vērā, plānojot mācību stundu vēsturē

Grupu darba jeb kooperatīvā mācību metode tika izvēlēta kā labākais risinājums, lai iesaistītu stundas darbā visus skolēnus un visi skolēni, kā arī skolotājs, būtu ieguvēji: sasniegtu rezultātus, kas tika nedefinēti katras stundas sākumā, bet tematam kopumā tika izvirzīts šāds kompleksais sasniedzamais rezultāts: izmantojot apgūtās zināšanas un prasmes, izpētot dažāda veida informācijas avotus, veido savu izpratni par cilvēku dzīvi aizvēsturē.

Grupu darba metodes ieviešana 7. klašu vēstures stundās sākotnēji notika intuitīvi, eksperimenta veidā, bet sākot no otrās mācību gada nedēļas – plānoti. Grupu darba metode tika izmantota aizvēstures temata apgūvē 2020. gada septembrī-oktobrī, uzsvaru liekot uz Latvijas aizvēsturi, kā arī izpratnes veidošanai skolēniem par vēstures avotiem, vienlaikus veicinot skolēnu sadarbības prasmes. Grupu darba metode tika izmantota, arī pārejot uz attālināto mācību vidi (MS Teams) saistībā ar epidemioloģisko situāciju valstī. Temata plānojums ietver būtiskākās tēmas: vēstures avoti, arheoloģija, vēstures avoti arheoloģijā, rekonstrukcija vēsturē, arheoloģiskais mantojums (skat. 7.pielikumu), kas sagrupētas septiņās nodarbībās (viena nodarbība – mācību dubultstunda).

Diplomdarbā sīkāk atspoguļotas trīs no nodarbībām (visu stundu plāni atspoguļoti 8.pielikumā), visās realizēta kooperatīvā mācīšanās.

Ieskats nodarbībās, kurās izmantota kooperatīvā mācīšanās (sk. 3.2.1. tabulu).

3.2.1.tabula Skolēnu darbs grupās

Nodarbības tēma	Uzdevums darbam skolēnu grupā	Novērojums
Vēstures avoti; vēsture manā ģimenē, manā apkārtnē (stundas plāns 7. pielikuma 2. stunda)	Izmantojot skolēnu izvēlēto savas ģimenes vēstures avotu, skolēni strādā 4 cilvēku grupā. Skolēnu uzdevumi grupā: pastāstīt par izvēlēto priekšmetu viens otram, iepazīstināt; veikt piezīmes sagatavotajā darba lapā par visiem avotiem; vienoties par kopīgu grupas atbildi (vienojošais un atšķirīgais) un darba lapās uzrakstīt secinājumus.	Skolēni, strādājot grupās: <ul style="list-style-type: none"> - Veido un attīstīta sadarbības prasmes; - Komunicē savā starpā, lai sasniegtu mācību stundā izvirzīto mērķi; - Diskutē un izsaka viedokli; ieklausās viens otrā domās; - Sadala pienākumus un atbalsta viens otru; - Palīdz saprast uzdevumu, ja kādam tas nav skaidrs valodas dēļ;
	Uzdevums skolēniem papildināts ar "nezināmā" vēstures avota atklāšanu, darbs jāturpina grupās, apspriežot jauniegūto priekšmetu, aprakstot to un secinot, vai tas ir vēstures avots. Skolēnu uzdevumi grupā: aprakstīt un apspriest priekšmetu (vēstures avotu), secināt, papildināt darba lapu un iepazīstināt citas skolēnu grupas ar galveno secinājumu	<ul style="list-style-type: none"> - Skolēni motivācija un zinātkāre pieaug, uzticot viņiem nestandarta uzdevumus; - Skolēni uzņemas atbildību par savu grupas darbu un trenējas ar darba rezultātu iepazīstināt visu klasi; - Mazinās nedrošības sajūta; - Atsevišķās situācijās parādās negatīva jeb nievājoša attieksme pret grupu darbu; kā arī daži skolēni pretnostata pārējiem ("es grupā nestrādāšu")
Aizvēsture. Kā uzzināt par cilvēku dzīvi tālā pagātnē. Arheoloģija. Arheologs (stundas plāns 7. pielikuma 3. stunda)	Skolēni strādā grupās ar uzdevumu: noskatīties animētu video par arheologa darbu; izmantojot papildmateriālus, darba lapas, attēlus, uz A3 darba lapām izveidot savu stāstu – zīmējumu: kas ir arheologs, ko un kā viņš pēta; Izveidoto materiālu izvietot klasē; pastāstīt pārējai klasei: kāds ir mans arheologs	Skolēni, strādājot grupās, papildus iepriekš minētajam: <ul style="list-style-type: none"> - Iegūst dažādu skatījumu uz vienu un to pašu informāciju (video), jo katrs skolēns piefiksē kaut ko atšķirīgu, pamana dažādas lietas, kuras var pārrunāt grupā; - Diskutē par grupas darba sasniedzamo rezultātu; - Vienojas par atbildības jomām, veidojot zīmējumu- prezentāciju.
Arheoloģiskais mantojums: kāpēc tas jāasargā (stundas plāns 7. pielikuma 7. stunda)	Skolēni strādā grupās ar uzdevumu: <ol style="list-style-type: none"> 1) pamatojoties uz iepriekš iegūtām zināšanām, grupā atrast vismaz trīs argumentus, kāpēc jāasargā arheoloģiskais mantojums. 2) izmantojot visas iepriekš iegūtās zināšanas, izvēlēties kādu konkrētu vietu tuvējā apkārtnē, kurai veikt situācijas plānu, atbilstoši tam, kā to dara arheologi. Skolēniem vieta jāapmeklē grupā, jāizpēta šī vieta, tomēr situācijas plāns jāzīmē individuāli, darba procesā salīdzinot ar grupas biedru zīmējumiem, pilnveidojot tos (darbu var veikt gan zīmējot ar roku, gan datorā). 	Skolēni, strādājot grupās, papildus iepriekš minētajam: <ul style="list-style-type: none"> - Veido argumentētas atbildes, pie kurām nonākuši diskusijas rezultātā; - Attīsta prasmi precīzi noformulēt savu domu, lai pārējie skolēni saprastu; - Trenē prasmes rīkoties dažādās sociālās saskarsmes situācijās, piemēram, ja rodas domstarpības, kāds arguments izmantojams; - Apzinās savu atbildību savā un grupas priekšā; - Samazina nedrošības sajūtu, kāda varētu būt, strādājot individuāli; - Uzlabo iesniegto darbu kvalitāti, mācoties viens no otra; - Mācās veidot cieņpilnas attiecības; - Daļai skolēnu ir grūtības pilnvērtīgi iekļauties grupu darbā, kas noteikti jāņem vērā skolotājam

Pētījuma ietvaros, veicot novērošanu un darbības pētījumu, galvenais gūtais secinājums ir: darbam grupās kā kooperatīvās mācīšanās procesam ir vairākas priekšrocības salīdzinājumā ar frontālo darbu un skolēnu individuālo darbu stundā, kā arī ar tām metodēm, kurās notiek

“skolotājs – visa klase” mijiedarbības princips. Galvenie novērošanas laikā gūtie secinājumi atspoguļoti 3.2.2. tabulā.

3.2.2. tabula Galvenie novērošanas laikā gūtie secinājumi: grupu darba metodes izmantošana aizvēstures saturā apgūvē

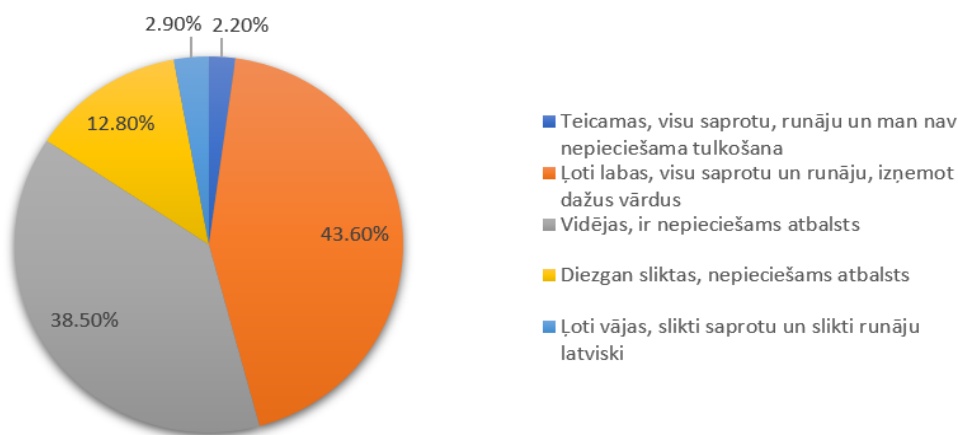
Grupu darba ieguvumi	Riski, kas jāņem vērā, izmantojot grupu darba metodi
Satura apgūšanā aktīvi iesaistās visi klases skolēni (atšķirībā no frontālās metodes, kur lielākā daļa skolēnu ir pasīvi)	Ne visi skolēni vēlas un ne visi iesaistās grupu darbā; var atteikties strādāt grupā vai sadarboties ar konkrētu klasesbiedru Skolēniem nav ieraduma strādāt grupās
Skolēni, grupas dalībnieki, ir vienoti kopēja mērķa sasniegšanai	Neprecīzi saplānots vai nesaplānots grupas darbs; neskaidri uzdevumi skolēniem var nedod nekādu rezultātu
Tiek veicināta tieša saskarsme starp skolēniem	Klasē var būt skolēni, kuriem cieša saskarsme traucē
Sadarbības prasmju attīstīšana, vērtējot, pētot, apzinot vēstures avotus	Intereses, motivācijas trūkums par vēsturi un aizvēsturi Ietekmē grupu darba norisi un rezultātu
Aizvēstures saturā apguve notiek dinamiski, skolēniem aktīvi iesaistoties atbilstoši meklēšanai, secinājumu veidošanai	Gan ārējie, gan iekšējie apstākļi (fizioloģiskie un psihoemocionālie) ietekmē skolēnu darbību grupā
Notiek pašvadīta mācīšanās sadarbojoties	Nepietiekamas uzraudzības, nepietiekamu, nesagatavotu palīgmateriālu dēļ rezultātā skolēni neiegūst pilnīgas zināšanas, izpratni Skolēniem nav ieraduma strādāt pašvadīti
Grupas dalībnieki novērtē sadarbībā gūtos sasniegumus, grupas darba procesu. Var vērtēt citu grupu darba rezultātu. Veic pašvērtējumu par savu ieguldījumu grupas darbā	Grupu darba novērtējums summatīvi
Atbildības sajūtas veidošanās par savu un grupas darbu kopumā	Paļaušanās uz citiem grupu darbā
Aizvēstures tēmas padziļināta izpratne, darbojoties, diskutējot, ne tikai klausoties	Motivācijas un intereses trūkums; vājas sarunāšanās un diskusijas prasmes
Savstarpējais atbalsts un palīdzība aizvēstures un vēstures kopumā tematu apgūvē skolēnu klasē ar nevienādīgu valsts valodas prasmī	Skolēnu ar labām valodas zināšanām entuziasma izsīkums, atbalstot klasesbiedrus ar vājām valodas zināšanām (nepieciešama motivācija un atbalsts)
Ar pieredzes, personisko stāstu un sarunu par vēsturi, veidojas un padziļinās izpratne par vēstures avotiem, tostarp aizvēsturē	Nevēlēšanās publiski dalīties ar personīgu stāstu
Iespēja veikt padziļinātus un sarežģītākus uzdevumus aizvēstures izpētē, nekā strādājot ar frontālo metodi vai skolēniem strādājot individuāli	Nesaprotot šādu uzdevumu mērķi, skolēni var neizpildīt/nepildīt uzdevumus, zaudēt ticību saviem spēkiem

Skolēnu aptaujas rezultāti

Vairāk nekā puse (56,5%) skolēnu atzina, ka visbiežāk skolotāji izmanto frontālo mācību metodi (skolotājs klases priekšā izklāsta jauno mācību vielu); divas nākamās biežāk izmantotās metodes ir diskusija (17,9%) un grupu darbs (17,9%). Vismazāk skolotāji izmanto tādu metodi kā projekts (5,1%). Trešdaļai skolēnu arī pašiem visvairāk patīk frontālā metode (30,8%), no kā var secināt, ka skolēni ir pieraduši tieši pie šādām stundām. 23,1% skolēnu priekšroku dod diskusijai kā mācību metodei stundās, bet grupu darbu kā vislabāko novērtējuši 15% skolēnu.

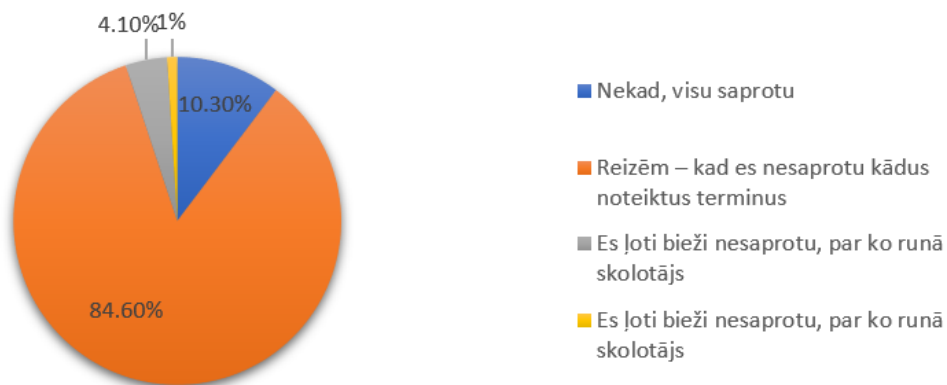
Uz jautājumu, kāds būtu vislabākais veids, kā apgūt tieši vēstures saturu, 61,5% skolēni izvēlējās diskusiju klasē kopā ar skolotāju, savukārt 17,9% uzskata, ka vislabāk ir, ja stāsta tikai skolotājs, grupu darbu par labāko uzskata 12,8% skolēnu. Vislabāk stundas tēmu skolēni saprot, ja skolotājs izmanto dažādas metodes (diskusija, grupu darbs, skolotāja stāstījums) – tā uzskata 64,1% skolēnu, no kā izriet secinājums, ka skolēni vislabprātāk mācās, ja skolotājs izmanto dažādas metodes, nepieturoties tikai pie vienas.

Aptaujā skolēni tika lūgti novērtēt savas latviešu valodas zināšanas (sk.3.2.2. attēlu).

3.2.2. attēls Skolēnu latviešu valodas zināšanu pašnovērtējums

Lielākā daļa skolēnu - 84,6% - atzina, ka grūtības izprast vēstures stundu tēmu un saturu ir reizēm, kad skolēns nesaprot kādus noteiktus jēdzienu, terminus. Neliela daļa skolēnu (5,1%) norādīja, ka ļoti bieži nesaprot, par ko skolotājs runā. No tā izdarāms secinājums, ka grupu darba metode, ja tā tiek īstenota, ietverot atbalstu skolēns – skolēnam arī valodas izpratnes jautājumos, ir pielietojama lielākās skolēnu daļas interesēs. Ieguvēji no šāda mācību procesa vēsturē noteikti ir arī tā desmitā daļa skolēnu, kuri aptaujā norāda, ka problēmu ar vēstures tēmas izpratni valodas dēļ viņiem nav (sk.3.2.3.attēlu).

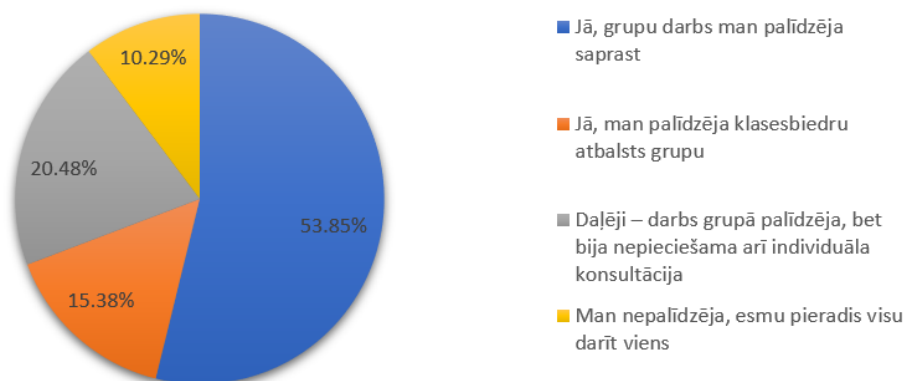

3.2.3.attēls Cik bieži skolēniem ir grūtības saprast vēstures stundas tēmu latviešu valodas zināšanu dēļ

Aptaujā noskaidrots, ka vairāk nekā trešdaļa (38,5%) skolēnu, ja viņiem ir problēmas saprast stundas tēmu, vēršas pēc paskaidrojuma un palīdzības pie klasesbiedriem, bet vairāk

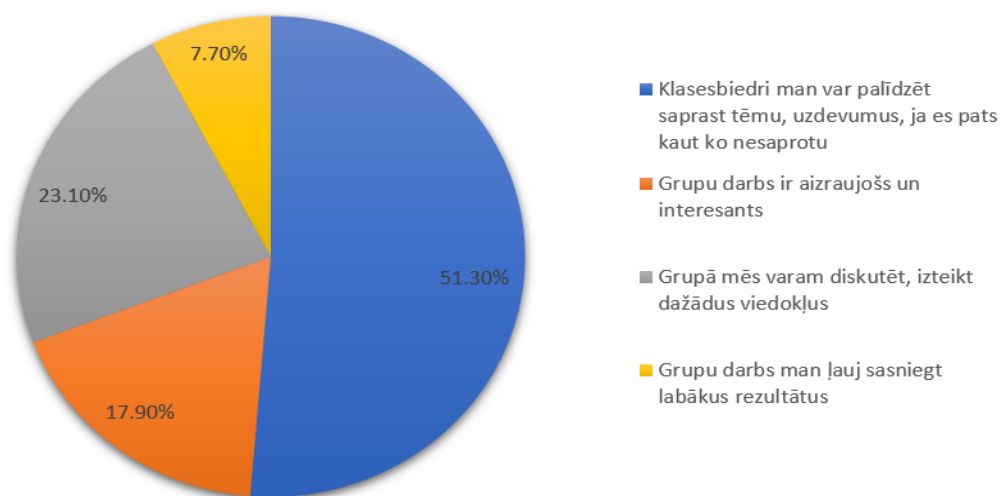
nekā puse (51,3%) - pie skolotāja. Šo proporciju var mainīt metožu maiņa stundā, kad skolēni vairāk laika strādā pāros vai grupās, viens otru atbalstot.

Lielākā daļa (69,2%) skolēnu novērtē grupu darba priekšrocības aizvēstures tēmas apgūvē, jo tā viņiem palīdzēja saprast tematu, kā arī palīdzēja klasesbiedru atbalsts. Salīdzinoši neliels skaits skolēnu atzinuši, ka grupu darbs nav palīdzējis, jo skolēns visu pieradis darīt viens pats (sk.3.2.4.attēlu).

3.2.4.attēls Vai grupu darbs palīdz skolēniem apgūt aizvēstures tematu?

Kopumā skolēni augstu novērtē grupu darba metodi, pat neraugoties uz apstākli, ka līdz šim viņu pieredze strādājot grupās ir neliela. 51,3% skolēnu norāda, ka grupu darba lielākais ieguvums ir sadarbība starp skolēniem, kad skolēni viens otram palīdz, tostarp saprast neskaidros jautājumus temata apgūvē. 23,1% skolēnu novērtē to, ka grupas ietvaros var diskutēt un izteikt dažādus viedokļus, bet 17,9% - grupu darbs ir interesants un aizraujošs. Salīdzinoši neliela daļa skolēnu novērtējuši grupu darba nozīmi labāku rezultātu sasniegšanā (7,7%) (sk.3.2.5. attēlu).

3.2.5.attēls Skolēnu ieguvumi, strādājot grupā

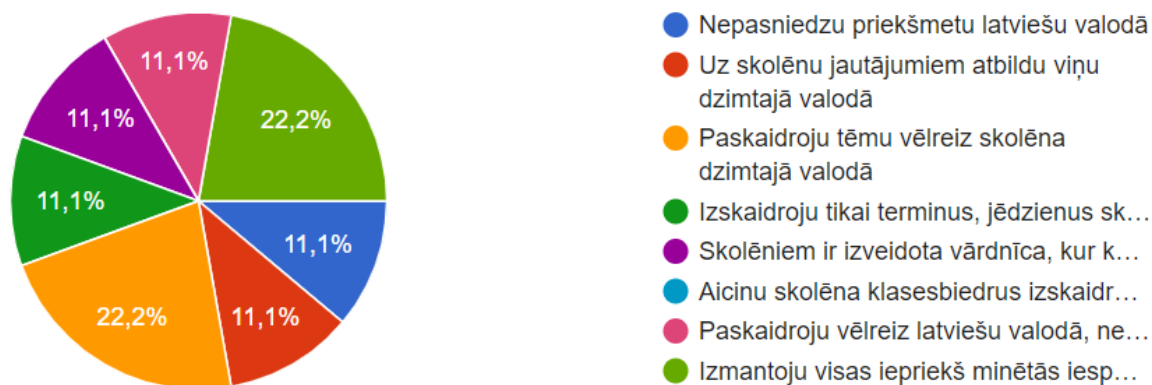
Skolēniem ir nepieciešams atbalsts vēstures temata apgūšanā: 20,5% skolēni atzina, ka viņiem ir svarīgi, lai skolotājs izskaidro vēstures jēdzienus un terminus, un ja iespējams, arī

viņu dzimtajā valodā; 18% pauduši viedokli, ka visi vēstures temati jāpaskaidro abās valodās. 15,4% skolēnu svarīgākais ir, lai skolotājs motivē un atbalsta skolēnus, bet nepilniem 8% svarīgākais ir, lai skolēni varētu strādāt grupā un arī individuāli, turklāt ar konkrētu uzdevumu, kas jāpaveic.

Skolēnu aptaujas rezultāti ļauj secināt, ka Rīgas X vidusskolas skolotāji, pēc skolēnu domām, visvairāk izmanto frontālo metodi mācību procesā, pie kuras pieraduši arī skolēni, tāpēc to novērtē kā vienu vēlamākajām. Vēstures tematu apguvē skolēni dotu priekšroku diskusijai un grupu darbam, savukārt vislabāk mācību saturu skolēni saprot, ja skolotājs izmanto dažādas metodes un tās kombinē. Šis secinājumu jāvērtē kontekstā ar 7. klases skolēnu vecumposmu – pusaudžu vecumu, kas ir labvēlīgs izziņas interešu attīstībai un skolēnu izziņas darbības aktivizēšanai mācību procesā šajā posmā jāizmanto dažādus līdzekļus un metodes. Aptaujas dati arī liecina, ka skolēnu zināšanas ir viduvējas, kas nozīmē, ka skolēniem ir nepieciešams atbalsts un palīdzība viņu dzimtajā valodā. Jau pilotprojekta ietvaros kopā ar skolēniem tika iedibināta tradīcija veidot vēstures terminu vārdnīcu (divās valodās), lai skolēni nostiprinātu ne tikai vēstures terminu skaidrojumu, bet arī patiešām saprastu, ko tas nozīmē. Aptaujas rezultāti apstiprina pieņēmumu, ka grupu darba metode jeb kooperatīvā mācīšanās palīdz saprast aizvēstures tematu un tā ir izmantojama noteikti arī citu tematu apguvē. Vismaz piektdaļai skolēnu vēstures stundās ir nepieciešams skolotāja atbalsts, lai mazinātu vēstures tematu neizpratni tieši valodas barjeras dēļ, un grupu darbs ir viens no veidiem, kā mazināt šos trūkumus un uzlabot gan skolēna pašsajūtu klasē, gan mācību priekšmeta apgūšanu.

Skolotāju aptaujas rezultāti

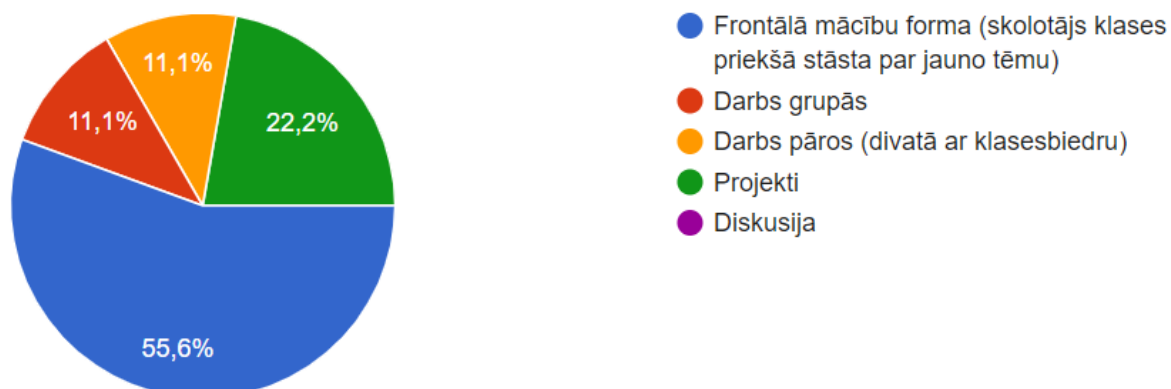
Pētījuma ietvaros tika aptaujāti 19 dažādu priekšmetu skolotāji 7.klasēs, kā arī viens skolotājs, kas māca 6. klasēs (sociālās zinības un vēsture). Trešdaļa skolotāju savu priekšmetu pasniedz tikai un vienīgi latviešu valodā, 60% skolotāju māca un kopā ar skolēniem mācās abās valodās, bet 11% - tikai krievu valodā. 88% skolotāju savu skolēnu latviešu valodas zināšanas novērtē kā vidējas, skolēniem ir nepieciešama palīdzība valodas dēļ, lai saprastu mācību saturu. Skolotāju viedoklis jautājumā, cik lielā mērā skolēniem ir grūtības saprast stundas tēmu, ja stunda nenotiek dzimtajā valodā, dalās līdzīgās daļās: puse skolotāju uzskata, ka lielākajai daļai skolēnu problēmu nav, bet daļa saskaras ar grūtībām; savukārt otra puse skolotāju ir pārliecināti, ka lielākajai daļai skolēnu ir (būtu) problēmas, ja visas stundas noritētu tikai latviešu valodā. Skolotāji skolēniem sniedz atbalstu, ja viņi nesaprot tēmu latviešu valodā (sk.3.2.6.attēlu).

3.2.6. attēls Skolotāju sniegtais atbalsts skolēniem

Aptaujā skolotāji kā visbiežāk izmantoto metodi stundās norādīja diskusiju klasē par noteiktu stundas tēmu, savukārt otra biežāk izmantotā metode ir grupu darbs (33,3% skolotāju). Kā citas stundās pielietotās metodes skolotāji nosauca: frontālā mācību metode, projekta metode, skolēnu darbs pāros, skolēns vada stundu un citas.

Skolotāja izteica viedokli, kādas skolā kopumā skolotāji izmanto metodes. Atbildes apkopotas 3.2.7. attēlā.

3.2.7.attēls Skolas pedagogu izmantotās mācību metodes

Skolotāji aptaujā norāda uz trim galvenajām metodēm, kā, viņuprāt, skolēni vislabāk var apgūt mācību saturu: 1) diskutējot par noteiktu mācību priekšmeta tēmu; 2) kad skolēniem strādā grupā, grupai ir kopīgs uzdevums un skolēniem ir jāvienojas par vienu kopīgu atbildi; 3) kad skolēniem uzdevums ir jāpilda individuāli. No tā izriet secinājums, ka skolotāji dažādi vērtē un izmanto mācību metodes, tomēr, lai noskaidrotu sīkāk, būtu jāveic padziļināts pētījums. Vienlaikus aptaujā 90% skolotāju atzina, ka vislabāk kopumā skolā ar mazākumtautību mācību valodu ir jāizmanto visas mācību metodes stundā, tās kombinējot. Skolēniem, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda nereti ir grūtības sekot mācību saturam stundās tikai latviešu valodā, savukārt darbs grupās (viena no kooperatīvajām mācīšanās metodēm) ļauj skolēniem

savstarpēji sarunāties, sniegt viens otram atbalstu un labāk izpildīt mācību uzdevumu. 33,3% skolotāju pilnībā piekrīt šim viedoklim, daļēji piekrīt 44,4% skolotāju, norādot, ka grupu darbs palīdz, bet ir nepieciešama individuāla palīdzība mācībās, daļēji piekrīt arī 11,1% skolotāju, kuri grupu darbu novērtē, bet vienlaikus uzskata, ka tas jākombinē ar visām citām metodēm. 11,1% skolotāju uzskata, ka grupu darbs skolēnam nepalīdz, jo labāk ir tad, ja skolēns strādā individuāli.

Skolotāju viedokli par grupu darba ieguvumiem skolēniem apkopots 3.2.8.attēlā.

3.2.8.attēls *Grupū darba ieguvumi*

Pētījuma ietvaros skolotājiem tika uzdots jautājums, vai un kādu atbalstu viņi kā priekšmetu skolotāji saņem, pēc būtības strādājot divu reformu ietvaros: Skola2030 ieviešanā un pāreja uz mācībām valsts valodā visās skolās. 45% skolotāju atzina, ka saņem atbalstu gan skolā, gan dažādās izglītības institūcijās, 34% skolotāju galveno atbalstu sniedz tikai skola, bet 22,2% skolotāju norāda, ka atbalsts ir galvenokārt saistīts ar jauno kompetenču pieejas īstenošanu, bet nav padomāts par skolotājiem un skolēniem mazākumtautību skolās.

Nemot vērā empīriskā pētījuma rezultātus, izstrādāti vairāki ieteikumi pedagogam, kas vēlas mācību darbā izmantot kooperatīvo mācīšanos: pirms un grupu darba ieviešanas praksē noskaidrot skolēnu izpratni un gatavību grupu darbam (lai saprastu, kāda ir līdzšinējā skolēnu pieredze grupas darbā); grupu darbs īstenojams, tikai iepriekš rūpīgi saplānojot tā mērķi un uzdevumus; grupu darbam ir jābūt gatavo atbilstoši mācību līdzekļi, jābūt fiziskā vide klasē; jāpārdomā, kā tiks sadalītas grupas klasē, lai vislabāk sasniegtu mērķi; jāizveido alternatīvie risinājumi situācijām, kad skolēns/i atsakās darboties grupā; jāveido diskusija un sadarbība ar citu priekšmetu skolotājiem grupu darba metodes nostiprināšanā; jāizstrādā kritēriji un mehānismi, kā skolotājs atbalsta mazākumtautību skolēnus (ar šiem kritērijiem jāiepazīstina skolēni).

Secinājumi

Aizvēstures temata apgūvē vēstures stundās 7. klasei grupu darbam kā kooperatīvās mācīšanās metodei ir būtiska nozīme un pozitīva ietekme uz mācību procesu, mijiedarbību starp skolēniem un starp skolēniem un skolotāju, skolēnu sasniegumiem. Grupu darba metode ļauj sasniegt vairākus pedagoģiskā procesa mērķus: īstenot kompetenču pieeju vēstures stundās, palielinot skolēna lietpratību un attīstot caurviju prasmes. Grupu darba metode ir viena no svarīgākajām mācību metodēm, lai attīstītu skolēnos sociālās prasmes un socializācijas process skolā noritētu veiksmīgi. Atslēgas vārds vēstures, tostarp aizvēstures apgūvē, ir vēstures avoti. Izmantojot grupu darbu kā metodi, skolotājs var radīt tādu mācību vidi, kurā skolēni padziļināti apgūst un veido izpratni ne tikai par aizvēstures avotiem, bet arī saprot, kas ir mūsu valsts kultūrvēsturiskais un arheoloģisko mantojums, un kāpēc tas ir jāsargā. Grupu darbs vēstures stundās mazākumtautību skolā ļauj veidot atbalstošu vidi visiem skolēniem, mazināt nepietiekamo valodas prasmju radītās problēmsituācijas, veicinot skolēnu atbildību par sevi un citiem.

Diplomdarba ietvaros veiktā zinātniskās literatūras un avotu izpēte, kā arī veiktais pētījums ļauj secināt:

1. Grupu darba metode ir kooperatīvās mācīšanās metodēm, kas veicina ne tikai zināšanu aizvēsturē un kopumā vēsturē apgūšanu padziļināti, bet arī attīsta skolēnos prasmes sadarboties, uzņemties atbildību, kritiski spriest, stādāt komandā, diskutēt, apgūt saskarsmes un sociālās prasmes. Sociālo prasmju kontekstā grupu darbam ir īpaša nozīme, jo šīs prasmes ir apgūstamas tikai kooperatīvajā mācīšanās ietvaros. Grupu darba metode kooperatīvās mācīšanās kontekstā vēstures apgūvē dod būtisku ieguldījumu kompetenču pieejas īstenošanā Skola2030 ietvaros, kas īpaši svarīgi 7. klasēs. Kompetenču pieejā, arī sociālajā un pilsoniskajā jomā izvirzītās caurviju prasmes tādas kā kritiskā domāšana, problēmu risināšana, sadarbība, jaunrade, pašvadīta mācīšanās, digitālās prasmes un pilsoniskā līdzdalība, skolēni var apgūt, darbojoties grupā. Vienlaikus grupu darbs vēstures satura apgūvē ir jākombinē ar citām mācību metodēm, piemēram, individuālo darbu, projektu darbu, mācību ekskursiju un citas, lai pilnvērtīgi vēstures zināšanas un izpratni par aizvēstures periodu, kā arī prasmi analizēt vēstures avotus, attīstīt spriestspēju un prasmi izteikt savu viedokli par vēstures notikumiem.
2. Grupu darba metode pierāda savu efektivitāti pamatskolā, kā arī pētījuma ietvaros gūts apliecinājums šīs metodes lietderībai un nozīmībai skolā, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmu. Pētījums parādīja, ka 50 procentiem skolēnu ir vidējas latviešu valodas zināšanas, bet desmitajai daļai tās ir vājas, kas nozīmē, ka vēstures stundās ir

jāizmanto metodes, kuras ļauj ne tikai iepazīstināt skolēnus ar mācību saturu, bet kas patiešām ļauj iegūt arī zināšanas, izpratni un prasmes, kā arī paaugstināt sasniegumus, mazinot nepietiekamo valsts valodas zināšanu ietekmi uz vēstures satura apgūšanu.

3. Pusaudža vecumposms ir atbilstošs kooperatīvās mācīšanās realizācijai, jo pusaudži vēlas darboties kopīgi, diskutēt, apmainīties viedokļiem, viņi meklē viens otra, arī grupas atbalstu. Tieši šajā vecumā ir vislabākais laiks attīstīt skolēnos sociālās prasmes. Pusaudži vēlas izmēģināt dažādas jaunas pieejas un novērtē skolotāju, kas ir gatavs eksperimentēt. Vienlaikus jāņem vērā, ka pastāv vairāki riski grupu darba veiksmīgai norisei, kas saistīti ne tikai ar pusaudžu vecumposma īpatnībām (norobežošanās, pretestība pieaugušo noteikumiem, egoisms, pasivitāte, nogurums), bet arī ar skolotāja darbību. Svarīgi grupu darba sagatavošanā rūpīgi saplānot stundu plānu, kā arī precīzi noformulēt uzdevumus grupu darbam, nosakot arī sasniedzamo rezultātu.
4. Empīriskā pētījuma ietvaros noskaidrots, ka skolā X, pēc skolēnu domām, skolotāji visbiežāk izmanto frontālo mācību metodi, un tā ir arī viena no metodēm, ko paši skolēni vēlas redzēt stundā. Tas, visticamāk, saistīts ar skolēnu pieredzi – skolēniem grūti dot priekšroku tam, ko viņi reti ir pieredzējuši. Tomēr skolēni vienlaikus vēlas strādāt grupās, jo uzskata, ka tā ir viena no labākajām metodēm, kā mācīties vēsturi. Lielākā daļa skolēnu (68%) norādīja, ka grupu darbs viņiem palīdzēja apgūt aizvēstures tematu, vienlaikus lielākā daļa (60%) atzina, ka vislabāk stundas tēmu apgūst tad, ja skolotājs izmanto dažādas mācību metodes. Pētījums parādīja, ka skolēni novērtē grupu darbu, jo lielākā daļa (99%) nosauca dažādas grupu darba priekšrocības. Vislielākais atbalstu skolēni pauda viedokli, ka grupu darba ietvaros viņi saņem atbalstu no vienaudžiem, kuri var palīdzēt izskaidrot neskaidro tēmu, uzdevumus. Neliels skolēnu īpatsvars novērtējuši, ka tieši grupu darbs palīdz sasniegt augstākus mācību rezultātus.
5. Pētījuma ietvaros noskaidrots, ka skolēnu latviešu valodas zināšanas ir nevienmērīgas, kā ļoti labas šīs zināšanas novērtē puse skolēnu, taču ievērojams skaits skolēnu savas latviešu valodas zināšanas novērtē kā vidējas un vājas. Te iespējams vilkt korelāciju starp datiem par valodas zināšanām un stundās nepieciešamo atbalstu – skolēni gadījumos, ja valodas dēļ nesaprot vēstures stundas tēmu, jautā palīdzību klasesbiedriem (38%), vai skolotājam (51%). Grupu darba ietvaros var veiksmīgi realizēt šo atbalstu viens otram. Pētījumā gūti pierādījumi, ka grupu darba metodei ir būtiskas priekšrocības aizvēstures temata apgūvē, strādājot mazākumtautību skolā.
6. Skolotāju aptaujā noskaidrots, ka aptaujātie 7. klašu skolotāji paši visbiežāk izmanto diskusiju kā metodi, tomēr vērtējot X skolas visus skolotājus, tiek norādīts, ka visbiežāk skolotāji izmanto frontālo metodi. Šis secinājums sakrīt arī citiem Latvijā veiktiem

pētījumiem par stundās izmantojamām metodēm (Andersone, 2004). Lielākā daļa skolotāju (89%) uzskata, ka vislabāk skolēns apgūst zināšanas un prasmes, ja skolotājs izmanto dažādas metodes, no kā izriet secinājums, ka skolotāji saprot, cik svarīgi izmantot dažādas metodes, ņemot vērā gan mācību priekšmetu, gan skolēnu vecumposmu. Iespējams, 7. klašu skolotāji īpaši novērtē dažādu metožu nepieciešamību, jo tieši 7. klases 2020./2021. mācību gadā mācās pēc jaunās Skola2030 pieejas, un notiek skolotāju mācības, profesionālā pilnveide. No 7. klases skolotājiem tikai un vienīgi latviešu valodā mācību priekšmetus pasniedz tikai trešā daļa skolotāju. Skolotāji (45%) arī atklāj, ka lielākai daļai skolēnu būtu problēmas apgūt mācību priekšmetu, ja mācības notiktu tikai latviešu valodā. 7. klašu skolotāji atbalsta un saprot grupu darba nozīmi, tomēr pietiekami liels ir skolotāju īpatsvars, kas uzskata, ka lielai daļai skolēnu nepieciešama individuāla apmācība.

Kopumā 7. klašu skolotāji atbalsta grupu darbu, izmanto to kā vienu no metodēm stundās, redz šīs metodes priekšrocības arī darbā ar skolēniem, kuri pamatā runā savā dzimtajā (krievu) valodā.

Pētījuma ietvaros izvirzītais jautājums ir atbildēts, jo grupu darba metodei ir būtiskas priekšrocības aizvēstures temata apgūvē, strādājot mazākumtautību skolā. Turpmāk ir jāturpina pētījumi un praktiskā darbība izpētē, lai noskaidrotu, kādas metodes un pieejas vēl ir izmantojamas skolā ar mazākumtautību valodu, lai sniegtu pēc iespējas lielāku atbalstu skolēniem un ļautu viņiem pašrealizēties, pašvadīti mācīties, kā arī apgūt Latvijas un pasaules vēstures saturu, veidojoties par lietpratīgu skolēnu un Latvijas pilsoni.

Izmantotā literatūra un avoti

1. Albrehta, Dz. (2001). Didaktika. Rīga: Raka.
2. Alijevs, R., Kaže, N. (2001) Bilingvālā izglītība. Rīga : Retorika A. 367 lpp. Beikers, K. (2002) Bilingvisma un bilingvālās izglītības pamati. Rīga : Nordik.
3. Alli, R. (2017a, May 12). Your Daughter at 13: Milestones. WebMD. Retrieved from <https://www.webmd.com/parenting/guide/daughter-13-milestones#3-6>
4. Alli, R. (2017b, May 12). Your Son at 13: Milestones. WebMD. Retrieved from <https://www.webmd.com/parenting/guide/son-13-milestones#3-6>
5. Andersone, R. (2004). *Pusaudžu sociālo prasmju veidošanās*. Rīga: Raka.
6. Arheoloģija. Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde. Rīga: 2018.
7. Bērziņš, J. Darba princips vēstures pasniegšanā. Izglītības Ministrijas mēnešraksts. 1924. Nr.3, 275.lpp.
8. Bloks, M. (2010). Vēstures apoloģija jeb vēsturnieka amats. Rīga: Zvaigzne ABC.
9. Ceļā uz pagātnes izpratni. (2000) Skolotāja rokasgrāmata. Rīga: Zvaigzne ABC
10. Chiriac, H. E., & Granström, K. (2012). Teachers' leadership and students' experience of group work. *Teachers and Teaching*, 18(3), 345–363. Pieejams: <https://doi.org/10.1080/13540602.2012.629842>
11. Chiriac, H. E. (2014). Group work as an incentive for learning – students' experiences of group work. *Frontiers*. Retrieved from <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2014.00558/full#B17>
12. Ēriksons, E.H. (1998). Identitāte, jaunība un krīze. Rīga.: Jumava, 1998.
13. Fišers, R. Mācīsim bērniem mācīties, Rīga, RaKa, 2005.
14. Garleja, R. (2006) Cilvēkpotenciāls sociālā vidē. Rīga: Raka.
15. Gavriļins, A. (2017) Vēstures avotu pētniecība. Lekciju kurss. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds
16. Geidžs, N, Berliners, D. (1998) Pedagoģiskā psiholoģija. Rīga: Zvaigzne ABC.
17. Geske, A. Grīnfelds, A.(2006). Izglītības pētniecība. Rīga: Latvijas Universitāte.
18. Gillies, R. M., & Boyle, M. (2011). Teachers' reflections of cooperative learning (CL): a two-year follow-up. *Teaching Education*, 22(1), 63–78. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/10476210.2010.538045>
19. Gundare, I. (1999) Kā strādāt ar vēstures avotiem. Rīga, Zvaigzne ABC.
20. Gudjons, H. (1998). *Pedagoģijas pamatatziņas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
21. Izglītības likums. <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

22. Jaunozola, V. (2011) Ieteikumi, gatavojoties eksāmenam „Latvijas un pasaules vēsture” 9.klasei. Metodisks materiāls. Rīga: VISC.
23. Johnson, D., Johnson, R. (1994). The new circles of learning. Cooperation in the classroom and school. Alexandria, Va: Association for Supervision and Curriculum Development.
24. Johnson, D., Johnson, R. (1999). Learning together and alone: cooperative, competitive, and individualistic learning (5th edition), Boston, Allyn & Bacon.
25. Ķestere, I. (2005) Pedagoģijas vēsture. Skola, skolotājs, skolēns. Rīga: Zvaigzne ABC.
26. Kolb, D. Et al. (1979). Organizational psychology: An experiential approach. Prentice Hall: Englewood Cliffs, NJ.
27. Klein, C., R.E., DeRouin, E. (2006). Uncovering workplace interpersonal skills: A review, Framework, and research agenda, in Hodgkinson, G.P. and J.K. Ford (eds.), International Review of Industrial and Organizational Psychology, Vol. 21, Wiley & Sons, Ltd, New York, pp. 80-126.
28. Kompetenču pieeja mācību saturā. Par projektu. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/par-projektu>
29. Kā attīstīt caurviņu prasmes. Metodiskais materiāls skolotājiem. Skola2030. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/6285>
30. Latvijas un pasaules vēsture 7.-9. klasei. Mācību priekšmeta programmas paraugs. Skola2030. Valsts izglītības satura centrs. Rīga. Pieejams: mapeskola2030.lv
31. Latvijas Nacionālais vēstures muzejs. Interaktīvais resurss Latvijas senvēsture. Pieejams: <https://emuzejs.lnvm.lv/apps/arheologija/>
32. Latvijas Nacionālais vēstures muzejs. Izcilākie priekšmeti muzeja arheoloģijas krājumā. Pieejams: <https://emuzejs.lnvm.lv/resursi/galerijas-un-virtualas-izstades/galerijas/izcilakie-prieksmeti-lnvm-arheologijas-kolekcija-1-dala>
33. Maslo, E. (2003). *Mācīšanās spēju pilnveide*. Rīga: Raka.
34. MacGregor J. (1990). Collaborative Learning: Shared Inquiry as a Process of Reform. In: M.D.Svinicki (ed.), The Changing Face of College Teaching. New Directions for Teaching and Learning, 42, San Francisco: Jossey-Bass
35. Mārtinsone, K. Pipere, A., Kamerāde, D. (2016). Pētniecība: teorija un prakse. Rīga: Raka.
36. Mācību resursu krātuve (vēsture) tavaklase.lv
37. Mēs Latvijā. Sešas tēmas. Metodisks palīglīdzeklis vēstures skolotājam. (2006). Latvijas vēstures skolotāju biedrība. Rīga: N.I.M.S.

38. Mintauris, M. (2015). Vēstures jēga vai bezjēdzība. Latvijas Vēstnesis. Pieejams: <https://lvportals.lv/viedokli/275665-vestures-jega-vai-bezjedziba-kapec-vajadziga-vestures-politika-2015>
39. Moss, M. (2008). Toward the visualization of history. The past as Image. UK: Lexinton books.
40. Morin, A. (2020). Social and Emotional Development in 13-Year-Old Teens. Verywell Family Pieejams: <https://www.verywellfamily.com/13-year-old-developmental-milestones-2609025>
41. Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde. Pieminekļu saraksts www.mantojums.lv
42. Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768>
43. Odiņa, I. (2001) Kooperatīvais, sadarbīgais un pārveidojošais grupu darbs. Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. Izglītības zinātnes un pedagogija mūsdienu pasaulē. Rīga: Latvijas Universitāte, 635. sēj., 106.-110.lpp.
44. OECD (2017a), PISA 2015 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic, Financial Literacy and Collaborative Problem Solving, revised edition, PISA, OECD Publishing, Paris. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264285521-en.pdf?expires=1622046325&id=id&accname=guest&checksum=6F445BDAD9ADBB794648B88A8948A37F>
45. Oļehnoviča, E. (2001) Indivīds un mācību grupa: uztveres vadošais tips, tā dinamika. Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. Izglītības zinātnes un pedagogija mūsdienu pasaulē. Rīga: Latvijas Universitāte, 635. sēj. 115.-120.lpp.
46. Omarova, S. (2006) Cilvēks dzīvo grupā. Sociālā psiholoģija. Rīga: Kamene.
47. Pārskats pār mazākumtautību izglītību Latvijā. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija>
48. Piažē, Ž. (2002). Bērna intelektuālā attīstība. Rīga: Pētergailis.
49. Penn State Extension. (2021). Children and Youth: Their Growth and Development (Pennsylvania 4-H). Pennsylvania 4-H (Penn State Extension). Retrieved from <https://extension.psu.edu/programs/4-h/leaders/resources/children-and-youth-their-growth-and-development>

50. Pipere, A. (2011). Datu ieguves metodes pētījumā un to raksturojums. No: Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes. Rīga: Raka.
51. Purēns, V. (2006). *Kā mācīt vēsturi*. Rīga: Raka.
52. Purēns, V. (2020). Latvijas un pasaules vēsture 7. klasei. Rīga: Raka.
53. Puškarevs, I. (2001). Attīstības psiholoģija. Rīga: Raka.
54. Rubana, M.I. (2004). *Mācīties darot*. Rīga: Raka.
55. Royal Roads University. (2021). Students benefit from learning in groups. Centre for Teaching & Educational Technologies. Pieejams:
<https://ctet.royalroads.ca/students-benefit-learning-groups>
56. Smith, N. (2010). *The History Teachers Handbook*. NY Bloomsbury Publishing Plc.
57. Skolēnam plānotie sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi
Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768#piel>
58. Spudiņa, M. Mācību darbs vēsturē vidusskolā. Rīga: Raka.
59. Svence, G. (1999). Attīstības psiholoģija. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
60. Špona, A. (2001) Audzināšanas teorija un prakse. Rīga: Raka.
61. Šūmane, I. (2012). Pusaudžu mācību sasniegumus veicinoša mācību vide. (Promocijas darbs, Latvijas Universitāte, Rīga). Iegūts:
https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4671/20543-Ilze_Sumane_2012.pdf?sequence=1
62. Vasiļonoka, L., Tūbele, S. (2010). Skolēna socializācijas pedagoģiski psiholoģiskais konteksts. Latvijas Universitātes raksti. 747. sēj. 239.-251.lpp.
63. Valsts pārbaudes darbi 2018./2019. m.g. Oficiālā statistika un rezultātu raksturojums. Pieejams:
<https://www.visc.gov.lv/lv/valsts-parbaudes-darbi-20182019-mg>
64. Viņģotskis, Ļ. (2002). Domāšana un runa: vispārīgās psiholoģijas problēmas. Rīga: Eve
65. Vēstures zinātne Latvijā-27 gadi pēc neatkarības atjaunošanas (2019). Latvijas vēsturnieku II kongresa materiāli. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds,
66. Zelmenis, V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: Raka.

Pielikumi

1.pielikums. Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc dzimtās valodas

2. tabula. Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc tautības un dzimtās valodas 2000. gadā (%)

Tautība	Dzimtā valoda			
	... ar latviešu dzimto valodu	... ar krievu dzimto valoda	... ar citu dzimto valodu	... ar savas tautības dzimto valodu
Latvieši	95,7	3,5	0,8	—
Krievi	4,4	94,5	1,0	—
Citas tautības*	13,5	58,8	3,0	24,7

* baltkrievi, ukraiņi, poļi, lietuvieši, ebreji, čigāni, vācieši, tatāri, igauņi un citas tautības
Avots: LR CSP, Tautas skaitīšana (2000).

1.1 attēls Latvijas iedzīvotāju sadalījumu pēc tautības un dzimtās valodas 200 gadā (%)

2. pielikums. Pāreja uz mācībām valsts valodā (informatīvs materiāls par reformu)

Pāreja uz mācībām valsts valodā

Kā mazākumtautību skolās notiks pāreja uz mācībām latviešu valodā?

Sagatavoja Saeimas Sabiedrisko attiecību birojs, 2018

Mācību saturs latviešu valodā

PAMATSKOLĀ

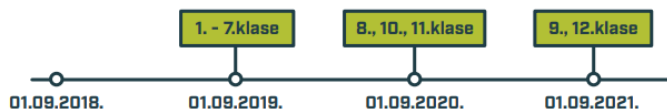
Mācību saturs latviešu valodā

VIDUSSKOLĀ

skolām ir iespēja turpināt mācīt mazākumtautību dzimto valodu, literatūru, ar kultūru un vēsturi saistītus priekšmetus

Kad stāsies spēkā jaunās prasības?

2.1. attēls Pāreja uz mācībām valsts valodā. (avots: saeima.lv)

Ieskats problēmas vēsturē līdz 21. gs.

Pēc Lielā Ziemeļu kara (1700-1721) Latvijas teritorija nonāca Krievijas impērijas sastāvā, kas būtiski ietekmēja arī izglītības sistēmu Latvijas teritorijas guberņās. **Līdz pat 19. gs.** mēs nevaram runāt par mazākumtautību izglītību un skolām atbilstoši mūsdienu izpratnei, tomēr jāsecina, ka 19. gs., beidzot pastāvēt dzimtbūšanai un attīstoties industrializācijas un modernizācijai, notika būtiskas pārmaiņas (iedzīvotāju skaita izmaiņas, jaunu etnisko grupu skaita palielināšanās u.c.) Viena no šādām etniskām grupām bija krievi, kuru īpatsvars Rīgā 19. gs. palielinājās. Modernizācijas laikmetā liela Rīgas iedzīvotāju daļa bija krievi, tomēr viņi vienmēr veidoja skaitlisku minoritāti, piemēram, 1867. gadā 25% no iedzīvotājiem bija krievi, 1914. gadā – 22% (Volkovs, 2004, 121). Lai arī pamatā skolās mācību valoda bija vācu, tieši 19.gs. veidojās minoritāšu skolas, kurās mācījās arī krievu valodā. Šīs skolas sākotnēji veidojās, pateicoties Rīgas krievu inteliģences dibinātajām biedrībām, kuru viens no mērķiem bija: "... sniegt morālu un materiālu atbalstu skolēniem Rīgas mācību iestādēs ar krievu valodu".⁹ 19.gs. beigās un 20.gs. sākumā biedrības pievērsās tautas izglītības problēmām, apsprieda reformas nepieciešamību un dažādas pedagoģiskas pieejas.

Vēstures avoti liecina, ka krievu tautības cilvēku vidū bija lielāks analfabētu īpatsvars, nekā starp citu etnisko grupu pārstāvjiem (1890. gadā 23% no rīdziniekiem bija analfabētu, bet krievu vidū – 47%). 1907. gadā krievu kultūras biedrības sāka rūpēties par to, lai atvērtu krievu bezmaksas skolas. 19.gs. beigās un 20.gs. sākumā Rīgas krievu nacionālajā apziņā savienojās divi identitāti veidojoši elementi: krievu nacionālās psiholoģijas iezīmes un nacionālā ideoloģija. Meklējot šo identitāti, Rīgas krievi izvēlējās dažādus ceļus. Vieni identitāti saistīja ar kultūras elementu – valodu, citi meklēja vispārinātu teorētiski konceptu kultūrai. Krievu identitātes savdabību inteliģences pārstāvji tobrīd saistīja ar krievu valodu, kas ir kultūras savdabības paudēja. "Cilvēks piedzimst tikai par cilvēku, bet par krievu viņš kļūst vispirms ģimenē un skolā", teicis krievu sabiedriskais darbinieks S. Šafranskis¹⁰. Jāpiemin, ka, neraugoties uz centieniem dibināt krievu skolas, 20.gs. sākumā liberāli noskaņotie krievu kultūras pārstāvji deva padomu mācīties latviešu valodu visiem krieviem, un tas jādara skolās.

Padomju varas gados Latvijas izglītības sistēmu sadalīja mākslīgi divās daļās atkarībā no skolas mācību valodas – latviešu skolās un krievu skolās, kur mācījās visi, kuru sarunas valoda bija krievu. Latviešu valodas mācībai šajās krievu valodas skolās uzmanība netika pievērsta. Skolas ar krievu mācību valodu arī netika dēvētas par mazākumtautību. Padomju izglītības pamatus noteica komunistiskā partija, visā PSRS bija vienotas mācību programmas (Ķestere, 2005, 98)¹¹, un nacionālās īpatnības netika ņemtas vērā (tas vienādā mērā attiecās uz visām etniskajām grupām). Izglītības uzdevums bija veidot padomju pilsoņus. Latvijā pēc neatkarības atgūšanas sadalītā skolu sistēma turpināja pastāvēt, bet ar laiku veidojās nacionālo minoritāšu skolas (Vēbers, 2010, 71). Tieši padomju skolas mantojums ir atstājis vislielāko ietekmi uz mūsdienu mazākumtautību izglītību Latvijā.

⁹ Volfarte K., Oberlenders, E. [sast]. *Katram bija sava Rīga: daudznacionālas pilsētas portrets no 1857. līdz 1914. gadam*. Rīga: AGB, 2004.

¹⁰ Volfarte K., Oberlenders, E. [sast]. *Katram bija sava Rīga: daudznacionālas pilsētas portrets no 1857. līdz 1914. gadam*. Rīga: AGB, 2004.

¹¹ Ķestere, I. *Pedagoģijas vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005.

Skolēnu aptaujas rezultāti. 2020. gada septembris

Kopumā aptaujāti 134 skolēni – no 7. līdz 12. klasei (izņemot 10. klases). Aptaujas laikā skolēniem uzdoti jautājumi par vēstures stundām un par mācībām vispār (novērtē savas latviešu valodas zināšanas 10 baļļu skalā; vai un kā tu saproti mācību vielu vēsturē, kā tu to novērtētu; kā tu novērtē vēstures stundu tikai latviešu valodā, kā tu novērtē stundu, kad skolotājs izmanto jaunu pieeju, izmantojot terminu vārdnīcu krievu valodā; kāda ir tava emocionālā pašsajūta vēstures stundu laikā; kādā valodā tu labprāt pildītu pārbaudes darbus; vai pārbaudes darba jautājumi latviešu valodā tev vienmēr ir skaidri u.c.)

Skolēnu aptaujas rezultāti atainoti saīsināti.

1) *latviešu valodas zināšanu novērtējums:*

vidējais novērtējums 6 balles (55% skolēnu)

Tikai 10% novērtē uz 8-10 ballēm

10% atzīst, ka viņu latviešu valodas zināšanas ir ļoti vājas (skolēni atzīst, ka viņi stundas laikā nesaprot neko no skolotāja stāstītā).

2) *Vēstures mācību vielas izpratne:*

Vidējais novērtējums ir 7 balles (58%) (visticamāk, tāpēc, ka skolotājs tomēr izmanto iespēju paskaidrot arī krievu valodā neskaidros jautājumus)

33% atzina, ka ir ļoti grūti sekot mācību tēmai (īpaši grūtības uzsvēra 8. un 9. klases skolnieki, 11. un 12. klasēs šo skolēnu bija mazāk)

7. klašu skolnieki bija kopumā noskaņoti pozitīvāk, iespējams tāpēc, ka viņiem eksāmeni vēl nav jākārt un lielai daļai pašreizējā brīdī tas, vai un kā viņi saprot vēsturi, nespēlē lielu lomu.

3) *Kā skolēni novērtē stundu atšķirības, ja skolotājs strādā tikai latviešu valodā un kā – ja izmanto abas valodas un terminu vārdnīcu krievu valodā:*

90% skolēni visās klašu grupās piekrita, ka labāk viņiem patīk un labāk jūtas stundā, kur skolotājs kopā ar skolēniem formulē jautājumus arī krievu valodā un veido terminu vārdnīcu krievu un latviešu valodā (skaidrojošo vārdnīcu)

5% skolēnu atzina, ka viņiem ir vienalga, kādā veidā tas notiek.

Tāpat lielākā daļa skolēnu – 80% - norādīja, ka pārbaudes darba jautājumus ir jāiztulko arī krievu valodā (tas sakrīt ar manu kā skolotāja novērojumu, ka visos pārbaudes darbos skolēni lūdz visus nosacījumus izskaidrot krievu valodā)

4) *Pārbaudes darbi:*

Skolēni 90% gadījumu (11.-12. klasēs 50%) vēlas pārbaudes darbus rakstīt krievu valodā, īpaši, ja tas ir pārdomu darbs, eseja par kādu vēsturisku tēmu. Diskusijās, grupu darbā skolēni vēlas izmantot to valodu, kurā viņi var vislabāk izteikties, jo no tā ir atkarīgs viņu darba vērtējums.

5) *Emocionālā pašsajūta.*

80% skolēnu atzina, ka viņu emocionālā pašsajūta ir atkarīga no tā, vai viņi visu saprot, kas notiek stundā, ko skolotājs stāsta;

Vienlaikus skolēni atzina, ka tikpat lielā mērā viņu pašsajūta ir atkarīga no skolotāja rakstura, proti, skolēni novērtē, ja skolotājs ir saprotošs un “nav nervozs”, “nekliedz”, kā arī “skolotājs var runāt latviešu valodā, bet paldies skolotājam, ka viņa visu izskaidro arī krievu valodā, ja kaut kas ļoti svarīgs nav skaidrs”.

Skolēnu aptaujas jautājumi

Labdien! Esmu jūsu vēstures skolotāja Inga Paparde. Latvijas Universitātes pedagogijas studiju ietvaros rakstu diplomdarbu par grupu darbu vēstures stundās, tāpēc vēlos noskaidrot jūsu domas par mācību procesu skolā un grupu darba izmantošanu vēstures stundās. Anketa ir anonīma, atbildes tiks izmantotas tikai apkopotā veidā. Paldies! Jautājumu gadījumā sazinieties mani. Atbildot jāizvēlas viena no atbildēm.

Kurā klasē tu mācies?

-

Stundās skolotāji izmanto dažādas metodes, piemēram, grupu darbu, prezentācijas, diskusiju. Kādas metodes skolotāji izmanto visbiežāk?

- Skolotājs visas klases priekšā stāsta jauno stundas tēmu (frontālā mācību metode)
- Darbs skolēnu grupās
- Darbs skolēnu pāros
- Projekti
- Diskusija
- Cita metode.....

Kādas no šīm mācību metodēm tev patīk vislabāk?

- Skolotājs visas klases priekšā stāsta jauno stundas tēmu
- Darbs skolēnu grupās
- Darbs skolēnu pāros
- Projekti
- Diskusija
- Cita metode.....

Kā tu domā, kāds ir labākais veids iegūt jaunās zināšanas un prasmes vēstures stundā?

- Kad tikai skolotājs stāsta jauno mācību vielu
- Kad jauno tēmu mēs apspriežam visa klase
- Kad mēs strādājam pāris un kopā ar klasesbiedru apspriežam jauno tēmu
- Kad mēs strādājam grupā un mums ir kopīgs uzdevums

Kad tu vislabāk saproti jauno mācību tēmu?

- Kad tikai skolotājs stāsta jauno mācību vielu
- Kad skolotājs stundā izmanto dažādas metodes, kombinējot tās

- Kad jūs strādājat un mācāties divatā (pāru darbs)
- Kad jūs strādājat skolēnu grupā

Kā tu novērtē savas latviešu valodas zināšanas?

- Teicamas, visu saprotu, runāju un man nav nepieciešama tulkošana
- Ļoti labas, visu saprotu un runāju, izņemot dažus vārdus
- Vidējas, ir nepieciešams atbalsts
- Diezgan sliktas, nepieciešams atbalsts
- Ļoti vājas, slikti saprotu un slikti runāju latviski

Cik bieži tev ir grūtības saprast vēstures stundas tēmu latviešu valodas zināšanu dēļ?

- Nekad, visu saprotu
- Reizēm – kad es nesaprotu kādus noteiktus terminus
- Es ļoti bieži nesaprotu, par ko runā skolotājs
- Es praktiski neko nesaprotu

Ja es stundā kaut ko nesaprotu valodas dēļ, es:

- Lūdzu palīdzību klasesbiedram
- Lūdzu palīdzību skolotājam
- Mājās lasu un mācos kopā ar vecākiem
- Neko nedaru

Šogad mēs mācījāmies par Latvijas aizvēsturi. Vai darbs grupās tev palīdzēja saprast šo tēmu?

- Jā, grupu darbs man palīdzēja saprast
- Jā, man palīdzēja klasesbiedru atbalsts grupu darbā
- Daļēji – darbs grupā palīdzēja, bet bija nepieciešama arī individuāla konsultācija
- Man nepalīdzēja, esmu pieradis visu darīt viens

Padomā par grupu darbu. Kas, tavuprāt, ir labākais, ko grupu darbs dod skolēnam?

- Klasesbiedri man var palīdzēt saprast tēmu, uzdevumus, ja es pats kaut ko nesaprotu
- Grupu darbs ir aizraujošs un interesants
- Grupā mēs varam diskutēt, izteikt dažādus viedokļus
- Grupu darbs man ļauj sasniegt labākus rezultātus

Kāds atbalsts tev personīgi ir nepieciešams vēstures stundās?

- Skolotājs atbild uz maniem jautājumiem tiklīdz tie ir radušies

- Skolotājs paskaidro terminus, jēdzienus arī krievu valodā
- Skolotājs motivē un atbalsta skolēnus
- Skolotājs paskaidro tēmu un uzdevumus arī manā dzimtajā valodā
- Skolotājs veido uzdevumus tā, lai es varu strādāt gan grupā, gan individuāli
- Man svarīgi, lai skolotājs paskaidrotu mājas darbus, ne tikai ieliktu informāciju e-klasē
- Man nav vajadzīga palīdzība, es pats ar visu tieku galā

Ja vēlies kaut ko piebilst vai ieteikt, lūdzu, ieraksti šeit!

Paldies!

Anketas jautājumi skolotājiem

Labdien, cienījamie kolēģi! Mani sauc Inga Paparde, esmu vēstures skolotāja. Latvijas Universitātē, studējot pedagogiju, rakstu diplomdarbu par grupu darba izmantošanu vēstures apgūvē 7. klasēs. Vēlos uzzināt Jūsu viedokli vairākos jautājumos. Anketa ir anonīma un dati tiks izmantoti apkopotā veidā. Jautājumu gadījumā, lūdzu, zvaniet ...

Kādas mācību formas jūs visbiežāk izmantojat savās stundās?

- Frontālā mācību forma (skolotājs klases priekšā stāsta par jauno tēmu)
- Darbs skolēnu grupās
- Darbs pāros
- Projekti
- Diskusija
- Cita metode, lūdzu, ierakstiet kāda?

Kādas mācību formas skolotāji visbiežāk izmanto jūsu skolā?

- Frontālā mācību forma (skolotājs klases priekšā stāsta par jauno tēmu)
- Darbs grupās
- Darbs pāros (divatā ar klasesbiedru)
- Projekti
- Diskusija
- Cita metode....

Kā jūs domājat – kā skolēni vislabāk vari apgūt jaunās zināšanas un prasmes?

- Kad tikai skolotājs izmanto frontālo metodi, skolēnus aktīvi neiesaistot stundas darbā
- Diskutējot ar skolēniem par stundas tēmu
- Kad skolēniem uzdevums ir jāpilda individuāli, patstāvīgais darbs
- Kad skolēniem ir uzdevums, kas jāpilda skolēnu grupās (4-5 skolēni) un jāvienojas par kopīgu atbildi
- Īstenojot projekta uzdevumu par noteiktu tēmu

Domājot konkrēti par skolu un klasēm, kurās jūs strādājat (skola ar mazākumtautību mācību valodu) – kā jūs domājat, kad skolēni vislabāk saprot stundas tēmu?

- Kad skolotājs visai klasei izstāsta jauno tematu?
- Kad skolotājs mācību stundā izmanto dažādas metodes (izstāsta jauno mācību vielu, notiek diskusija, darbs ar darba lapām, grupu darbs u.c.)

- Kad skolēni stundas laikā darbojas un mācās divatā (pāru darbs)?
- Kad skolēni strādā skolēnu grupā?
- Kad skolēni strādā individuāli, patstāvīgais darbs?

Domājot konkrēti par skolu un klasēm , kurās jūs strādājat (skola ar mazākumtautību mācību valodu) – kā jūs vidēji novērtējat skolēnu latviešu valodas zināšanas?

- Teicamas, visu saprot, runā un skolēnam nav nepieciešama tulkošana
- Ļoti labas, visu saprot un runā, izņemot dažus vārdus
- Vidējas, ir nepieciešams atbalsts
- Diezgan sliktas, nepieciešams atbalsts
- Ļoti vājas, slikti saprot un slikti runā latviski

Kādā valodā jūs pasniedzat savu priekšmetu?

- Tikai un vienīgi latviešu valodā
- Stundā darbs notiek gan latviešu, gan krievu valodā (gan svešvalodā – ja esat svešvalodas skolotājs)
- Stundā galvenā mācību valoda ir krievu valoda

Par ko liecina jūsu pieredze – cik lielā mērā skolēniem sagādā grūtības izprast tēmu valodas dēļ?

- Tā kā mācību valoda galvenokārt ir krievu valoda, šādu problēmu nav, nesaskatu šādas problēmas
- Lielākajai daļai skolēnu problēmu nav, bet daļa saskaras ar grūtībām
- Lielākajai daļai skolēnu ir (būtu) problēmas, ja stundas notiktu tikai latviešu valodā

Ja jūs savu priekšmetu mācāt latviešu valodā, kādu atbalstu jūs sniedzat skolēniem, ja valodas problēmu dēļ viņi nesaprot tēmu? Iespējams atzīmēt vairākas atbildes

- Nepasniedzu priekšmetu latviešu valodā
- Uz skolēnu jautājumiem atbildu viņu dzimtajā valodā
- Paskaidroju tēmu vēlreiz skolēna dzimtajā valodā
- Izskaidroju tikai terminus, jēdzienus skolēnu dzimtajā valodā
- Skolēniem ir izveidota vārdnīca, kur kopā iztulkojam visus neskaidros terminus abās valodās
- Aicinu skolēna klasesbiedrus izskaidrot skolēnam neskaidro jautājumu
- Paskaidroju vēlreiz latviešu valodā, nepārejot uz skolēnu dzimto valodu

Lūdzu padomājiet par šādu jautājumu: skolēniem, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda nereti ir grūtības sekot mācību saturam stundās tikai latviešu valodā, savukārt darbs grupās (viena no kooperatīvajām mācīšanās metodēm) ļauj skolēniem savstarpēji

sarunāties, sniegt viens otram atbalstu un labāk izpildīt mācību uzdevumu. Kāds ir jūsu viedoklis, vai darbs skolēnu grupās skolēnam palīdz saprast mācību vielu?

- Noteikti, darbs grupās palīdz saprast tēmu
- Jā, tas palīdz, bet noteikti mācību vielas apgūvē ir jākombinē dažādas metodes
- Daļēji – darbs grupā palīdz, bet daudziem skolēniem ir nepieciešamas arī individuālas konsultācijas
- Darbs grupā skolēniem īpaši nepalīdz, labāk, ja skolēns strādā individuāli
- Tikai individuāli strādājot skolēns var parādīt savas zināšanas un sasniegt labāko rezultātu

Padomājiet par darbu grupās. Kas ir vislabākais, ko skolēnam var dot šāds mācīšanās veids?

- Stundās skolēni saņem atbalstu no klasesbiedriem
- Klases biedri var palīdzēt saprast tēmu, uzdevumus, ja skolēns kaut ko nesaprotu
- Grupā strādāt skolēniem ir interesanti un aizraujoši
- Grupā skolēni var diskutēt, izteikt dažādus viedokļus
- Darbs grupā skolēniem palīdz sasniegt labākus rezultātus

Jautājums par atbalstu skolotājiem, ieviešot jauno kompetenču pieeju. No 2020./2021. gada skolas noteiktās klasēs ievieš jauno kompetenču pieeju. Skolas ar mazākumtautību mācību valodu notiek ne tikai šī, bet arī vēl viena reforma – pāreja uz pilnīgu apmācību valsts valodā. Vērtējot abas šīs reformas kopumā, vai un kādu atbalstu jūs kā mācību priekšmeta skolotājs saņemat?

- Galveno atbalstu man sniedz skola, kurā es strādāju
- Saņemu atbalstu gan skolā, gan to sniedz citas institūcijas (piemēram, VISC, Skola2030 u.c)
- Atbalsts ir galvenokārt saistībā ar jauno kompetenču pieeju vispārīgi, bet nav padomāts par skolām, kurās mācās bērni, kuru dzimtā valoda nav latviešu
- Nesaņemu nekādu atbalstu, viss jādara pašam

Ja jums ir kāda piebilde vai ierosinājums, lūdzu ierakstiet šeit!

Paldies!

7.1. tabula Temata plānojums¹²

TEMATS	VĒSTURES AVOTI. SABIEDRĪBA AIZVĒSTURĒ ¹³ , 7. KLASE
1. STUNDA	Vēsture un vēsturnieks. Vēstures avoti; to iedalījums. Vēstures pētniecības metodes
2. STUNDA	Praktiskais darbs ar avotiem. Skolēnu priekšlasījumi
3. STUNDA	Aizvēsture. Kā uzzināt par cilvēku dzīvi tālā pagātnē. Arheoloģija. Arheologs
4. STUNDA	Aizvēstures periodizācija: akmens, bronzas un dzelzs laikmets Vēstures liecības par šiem periodiem Latvijas teritorijā. Vienojošais un atšķirīgais aizvēsturē Latvijā un citur pasaulē
5. STUNDA	Senlietas. Arheoloģiskās liecības Jaunās tehnoloģijas vēstures pētījumos
6. STUNDA	Rekonstrukcija vēsturē: kas tas ir un kā to dara
7. STUNDA	Arheoloģiskais mantojums: kāpēc tas jāargā

¹² Visas stundas ir dubultstundas

¹³ Sākot darbu skolā, pasniedzot vēsturi, skolotāja nolēma pirmā temata "Sabiedrība aizvēsturē" ietvaros apskatīt arī būtisku tēmu "Vēstures avoti", lai aktualizētu skolēnu zināšanas no iepriekšējā gada, kā arī, lai noskaidrotu, ko skolēni jau zina (jāņem vērā arī, ka tieši 7. klases no 2020. gada ir vienas no pirmajām, kurās īsteno kompetenču pieeju Skola2030 ietvaros)

**8.1. tabula 1. stunda Vēsture un vēsturnieks. Vēstures avoti; to iedalījums.
Vēstures pētniecības metodes**

Skolotāja:		Inga Paparde		
Klase:		7. A klase		
Skolēnu skaits:		28		
Mācību priekšmets		Latvijas un pasaules vēsture		
Stundas mērķis:		Saprast, kas ir vēstures avots un kur vēstures avotus var ieraudzīt sev apkārt		
Sasniedzamie rezultāti:		Zina, ka vēsture ir pagātne Zina, ka vēstures avoti ir vēstures izziņāšanas pamats Zina vēstures avotu veidus		
Stundas daļa	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība	Mācību metodes un mācību organizācijas formas	Nepieciešamie resursi
Sākums – ierosinājuma fāze/laiks 10. min	Sasveicinās ar klasi. Sinhronizācija – skolēni, aizverot acis, domā, kādas skaņas viņi dzird apkārt, lai noskaņotos darba Uzrunājot katru skolēnu, noskaidro, vai visi skolēni ir klasē Skolēni saņem krāsainas lapiņas, uz kurām jāuzraksta, kādā pagātnes notikumā, vēstures periodā viņi labprāt nokļūtu , uz kuriem aizceļotu, ja viņiem būtu laika mašīna	Sasveicinās ar skolotāju Skolēni aizver acis un pēc tam kopā ar skolotāju dalās pieredzē, kādas skaņas dzirdējuši Atsauca skolotājam, kad nosaukts skolēna vārds Skolēni domā par pagātnes notikumiem, pieraksta. Nodod skolotājam	Uzmanības pievēršana un noturēšana Sinhronizācija Rosināta skolēnu iztēle par pagātņi, par ceļošanu ar laika mašīnu	E-klase (vai pildspalva un papīrs) Krāsainas lapiņas
Galvenā daļa – apjēgšanas fāze/laiks 25 min.	Skolotājs jautā skolēniem, ko viņi saprot ar vārdu vēsture (apspriežam šos vārdus biligvāli, kā arī angļu valodā) un skolēni rosināti domāt un atbildēt, kas ir tie cilvēki, kuri vēsturi izzina un pēta. Diskusijas formāts. Skolotājs pastāsta ar prezentācijas palīdzību, kas ir vēsturi, minot dažādus laikus un dažādus notikumus, ko var pētīt. Skolēniem izskaidro vēstures periodizāciju (laika plūsmu)	Skolēni diskutē un sniedz atbildes Uzdod jautājumus	Diskusija	Prezentācija, dators Tā kā skolēniem nav grāmatu vēsturē, skolotājs visus materiālus pievieno e-klasē (turpmāk veidos failu krātuvi MS Teams)

Īsas refleksijas fāze pirms starpbrīža	Skolotājs uzdod jautājumu pirms starpbrīža: kur strādā vēstures profesionāļi: skolotājs nosauc dažādus pētījumu vietas: piemēram, bibliotēka, arhīvs, iela, zemūdens, mežs	Skolēni atbild uz jautājumu, balso, paceļot rokas	Stundas pirmajā daļā iegūto zināšanu pārbaude, Viedokļa izteikšana	
5 minūšu starpbrīdis				
Aktualizācija pēc starpbrīža 5 min.	Skolotājs aicina skolēnus atvērt mentimeter.com aplikāciju un atbildēt ar vienu vārdu: es jums saku vēsture, jūs klasei....	Skolēni lieto mobilo aplikāciju un atbild uz jautājumu, vēlreiz domājot par asociācijām ar vēsturi	Jaunu IT tehnoloģiju apgūšana Asociāciju veidošana ar stundas tēmu	Mobilais tālrunis Pieejā internetam
Turpinājums galvenajai daļai Apjēgšana 30 minūtes	Skolotājs, izmantojot prezentāciju (tostarp iepazīstinot arī ar sevi – fotogrāfijas, dienasgrāmata utml), pastāsta par vēstures avotiem Skolotājs izstāsta mājas darba nosacījumus: atrast mājas/ģimenē kādu vēstures avotu un sagatavoties par to pastāstīt.	Skolēni pieraksta definīciju, kas ir vēstures avots, galveno avotu iedalījumu Pieraksta mājas darba nosacījumus		Dators klasē un ekrāns, internets
Noslēguma refleksijas fāze 5 min	Skolotājs uz ekrāna rāda trīs dažādus attēlus un jautā skolēniem: A kurš ir rakstiskais avots; B kurš ir lietiskais avots?	Skolēniem atbilde jāsniedz, paceļot vai nu A vai B lapu. Vai gadījumā, ja nav pārliecināts un ir kādi jautājumi -“?”	Iegūtu zināšanu novērtējums Paškontrolē	Atbilžu lapas ar A un B un ar ? zīmi
<p>Secinājumi novērošanas gaitā (skolotāja dienasgrāmatas ieraksts). Stundas sākuma aktivitātes nereti ir grūti ieplānot uz priekšu, jo ieejot klasē ir skaidrs – šodien vajag mierīgu uzdevumu/vai šodien vajag skolēnus aktivizēt darbam (pamodināt). No pieredzes bijis tā: ja sāk stundu ar plaukstu sišanu vai kaut kādu līdzīgu aktivitāti, skolēnus nevar nomierināt (viņiem patīk sist plaukstas), bet dažreiz tas ļoti palīdz.</p> <p>Aktivitāti par pagātnes notikumu skolēni visi izpilda labprāt, tas viņiem ļoti patīk, tikai atsevišķos gadījumos skolēni saka, ka nekur negrib pagātnē doties. Izdevās ieinteresēt skolēnus gan par jauno skolotāju (stāsts par sevi, izmantojot avotus), gan par vēstures stundām – īpaši tas, ka skolēni var daudz paust savas domas un jautāt. Atmosfēra klasē – draudzīga un ar humoru (rodas kuriozi valodas barjeras dēļ, piemēram, lai paskaidrotu skolēniem, kas ir apbedījumi u.c.); skolēni nav saspringti un nomākti; ir droši.</p> <p>Refleksijas fāzei nedaudz pietrūkst laika, bet kopumā skolēni paspēj pateikt secinājumus. Jāstrādā pie laika plānošanas. Īpaši jāņem vērā, ka 7. klašu skolēniem nav vēstures grāmatu, skolotājam pēc iespējas viss jāizdara stundā un jāgatavo arī materiāli pašam. Pēc šīs stundas pieņemts lēmums turpmāk veikt darbības pētījumu un izmantot stundās skolēnu grupu darbu.</p>				

8.2.tabula 2. stunda Praktiskais darbs ar vēstures avotiem. Skolēnu darbs grupās ar vēstures avotiem.

Skolotājs		Inga Paparde		
Klase:		7. A klase		
Skolēnu skaits:		28		
Mācību priekšmets		Latvijas un pasaules vēsture		
Stundas mērķis:		Skolēnu patstāvīgā darba rezultātu prezentācija		
Sasniedzamie rezultāti:		Prot pastāstīt par vēstures avotu Raksturo dažādus priekšmetus no vēstures skatu punkta Pilnveido prasmi uzstāties		
Stundas daļa	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība	Mācību metodes un mācību organizācijas formas	Nepieciešamie resursi
Sākums – ierosinājuma fāze/laiks 5. min	Sasveicinās ar klasi. Sinhronizācija – skolēni, lai noskaņotos darbam, uzmundrinot sevi, kopā ar skolotāju sit plaukstas vienā ritmā	Sasveicinās ar skolotāju Skolēni sit plaukstas, aktivizējoties stundai	Uzmanības pievēršana un noturēšana Sinhronizācija	E-klase (vai pildspalva un papīrs)
Galvenā daļa – apjēgšanas fāze/laiks 30 min.	Skolotājs, atgādinot pagājušās stundas tēmu, pastāsta skolēniem par vienu avotu no savas ģimenes – pudelē izvietotu kuģi, ko izsūtījumā Sibīrijā veidojis skolotājas vectēvs Skolotāja aicina skolēnus sadalīties pa grupām (4 skolēni vienā grupā). Katram skolēnam no mājām bija jāatnes vēstures avots, kas stāsta par ģimenes vēsturi. Skolotāja izsniedz skolēniem (katrai grupai vienu) darba lapu, kurā būs veicamas piezīmes. Uzdevumi grupā: - Vienoties grupā par pienākumu sadali – rakstvedis, jautātājs, secinātājs, ideju ģenerators uc.c. - Iepazīstināt vienam otru ar savu vēstures avotu; - Veikt piezīmes savās burtnīcās, vienlaikus darba lapā atbilstošās ailēs (atbildot uz jautājumu – priekšmeta nosaukums, izskats, nozīme/pielietojums, laiks, uz kuru priekšmets attiecas.) - Vienoties par kopīgu grupas atbildi un darba lapās uzrakstīt secinājumu (visus avotus vienojušais) par visiem 4 vēstures avotiem. Gala rezultāts grupu darbam būs prezentācija, ar ko iepazīstinās stundā pārējo klasi	Skolēni avotu apskata un aptausta Uzdod jautājumus Skolēni stāsta grupās, dalās ar informāciju, apskata priekšmetus, veic piezīmes Atbild uz jautājumiem Skolēni pieraksta atslēgas vārdus – ko citi klasesbiedri uzskata par avotiem	Diskusija Arī uzmanības pievēršana un skaidrojums, kā skolēni varētu stāstīt par savu avotu Mutiskas atbildes Uzstāšanās Prezentācija	Skolotāja paša izvēlēts priekšmets Dators, ekrāns, ja skolēnam ir jāparāda uz ekrāna foto A3 formāta lapas (vai lielākas) Krāsaini zīmuļi, flomasteri (ideālā variantā būtu katrai skolēnu grupai dators). Darba lapas
Īsas refleksijas	Skolotājs vēro katru grupu, sniedz ieteikumus, ja nepieciešams, atbild uz jautājumiem	Skolēni jautā un veic piezīmes	Viedokļa izteikšana	

fāze pirms starpbrīža			Atbalsta izteikšana viens otram	
5 minūšu starpbrīdis				
Aktualizācija pēc starpbrīža 5 min.	Skolotājs aicina skolēnus iedomāties vēsturnieka lomā, jo klasē ir izvietoti vairākās vietās jauni priekšmeti, kuri skolēniem jāatrod un jānovērtē, vai tie ir vēstures avoti (jā/nē, kāpēc), kurus pievienot grupu darba prezentācijai (priekšmeti ir: fotogrāfija, krama fragments, divas skolēna dienasgrāmatas, vācu monēta (1943.gads), viena lata monēta).	Skolēni meklē priekšmetus un tā grupa, kura atradusi, turpina darbu	Asociāciju veidošana ar stundas tēmu Ieintriģēšana izpratnes veidošana	
Turpinājums galvenajai daļai Apjēgšana 30 minūtes	Skolotājs aicina skolēnus turpināt darbu grupās, atgādinot vēlreiz par grupu darba uzdevumu Skolotājs izstāsta nosacījumus pārbaudes darbam par vēstures avotiem – radošs darbs prezentācija Skolēnus aicina nofografēt visus avotus, kas ir grupai, lai izmantotu tos prezentācijā	Skolēni diskutē, apspriežas, pieraksta kladēs un darba lapā	Atmiņas trenēšana, izpratnes veidošana Mutiskas atbildes	Dators klasē un ekrāns, internets Darba lapas
Noslēguma refleksijas fāze 5 min	Skolotājs aicina katru grupu sniegt atbildi – “vēsturnieku slēdzienu” par jaunatklāto avotu – vai to varēs uzņemt muzeja krājumā. Skolotājs dod kopsavilkumu skolēnu darbam Aicina visus pašiem sev pateikties	Klausās viens otrā Pieraksta atslēgas vārdus, kas var noderēt pašu darbā	Iegūtu zināšanu novērtējums Paškontrolē	
<p>Novērojums. Skolotāja dienasgrāmata. Stundas sākums šajā stundā izvēlēts aktīvs, jo skolēnus sagaida grupu darbs. Viens skolēns atteicās strādāt grupā (notika individuālās pārrunas, lai noskaidrotu iemeslus), skolēnu iesaistījām vienā grupā kā novērotāju, grupa neiebilda. Trim skolēniem nebija sagatavots un atnests priekšmets – pārrunājot noskaidrojām, kāds priekšmets tas varētu būt, skolēni mutiski izstāstīja, lai saprast, vai skolēns saprot uzdevumu (nākamajā stundā būs līdz).</p> <p>Laika trūkuma dēļ neizdevās skolotāja plānotā refleksija par skolēnu rakstīto (pagātnes notikumi, laika mašīna), ieplānots vēlāk.</p> <p>Skolēni bija atsaucīgi. Īpaši skolēnus ieinteresēja skolotājas vectēva priekšmets. Par izdošanos liecināja atmosfēra klasē, lai šajās stundās skolēni bija skaļāki, nekā citreiz, jo bija jāstrādā grupās, tomēr tika sasniegtas stundas mērķis, ka skolēni viens ar otru runā, stāsta par savu vēstures avotu un secina, ko šis avots mums stāsta par vēsturi, par ģimeni. Skolēni pierakstīja ļoti daudz atslēgas vārdus par vēstures avotiem. Lielu skolēnu atsaucību izraisīja uzdevums – atrast vēstures avotu. Jāņem vērā, ka lai arī 7. klases jau ir pusaudži, viņiem tomēr vēl ir saglabājusies vēlme spēlēties, turklāt pamanīju, ka viņiem ļoti interesē jautājums – bet ko atrada citas grupas, kā otra grupa pastāstīs, vai būs interesanti, kā mums izdosies?</p> <p>Skolotājam jāpilnveido <u>laika plānošana</u>, lai paspētu īstenot visu stundā saplānoto; jāpapildina zināšanas par skolēnu psiholoģiju, lai izprastu un atbalstītu skolēnus, kuri nevēlas runāt ne grupā, ne klases priekšā un motivētu strādāt tos, kuri neievēro skolotāja uzdevumus, vai nesaprot. Jāpilnveido uzdevumi darbam grupā. Sekojošās stundās notiek grupu darba prezentācijas – par sagatavotajiem vēstures avotiem – būtiski, ka tas šajā procesā iesaistīta visa klase, jo 1) visiem ir interesanti, kādus avotus izvēlējušies paši skolēni savā ģimenē; 2) skolēnus interesē “vēsturnieka – detektīva” atklātais par nezināmo avotu. Strādājot grupā, skolēnos mazināt satraukums, bailes, nedrošība; atrisās pētnieka gars, skolēni viens otram palīdz, motivē, kā arī paaugstinās izpratnes līmenis par tematu – vēstures avoti. Skolēnu sasniegumus apliecina viņu sagatavotās prezentācijas. Jāņem vērā, ka atšķiras arī skolēnu digitālās un datorprasmes, piemēram, veidot prezentāciju. Skolotāja uzdevums ir atbalstīt skolēnus un vienojoties panākt labāko risinājumu, piemēram, veidot stāstījumu citā formātā, bet nākotnē sadarbībā ar datorikas skolotāju strādāt pie skolēnu datorprasmju uzlabošanas.</p>				

8.3.tabula 3. stunda Aizvēsture. Kā uzzināt par cilvēku dzīvi tālā pagātnē. Arheoloģija. Arheologs

Skolotājs		Inga Paparde		
Klase:		7. A klase		
Skolēnu skaits:		28		
Mācību priekšmets		Latvijas un pasaules vēsture		
Stundas mērķis:		Noskaidrot, kas ir aizvēsture, ar kādām metodēm to pētīt		
Sasniedzamie rezultāti:		Zina, kas ir aizvēsture Zina, ar kādām metodēm var izpētīt aizvēsturi Saprot, kas ir arheoloģija un arheologs		
Stundas daļa	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība	Mācību metodes un mācību organizācijas formas	Nepieciešamie resursi
Sākums – ierosinājuma fāze/laiks 5 min	Sasveicinās ar klasi. Aicina skolēnus nosaukt vienu priekšmetu, ko vēlētos atrast, ja būtu arheologs (seno lietu pētnieks) Skolotājs un divi brīvprātīgie pieraksta nosaukto uz tāfeles	Sasveicinās ar skolotāju Skolēni mutiski sauc dažādas lietas (lielākoties vēlas atrast paslēptu mantu)	Uzmanības pievēršana un noturēšana Sinhronizācija	E-klase (vai pildspalva un papīrs) Tāfele un krīts
Galvenā daļa – apjēgšanas fāze/laiks 30 min.	Skolotājs, izmantojot gan prezentāciju, gan arī tāfeli parāda/uzzīmē vēsturiskā laika hronoloģiju, laika līniju sadarbībā ar skolēniem, noskaidrojot vienlaikus, ko skolēni atceras no pagājušā gada, kādas ir skolēnu zināšanas arī par aizvēsturi (skolotājs skolēnus aicina strādāt pāros, lai skolēni divatā vienotos, kas ir aizvēsture – domas, idejas) Skolotājs stāsta par aizvēsturi, kāpēc to sauc par aiz-vēsturi un metodēm, kā to varam pētīt, izmantojot arī iepriekšējā stundā iegūto informāciju par vēstures avotiem Skolotājs pastāsta par arheologa profesiju un arheoloģiju, izmantojot dažādus piemērus no pasaules un Latvijas vēstures, rāda 1 video no savas kā studenta pieredzes arheoloģijas praksē video, otru no izrakumiem pie Burtnieku ezera	Skolēni klausās un kopā ar skolotāju formulē definīciju/as Skolēni strādā pāros Pāri sniedz īsas atbildes Skolēni veic pierakstus kladēs Uzdod jautājumus	Arī uzmanības pievēršana un skaidrojums Mutiskas atbildes Prezentācija	Dators, ekrāns Tāfele Tiešsaistes video iespēja klasē
Īsas refleksijas fāze pirms starpbrīža	Skolotājs aicina nosaukt katru skolēnu vienu interesantu novērojumu no arheoloģiskiem izrakumiem, kas skolēniem	Skolēni atceras video redzēto un sniedz atbildes un pieraksta citu	Viedokļa izteikšana Secinājumu izdarīšana	Pierakstu klades

	šķīta interesants, dīvains vai neskaidrs	klases biedru atbildes	Neskaidro jautājumu atklāšana	
5 minūšu starpbrīdis				
Aktualizācija pēc starpbrīža 5 min.	Skolotājs uzdod jautājumu par iepriekš redzēto video – kādus instrumentus izmanto arheologi?	Skolēni atbild brīvā formā, kurš vēlas	Asociāciju veidošana ar stundas tēmu Atmiņas trenēšana, izpratnes veidošana	Dators, ekrāns Tiešsaistes video iespēja klasē
Turpinājums galvenajai daļai Apjēgšana 30 minūtes	Skolotājs aicina sadalīties grupās (atšķirībā no iepriekšējās stundas, skolēni grupās tiek sadalīti pēc nejaušības principa (pirmais, otrais, trešais...) un dod uzdevumu skolēniem animācijas filmā (How archeologist works? Saite uz video”: What is archaeology? - YouTube) un noskaidrot atbildes, pierakstot kladēs un izveidojot plakātu ar zīmējumu, kā viņuprāt, strādā arheologs Plakātus skolēni aicināti izvietot klasē un katrai grupai jāraksturo savs arheologs Katrai grupai ir dots laiks apskatīt citu grupu zīmējumus	Skolēni skatās animētu video no Britu nacionālā arheoloģijas muzeja Meklē atbildes, kur arheologs strādā (pilsētā, laukos, kapenēs utml) un kādas ir darba metodes Atbildes pieraksta kladēs un veido zīmējumu uz lapas Skolēni grupās apspriež atbildes un vienojas par kopīgu atbildi, ko sniegs klasei un skolotājam Veido zīmējumu	Praktiskais darbs atbilžu meklēšanā Mutiskas atbildes Prezentācija Mācīšanās grupās Diskusija Atbilžu apkopošana	Dators klasē un ekrāns, internets Pierakstu kladēs A4 lapas A3 lapas Rakstāmlietas (zīmuļi u.c.)
Noslēguma refleksijas fāze 5 min	Skolotājs katru grupu uzslavē par kādu konkrētu pamanītu lietu Aicina visus pašiem sev pateikties Izejot no klases, jāpaņem līmlapiņas – zaļa (visu sapratu), dzeltena (jāpadomā), sarkana (neko nesapratu) un jāpielīmē pie tāfeles	Skolēni uzdod jautājumus un saņem atbildes	Iegūtu zināšanu novērtējums Paškontrolle	Krāsainas līmlapiņas
<p>Novērošanas secinājumi. Skolotāja dienasgrāmata. Šīs klases skolēniem ļoti patīk izteikt savas domas, tāpēc stundas sākums izvēlēts ar jautājumu. Skolēnus gan ir zināmā mērā jāierobežo, jo viņi par vienu jautājumu var runāt divas stundas. Skolotājam izdevies piesaistīt uzmanību ar video no arheoloģiskajiem izrakumiem, īpaši, kur pats piedalījies, un video no Londonas muzeja. Skolēniem labāk patika sadaļa ar video, jo tēma par aizvēsturi un laika skaitīšanu vēsturē viņiem šķīta garlaicīga, tomēr izdevās sniegt pamata zināšanas, kuras varēsīm atkārtot arī visos nākamajos tematos. Skolēni grupās strādā bez pamudināšanas. Pirmo uzdevumu veicot klājas grūtāk, jo redzams, ka skolēniem nepatīk, ka viņiem atprasa, ko atceras no pagājušā mācību gada, viņi kautrējas, ka pateiks ko nepareizi, baidās, ka neko neatceras. To var mainīt ar pamudinājumu, uzslavu, ka “neklūdās tas, kas neko nedara”. Grupu darbā par arheologa darbu, skolēni strādā ļoti aktīvi. Kad rodas diskusija, kurš tad būs zīmētājs, daļa grupu uzreiz sadala pienākumus, jo katrā grupā ir vismaz viens skolēns, kuram padodas zīmēšana. Skolotājs var izteikt ierosinājumu, ka ikviens no grupas var uzzīmēt kādu detaļu no arheologa vai izrakumu vietu, taču, lai stunda nepārvērstos par vizuālās mākslas stundu, jāseko līdzi, vai skolēni pārrunā galveno – kādas ir arheologa metodes, kādu avotus viņš izrakumus cer un var atrast.</p>				

8.4.tabula 4. stunda Stundas tēma: Aizvēstures periodizācija: akmens, bronzas un dzelzs laikmets Vēstures liecības par šiem periodiem Latvijas teritorijā. Vienojošais un atšķirīgais aizvēsturē Latvijā un citur pasaulē

Skolotājs		Inga Paparde		
Klase:		7. A klase		
Skolēnu skaits:		28		
Mācību priekšmets		Latvijas un pasaules vēsture		
Stundas mērķis:		Zināt, kādi ir aizvēstures laikmeti; saprast, kādas vēstures liecības ir par šiem laikmetiem		
Sasniedzamie rezultāti:		Zina, ka aizvēsturi Latvijas teritorijā iedala trīs galvenajos periodos – akmens, bronzas, dzelzs laikmets Zina, kādas liecības ir par šo laiku Saprot Latvijas teritorijas aizvēsturi kontekstā ar Eiropu		
Stundas daļa	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība	Mācību metodes un mācību organizācijas formas	Nepieciešamie resursi
Sākums – ierosinājuma fāze/laiks 5. min	Sasveicinās ar klasi. Sinhronizācija – skolēniem jānoskaņojas stundai, pagriežoties katram pret savu sola biedru un jāpasaka kāds novēlējums šai dienai, kā arī sola biedram jāpasaka (atceroties no pagājušā mācību gada) vismaz viens no aizvēstures laikmetiem	Sasveicinās ar skolotāju Skolēni uzrunā viens otru Dalās ar informāciju par laikmetiem	Uzmanības pievēršana un noturēšana Ierosināšana stundas darbam	E-klase (vai pildspalva un papīrs)
Galvenā daļa – apjēgšanas fāze/laiks 25 min.	Skolotājs jautā skolēniem, ko viņi noskaidrojuši sarunā, aicinot pacelt rokas, kurš pāris var nosaukt visus trīs, pēc tam, kurš divus un pēc tam kurš vismaz vienu. Skolotājs aicina arī pacelt rokas tiem, kuri zina piecus laikmetus (tas ir domāts humoram un arī pārbaudei, vai skolēni klausās, kā arī vēlāk noderēs skaidrojumam, ka laikmeti arī iedalās sīkāk) Skolotājs stāsta par aizvēstures dalījumu, izmantojot prezentāciju un vizuālos materiālus Aicina uzdot jautājumus un ierakstīt terminu skaidrojošajā vārdnīcā šos laikmetus arī krievu valodā	Skolēni atbild, paceļot rokas Skolēni pieraksta Skolēni uzdod jautājumus un pieraksta vārdnīcā vārdus, kuriem nepieciešams tulkojums	Uzmanības pievēršana Diskusija	Prezentācija, dators
Īsas refleksijas fāze pirms starpbrīža	Skolotājs vēlreiz uzdod jautājumu par 3 laikmetiem, uz ekrāna parādot atslēgas attēlus katram laikmetam: akmens darbarīku; Bronzas aproci; Dzelzs cirvi	Skolēni atbild uz jautājumu, izmantojot manti.com	Stundas pirmajā daļā iegūto zināšanu pārbaude, Viedokļa izteikšana	Dators, ekrāns, mobilais tālrunis, pieslēgums

	Skolēniem jāatbild menti.com aptaujā, izvēlēties pareizo atbildi		Digitālo rīku izmantošana	
5 minūšu starpbrīdis	starpturbrīdis			
Aktualizācija pēc starpbrīža 5 min.	Skolotāja uzrunā skolēnus, aicinot skolēnus pacelt rokas, kuri vēlētos uzziņāt vairāk par akmens laikmetu, bronzas vai dzelzs laikmetu – ja būtu jāizvēlas, par kuru no tiem skolēni vēlētos noskatīties filmu vai apmeklēt virtuālu muzeju	Skolēni izvēlas un atbild (balsojums)	Asociāciju veidošana ar stundas tēmu	
Turpinājums galvenajai daļai Apjēgšana 30 minūtes	Skolotājs, izmantojot prezentāciju, noslēdz stāstījumu par laikmetiem Izdod skolēniem darba lapas par trim laikmetiem, teksts divas rinkopas, aicina lasīt un darba lapas labajā pusē katram laikmetam jāuzraksta 3 fakti par attiecīgo laikmetu Skolotājs palīdz ar skaidrojumu, tulkojumu Skolēni aicināti sadalīties grupās (sadala skolotājs) un dod uzdevumu iepazīties viens ar otra darba lapu un pārrunāt, ko var papildināt Skolotājs aicina nodot darba lapas Izstāsta mājas darba uzdevumu: noskatīties video par kaula cirvju atrašanu Latvijā un atrast atbildes uz jautājumiem: Cik sens atradums bija kaula cirvji un no kāda laikmeta? Kur tos atrada? Kur cirvji nonāca? Kāpēc šāds priekšmets ir jāslēdz un jāglabā muzejā?	Skolēni klausās Lasa un aizpilda darba lapas Uzdod jautājumus Skolēni sadalās grupās pa trim Skolēni nodod darba lapas Pieraksta mājas darba uzdevumu	Lasīšana, faktu atlase Praktiskais darbs, pašmācīšanās	Dators klasē un ekrāns, internets Darba lapas, pildspalvas
Noslēguma refleksijas fāze 5 min	Skolotājs uz ekrāna parāda klases rezultātus Kopīgi ar skolēniem apspriež	Skolēni iepazīstas ar rezultātiem Izsaka viedokli	Iegūtu zināšanu novērtējums Paškontrolē	Dators un pieslēgums internetam, lai var parādīt rezultātus uz ekrāna
Novērošanas secinājumi. Skolotāja dienasgrāmata. Viena no sarežģītākajām tēmām aizvēsturē, tomēr skolotājam izdevies skolēniem paskaidrot, kā tiek iedalīti laikmeti un kas tiem raksturīgs. Par skolēnu izpratni arī liecinās izpildītās darba lapas. Skolēniem patīk strādāt ar digitālajiem rīkiem, lai gan nereti rodas problēmas, lai tie darbotos pienācīgi. Skolēni pierod pie darba grupās un skolotājam jau pirms stundas vaicā, kāds būs uzdevums grupai, kā arī piedāvā savas idejas, kā organizēt stundu. Grupu darbs palīdz izlasīt darba lapas tekstu arī tiem, kuriem ir vājas latviešu valodas zināšanas, jo novērojums liecina, ka skolēni palīdz viens otram. Jāpārdomā darba lapu materiāls, jo, lai arī darba lapu skolotāja sagatavoja pati, ņemot vērā skolēnu valodas prasmi, praksē skolotājs pārliecinās, ka ne visi skolēni saprot, kas ir tur rakstīts (latviešu valodā), tāpat iepriekš vēlreiz jāpārslasa un jāpārdomā ko skolotājs vēlas, lai skolēni tur atrod/uzzina; jāpārslēdz, vai strādā digitālie rīki, jo citādi tas aizņem daudz laika, ja kaut kas nestrādā.				

8.5.tabula 5. stunda Stundas tēma: Senlietas. Arheoloģiskās liecības Jaunās tehnoloģijas vēstures pētījumos

Skolotājs		Inga Paparde		
Klase:		7. A klase		
Skolēnu skaits:		28		
Mācību priekšmets		Latvijas un pasaules vēsture		
Stundas mērķis:		Saprast, kas ir arheoloģiskās liecības; kas ir senlietas		
Sasniedzamie rezultāti:		Zina, kas ir arheoloģiskās liecības Saprot, kas ir senlietas Iepazīst, ar kādām mūsdienu jaunajām tehnoloģijām var pētīt aizvēsturi		
Stundas daļa	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība	Mācību metodes un mācību organizācijas formas	Nepieciešamie resursi
Sākums – ierosinājuma fāze/laiks 10. min	Sasveicinās ar klasi. Balstoties uz iepriekš iegūtām zināšanām, skolēni platformā kahoot.com atbild uz jautājumu, kādas vēstures liecības (rakstiskās, lietiskās utml) mums var pastāstīt par aizvēsturi Skolotājs sniedz komentāru par skolēnu sniegtajām atbildēm	Sasveicinās ar skolotāju Telefonos atver aptauju un atbild uz jautājumu Skolēni klausās un veic pierakstos atzīmi	Uzmanības pievēršana un noturēšana	E-klase (vai pildspalva un papīrs) Mobilais tālrunis un pieslēgums
Galvenā daļa – apjēgšanas fāze/laiks 25 min.	Skolotājs uz ekrāna rāda vairāku priekšmetu attēlus, starp kuriem jāizvēlas, kuri attiecas uz aizvēsturi (attēlos ir rotas, radio, plastmasas pudele, akmens cirvis, krāms uc., kuras numurētas ar cipariem) Skolotājs papildina skolēnu atbildes un aicina skolēnus papildināt Skolotājs, izmantojot prezentāciju, izklāsta stundas pirmās daļas tēmu par senlietām (arī senvietām un citiem arheoloģiskiem pieminekļiem)	Skolēni atbild, uz lapas uzrakstot attēlu numerāciju Skolēni klausās un papildina atbildes	Atbilžu meklēšana Pareizo faktū atrašana Analīze	Prezentācija, dators Papīrs
Īsas refleksijas fāze pirms starpbrīža	Skolotājs uzdod jautājumu, vai skolēni kādreiz ir bijuši kādā no senvietām vai tāda ir viņu tuvākajā apkaimē	Skolēni atbild uz jautājumu, nosaucot dažādas vietas	Stundas pirmajā daļā iegūto zināšanu pārbaude, Viedokļa izteikšana	
5 minūšu	starpbrīdis			
Aktualizācija pēc starpbrīža 5 min.	Skolotājs vēlreiz aktualizē tēmu par senlietām un senvietām saistībā ar skolēnu teikto par konkrētiem arheoloģiskajiem pieminekļiem, aicinot atcerēties un atbildēt par tām vietām, ko skolēni skatījušies stundās/lasījuši	Skolēni paceļ roku, lai atbildētu Skolotājs uzrunā skolēnus, kuri nav atbildējuši	Stundas pirmajā daļā iegūto zināšanu pārbaude	
Turpinājums galvenajai daļai	Skolotājs aicina skolēnus izveidot domu karti (zirnekli), ierakstot idejas, kādas tehnoloģijas skolēni varētu	Skolēni pierakstu kladēs zīmē domu karti	Ideju ģenerēšana	Klades, papīrs

<p>Apjēgšana 30 minūtes</p>	<p>izmantot, lai izpētītu arheoloģiskās senvietas</p> <p>Skolotājs skatās un piefiksē, ko skolēni raksta, sniedz atbalstu</p> <p>Skolotājs veic kopsavilkumu par skolēnu darbu</p> <p>Skolotājs, izmantojot prezentāciju, pastāsta par vairākām mūsdienu tehnoloģijām arheoloģijā (Lidar (aerolāzerskanēšanas) tehnoloģiju, C14 metodi, putekšņu analīzi – stāstījums ir adaptēts skolēnu vecumposmam un ir saistīts ar starppriekšmetu saikni – ģeogrāfiju un bioloģiju)</p> <p>Skolēni sadalīti grupās un katra grupa saņem aprakstu par vienu senvietu. Jāiepazīstas ar informāciju un jāatbild uz jautājumu, grupai vienojoties: kas šajā senvietā noticis aizvēsturē? (skolēniem diskusijā jāsecina, vai tā ir dzīvesvieta, apbedījumi, kādam laikmeta atbilst). Tajā pat darba lapā skolēni ieraksta īsas atbildes un kad darbs ir gatavs pievieno to mācību sienai.</p> <p>Skolotāja sniedz informāciju un avotus, kur skolēni paši var paskatīties 3D pilskalnu modeļus. Mājas darba uzdošana: izpētīt mājās (pēc iespējas, kāds ir tehnoloģiskais nodrošinājums) kādu no arheoloģiskajiem pieminekļiem (var arī pasaules vēsturē) un veikt pierakstus mācību kladē, piefiksējot vietu, kāda tehnoloģija ir izmantota</p>	<p>Skolēni uzdod jautājumus, pilnveido zīmējumu</p> <p>Skolēni klausās un pieraksta</p> <p>Skolēni uzdod jautājumus</p> <p>Skolēni strādā grupās</p> <p>Pieraksta mājas darba nosacījumus</p>	<p>Pašvadīta mācīšanās</p> <p>Informācijas iegūšana par digitālajām vietnēm</p>	<p>Dators, projektors, iespēja demonstrēt video un 3D</p>
<p>Noslēguma refleksijas fāze 5 min</p>	<p>Skolotājs vaicā skolēniem atbildēt uz jautājumu: kādai senlietai vai arheoloģiskajam piemineklim skolēns vēlētos izveidot 3D modeli? Atbildes uz līmlapām skolēni pievieno savām darba lapām pie sienas</p>	<p>Atbilde jāsniedz katram skolēni ar vienā /divos vārdos</p>	<p>Iegūtu zināšanu novērtējums Ideju ģenerēšana Intereses noturēšana</p>	<p>Līmlapas</p>
<p>Novērošanas secinājumi. Skolotāja dienasgrāmata. Skolēni strādā ieinteresēti, tomēr jādod ļoti skaidri uzdevumi un svarīgi pārliecināties, vai tiešām strādā digitālās vietnes, lai skolēni var atbildēt. Problēmas rodas, ja kādam skolēnam nav pieslēguma, jādodomā, kā iesaistīt stundas darbā. Jo skolēniem tiek doti īsi konkrēti jautājumi, jo labākas atbildes tiek saņemtas. Jādodomā, kā rosināt skolēnu izteikšanos par tēmu arī plašākos teikumus. Vislabāk izdevās stāstījums par tehnoloģijām, ar ko izdevās arī skolēnus pārsteigt, ka arī tā mūsdienās pēta vēsturi. Skolotāja saņem no skolēniem atzinību par šo materiālu un skolēni vēlas vēl kādu stundu veltīt šai tēmai. Grupu darbā novērojams, ka daļa skolēnu nodarbojas ar savām lietām, neiesaistās aktīvi grupu darbā. Te varētu parādīties viens no grupu darba mīnusiem, ka skolēni cenšas paļauties uz citiem, ja ir tāda iespēja, tāpēc nākamajā stundā plānots grupu darbā ieviest grupas vadītāju, kas katru reizi būtu cita persona. Tas nozīmē, ka skolotājam rūpīgi jāplāno grupas darbs. Vienlaikus jāsecina, ka stundā jāizmanto dažādas metodes un tikai principa pēc grupu darbs nav jāizmanto. Acīmredzams ir kooperatīvās mācīšanās ieguvums uz skolēnu izpratnes pieaugumu valodas kontekstā.</p>				

8.6.tabula 6. stunda Stundas tēma: Rekonstrukcija vēsturē: kas tas ir un kā to dara

Skolotājs	Inga Paparde			
Klase:	7. A klase			
Skolēnu skaits:	28			
Mācību priekšmets	Latvijas un pasaules vēsture			
Stundas mērķis:	Iepazīstināt ar vēstures rekonstrukciju			
Sasniedzamie rezultāti:	Zina, kas ir rekonstrukcija Saprot, kā to var veikt un kādām zināšanām iepriekš jābūt par to			
Stundas daļa	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība	Mācību metodes un mācību organizācijas formas	Nepieciešamie resursi
Sākums – ierosinājuma fāze/laiks 10. min	Sasveicinās ar klasi. Skolotāja aicina izspēlēt spēli Klase ir sadalīta trīs daļās (pa solu rindām).	Sasveicinās ar skolotāju Pirmais skolēns katrā rindā saņem lapu, uz kuras jāiesāk teikums: Šodien ir.... (datums, vai laiks no kāda vēstures perioda) un aizloka lapu, nodod tālāk. Nākamais raksta kādu personāžu. Utt. Kamēr ir aizpildīta lapa, līdz pēdējam skolēnam rindā. Viens no skolēniem no katras rindas nolasa rezultātu.	Uzmanības pievēršana un noturēšana Psiholoģiskas metodes skolēnu labsajūtas vairošanai	E-klase (vai pildspalva un papīrs)
Galvenā daļa – apjēgšanas fāze/laiks 25 min.	Skolotāja aicina skolēnus izveidot domu karti vārdam rekonstrukcija Skolotājs aicina klasi izteikties, ko viņi ir ierakstījuši un sniedz uzreiz AS par rezultātu Skolotājs, izmantojot prezentāciju, izklāsta stundas tēmu, kas ir rekonstrukcija vēsturē un kas ir nepieciešams, lai izveidotu rekonstrukciju	Skolēni zīmē domu karti un raksta savas idejas Skolēni klausās un papildina atbildes Skolēni klausās, pieraksta un jautā	Atbilžu meklēšana Domāšanas aktivizēšana	Prezentācija, dators Papīrs

Īsas refleksijas fāze pirms starpbriža	Skolotājs uzdod jautājumu, vai skolēni vēlas rekonstruēt stāstu, kas izveidojās stundas sākumā?	Skolēni atbild uz jautājumu, paceļot ikšķi uz augšu vai nolaižot, vai turot to neitrālā pozīcijā	Viedokļa izteikšana	
5 minūšu starpbrižis				
Aktualizācija pēc starpbriža 5 min.	Skolotājs uz ekrāna ir uzlicis mūziku (bungu ritmu, saistīts ar stundas tēmu par kuršu vikingsiem) un skolēniem ir jāmēģina sist līdz ar plaukstām Skolotājs arī iesaistās	Skolēni klausās mūziku un sit ritmu	Sinhronizācija	Dators ar skaņas pārraidi Video
Turpinājums galvenajai daļai Apjēgšana 30 minūtes	Skolotājs uz ekrāna skolēnus iepazīstina ar dažādiem rekonstrukciju piemēriem (Āraišu ezerpils, vikingu kaujas Grobiņā, Cēsu kauju rekonstrukcija) Skolēnus sadala grupās, grupai tiek iecelts "cilts vecākais" (skolēni paši ievēl) Skolēniem ir dots uzdevums no video secināt: ko rekonstruē, kādā veidā to dara, kas vēsturniekam ir nepieciešams, lai viņš to varētu izdarīt. Skolēni atbildes ieraksta darba lapās (skolēni strādā grupās, bet darba lapas aizpilda katrs savu)	Skolēni skatās video, klausās skolotāja komentārus un veic patstāvīgo darbu uz lapas, pierakstot atbildes uz skolotāja jautājumiem Skolēni nodod lapas, kuras vēlāk skolotājs atdos atpakaļ, lai skolēni var ielīmēt kladēs	Ideju ģenerēšana Pašvadīta mācīšanās Informācijas iegūšana par digitālajām vietnēm	Klades, papīrs A4 lapas (var sagatavot jau uzreiz izprintētas ar jautājumiem)
Noslēguma refleksijas fāze 5 min	Skolotājs vaicā skolēniem: vai arheologam ir nepieciešams veikt senlietu/senvietu izpēti, lai vēlāk būtu iespējams izveidot rekonstrukciju?	Skolēni atbild, paceļot zaļas vai sarkanās lapiņas	Iegūtu zināšanu novērtējums	Krāsainas lapas
<p>Novērošanas secinājumi. Skolotāja dienasgrāmata. Reālajā stundā bija grūti visus mērķus sasniegt laika trūkuma dēļ, bet izdevās, pietrūka nedaudz laika refleksijai. Skolēnu interese par spēli bija ļoti liela, veiksmīgi izvēlēta pieeja, arī otrās stundas daļā skolēni bija sajūsmā par mūziku, lai gan ne visi. Daļa to ignorēja. Vislabāk izdevās skolēnu uzmanību piesaistīt ar video, jo izvēlētie rekonstrukciju piemēri bija arī vizuāli interesanti skolēniem (Cēsu kauju rekonstrukcija izvēlēta, lai arī nav no aizvēstures, lai skolēniem parādītu, ka rekonstrukcija vēsturē nav tikai aizvēsture)</p>				

8.7.tabula 7. stunda Stundas tēma: Arheoloģiskais mantojums: kāpēc tas jāaizsargā

Skolotājs	Inga Paparde			
Klase:	7. A klase			
Skolēnu skaits:	28			
Mācību priekšmets	Latvijas un pasaules vēsture			
Stundas mērķis:	Saprast, kas ir vēstures avots un kur vēstures avotus var ieraudzīt sev apkārt			
Sasniedzamie rezultāti:	Zina, kas ir arheoloģiskais (kultūras mantojums) Saprot, kāpēc ta jāaizsargā Zina, ka valstī ir likumi, kas aizsargā šo mantojumu			
Stundas daļa	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība	Mācību metodes un mācību organizācijas formas	Nepieciešamie resursi
Sākums – ierosinājuma fāze/laiks 10. min	Sasveicinās ar klasi. Skolēnus aicina aizvērt acis un iedomāties Gvatemalas džungļos pirms tūkstoš gadiem Iedomāties sevi senā iedzīvotāja lomā un padomāt, vai un kā šis cilvēks varētu nodot mums ziņu par to, kā viņš dzīvoja	Sasveicinās ar skolotāju Skolēni aizver acis un iedomājas sevi džungļos	Uzmanības pievēršana un noturēšana	E-klase (vai pildspalva un papīrs)
Galvenā daļa – apjēgšanas fāze/laiks 25 min.	Skolotāja aicina skolēnus uz lapas divatā ar klasesbiedru pierakstīt idejas, kuras radās pirmā uzdevuma laikā Skolotājs aicina klasi izteikties, ko viņi ir ierakstījuši un sniedz uzreiz AS par rezultātu Skolotāja pastāsta saistībā ar skolēnu atbildēm pastāsta, ka visu, ko mēs mūsdienās varam zināt un redzēt par senajiem iedzīvotājiem ir iespējams, jo mēs aizsargājam arheoloģisko mantojumu Skolotāja prezentācijas veidā sniedz jēdzienu skaidrojumu, Definīciju Skolotāja parāda uz ekrāna 1 minūtes LTV sižetu par izpostītiem senkapjiem Latgalē, pastāsta par postījumiem Irākā, kur kādreiz bija Senā Divupe	Skolēni raksta savas idejas Apspriežas Skolēni atbild Skolēni klausās Skolēni pieraksta Skolēni saņem skolotājas gatavoto materiālu par arheoloģisko mantojumu (izmantota grāmata Arheoloģija bērniem) Izpēta materiālu	Atbilžu meklēšana Domāšanas aktivizēšana	Papīrs Arheoloģija bērniem https://www.nkmp.gov.lv/
Īsas refleksijas	Skolotājs vaicā, vai un kāds likums Latvijā darbojas	Skolēni pasvītro atbildi	Informācijas atrašana	Mācību lapas

fāze pirms starpbrīža	arheoloģijas mantojuma aizsardzībā?	mācību materiālā		
5 minūšu starpbrīdis				
Aktualizācija pēc starpbrīža 5 min.	Skolotājs aicina skolēnus viens otram pateikt paldies par šodienu, pasakot viens otram kaut ko labu, uzmundrinošu	Skolēni izsaka viens otram novēlējumus	Sinhronizācija Atbalsta veidošana klasē	
Turpinājums galvenajai daļai Apjēgšana 30 minūtes	<p>Skolotājs aicina skolēnus sadalīties grupās pa četri un, izmantojot skolēniem iedoto materiālu grupā atrast vismaz trīs argumentus, kāpēc jāaizsargā arheoloģiskais mantojums</p> <p>Skolotājs skolēniem piedāvā iepazīties (pēc kārtas katrai grupai) arī ar NKMP sagatavoto apdraudēto senlietu katalogu, ko var izmantot domas formulēšanā. Skolotājs to arī rāda uz ekrāna</p> <p>Skolotājs sniedz novērtējumu</p> <p>Skolēnu grupām tiek dots uzdevums: izmantojot visas iepriekš iegūtās zināšanas, izvēlēties kādu konkrētu vietu tuvējā apkārtnē, kurai veikt situācijas plānu, atbilstoši tam, kā to dara arheologi. Skolēniem vieta jāapmeklē grupā, jāizpēta šī vieta, tomēr situācijas plāns jāzīmē individuāli</p>	<p>Skolēni strādā grupās Veic pierakstus</p> <p>Skolēni prezentē grupu darba rezultātus</p>	<p>Ideju ģenerēšana Pašvadīta mācīšanās</p>	<p>Klades, papīrs</p> <p>A4 lapas</p> <p>Materiāls stundai, iepriekš sagatavots</p> <p>Ekrāns ar senlietu katalogu (var izmantot gan NKMP datu bāzi, gan Latvijas Nacionālā vēstures muzeja datu bāzi, kā arī, piemēram, Cēsu muzeja digitālo datu bāzi)</p> <p>Pamatā jāizmanto Arheoloģija bērniem https://www.nkmp.gov.lv/, kurā ir izskaidrotas arī arheologa metodes un dots piemērs situācijas plānam</p>
Noslēguma refleksijas fāze 5 min	Skolotājs aicina atbildēt: vai arheoloģiskais mantojums ir jāaizsargā (zaļās kartītes); Vai es drīkstu ar metāla detektoru staigāt pa pilskalnu (sarkanā kartīte) Man ir vēl jautājumi – dzeltenā kartīte	Skolēni atbild, paceļot zaļas, sarkanas, dzeltenas lapiņas	Iegūtu zināšanu novērtējums	Krāsainas lapiņas
<p>Novērošanas secinājumi. Skolotāja dienasgrāmata. Tēma arī nav vienkārša, lai iesaistītu skolēnus domāt par arheoloģisko mantojumu, tomēr skolēni labprāt strādā grupā, ja ir ierobežots laiks un konkrēts uzdevums. Izdodas skolēnus ieinteresēt par Gvatemalas džungļiem, tā ir laba izvēle, jo eksotiska, bet vienlaikus ved mūs uz stundas tēmu. Skolotājs riskē, iespējams, dodot šādu uzdevumu skolēniem (būs jāveic situācijas plāna zīmēšana atbilstoši arheoloģijas laukuma zīmēšanai (adaptēts skolēnu vecumam, izmantojot NKMP materiālu par arheoloģiju bērniem), tomēr tas ir jāizmēģina. Grupu darba metode ļoti palīdz gan atrast skolēnus, gan aktivizēt, gan iesaistīt darbā, jo viņi ir viens par otru atbildīgi. Risks pastāv grupu darbam ārpus skolas, vai skolēni spēs vienoties atrast vietu, kurai uzzīmēt situācijas plānu. Jāpildinveido jautājumus, kurus skolotājs uzdod grupu darbā, arī pašu grupu plānojums, jo rodas problēmas, ja grupā ir viens, kas izdara citu vietā, vai arī otrādi – grupa, kurā neviens neko nevar izdarīt, nevar savākties.</p>				

